
DE INVLOED VAN PORNOGRAFIE OP DE RELATIE

Naam:	Roel Bruintjes en Jan Elderhuis
Opleiding:	Maatschappelijk Werk en Dienstverlening
Praktijkbegeleiders:	Wilbert Weerd & Ferdinand Bijzet
Afstudeerbegeleider CHE:	Hanneke van Wijgerden van – Snoek
Naam eerste beoordelaar:	Anja Vrijmoeth
Datum:	Mei, 2014

VOORWOORD

Wij zijn de uitdaging aangegaan om met het thema pornografie aan de slag te gaan door middel van dit afstudeeronderzoek. De invloed van pornografie hebben wij beiden persoonlijk ervaren. We merkten dat pornografie een negatieve invloed had op ons beeld van seksualiteit. Vanuit onze Christelijke levensbeschouwing zien wij seksualiteit als een mooi en waardevol geschenk, dat gericht is op de ander en die uitgaat van vertrouwen, liefde en genegenheid.

Ondanks onze persoonlijke ervaring met het onderwerp, zijn we gericht geweest op wetenschappelijke, objectieve onderbouwingen over de invloed van pornografie op de relatie. De wetenschappelijke methoden hebben we gebruikt door op een open en nieuwsgierige manier te luisteren naar persoonlijke verhalen en te lezen in wetenschappelijke literatuur.

Voor u ligt het onderzoek dat antwoord geeft op wat de invloed van pornografie is op een heteroseksuele relatie boven de achttien jaar in Nederland.

Wij willen onze opdrachtgevers Wilbert Weerd (psychosociotherapeut Dichterbij Herstel) en Ferdinand Bijzet (relatietherapeut Relatie Herstel), bedanken voor het voorrecht om met dit onderwerp af te studeren. Bovenal is dit onderzoeksverslag te danken aan de mensen die wij hebben geïnterviewd. Wij willen hen bedanken voor hun openheid. De openheid om te vertellen op welke manier zij te maken hebben (gehad) met pornografie in hun relatie.

SAMENVATTING

Vrouw (36 jaar)

'Ik heb vaak het gevoel dat mijn man helemaal niet aanwezig is tijdens onze seks. Alsof hij dwars door me heen kijkt. Nu snap ik waarom: hij ziet mij ook niet. Zijn blik is gefixeerd op de binnenkant van zijn ogen, waarop de pornobeelden staan die hij op het internet heeft bekeken.' (van Rijsingen, 2008)

Is pornografie gezond, onschuldig, is het absoluut verkeerd of moeten we het gewoon tolereren en ons er niet druk over maken? Als er invloed is, zou die dan merkbaar zijn in het seksleven dat hetero's boven de achttien jaar hebben, of aan de manier van intimiteitbeleving?

Iedereen heeft toegang tot allerlei pornosites en in het straatbeeld is veel porno te zien. Zorgt pornografie voor vervreemding of brengt het partners juist dichterbij elkaar? Wat is de functie van pornografie in deze tijd in Nederland en wat is de invloed van pornografie op relaties? Wij willen in dit onderzoek antwoord geven op deze vragen.

Wij hebben als hoofdvraag gesteld:

Wat is de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse , heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

Deze vraag zal beantwoord worden door middel van dit onderzoeksverslag.

Er is gekeken naar de invloed van pornografie op relaties. We hebben zicht gekregen op de invloed van pornografie op het seksleven, op de intimiteit, op seksuele bezorgdheid en er is gekeken of mensen die een relatie hebben pornografie de voorkeur geven boven seksualiteit.

Het onderzoeksverslag is geschreven voor allen die geïnteresseerd zijn in het onderwerp. Dit betekent dat het onderzoek toegankelijk is voor allen die ook maar iets wil weten over de invloed van pornografie op de relaties.

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord.....	2
Samenvatting.....	3
Inhoudsopgave.....	4
Inleiding.....	7
Hoofdstuk 1 Context en achtergrond.....	8
1.1 Aanleiding.....	8
1.2. Probleemstelling.....	10
1.3 Doelstelling.....	11
1.4 Vraagstelling en hypotheses.....	11
1.4.1 Hoofdvraag:	11
1.4.2 Deelvragen:	11
1.5 Onderzoeksmethoden.....	13
1.5.1 Inleiding	13
1.5.2 Deelvraag 1	14
1.5.3 Deelvraag 2	14
1.5.4 Deelvraag 3	15
Hoofdstuk 2 Straatinterview	16
2.1 Inleiding.....	16
2.2 Resultaten vanuit de Verenigde Staten.....	16
1. Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner.	16
2. Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag.	17
3. Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.	17
4. Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	17
2.3 Resultaten straatinterview in Nederland	18
1. Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner.	18
2. Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag.	18
3. Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.	18
4. Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	19
2.4 Conclusie deelvraag 1	21
Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner.....	21
Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag.....	21
Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.....	22
Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit.....	22

Hoofdstuk 3 Diepte-Interviews	23
3.1 Inleiding	23
3.1.1 Methode	23
3.1.2 doelgroepbeschrijving	24
3.2 Interview met personen van de onderzoeksgroep	24
3.2.1 Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner	24
3.2.2 Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag	26
3.2.3 Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid	29
3.2.4 Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	31
3.3 Interview met personen van de controlegroep	33
3.3.1 Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner	33
3.3.2 Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag	35
3.3.3 Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid	38
3.3.4 Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	39
3.4 Vergelijking en overeenkomst van de twee focusgroepen	40
Inleiding	Fout! Bladwijzer niet gedefinieerd.
Algemeen	40
Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner	41
Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag	41
Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid	41
Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	41
Hoofdstuk 4 Literatuuronderzoek	42
4.1 Inleiding	42
4.1.1 Inleiding methode	42
4.1.2 Inleiding literatuuronderzoek	43
4.2 Integratie van pornografie op intieme seksleven van man en vrouw	44
4.3 Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag	51
4.4 Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid	53
4.5 Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit	55
4.6 Antwoord deelvraag 3	57
Hoofdstuk 5 conclusie, aanbeveling en discussie	59
5.1 Conclusie	59
Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner	59
Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag	60
Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid	60

Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit.....	61
5.2 Aanbeveling.....	61
5.4 Discussie en Evaluatie.....	64
5.4.1 Grenzen van dit onderzoek	64
Nawoord	68
Bijlage 1: Bronnenlijst.....	69
Bijlage 2: Labelsysteem	73
Bijlage 3: Topiclijst diepte- interview.....	74
Bijlage 4: Straatinterview	75
Bijlage 5: Begrippenlijst	76

INLEIDING

Na een proces van tien maanden kunnen we u als lezer met trots meenemen in ons onderzoek. Om inzicht te krijgen op de invloed van pornografie op een heteroseksuele relatie boven de achttien jaar in Nederland, hebben wij gebruik gemaakt van de onderzoeksmethoden straatinterviews, diepte-interviews en een literatuuronderzoek. Deze methoden hebben geleid tot een één heldere conclusie waarin de resultaten antwoord geven op de vraag naar de invloed van pornografie op relatie.

Dit onderzoeksverslag is opgedeeld in vijf interessante hoofdstukken.

In het eerste hoofdstuk staat de aanleiding, context en achtergrond van dit onderzoek centraal. De doelen en de onderzoeksmethoden straatinterview, diepte interview en het literatuuronderzoek, worden in dit hoofdstuk toegelicht.

In het tweede hoofdstuk wordt de eerste deelvraag beantwoordt. Hier wordt beschreven welke overeenkomsten of verschillen er zijn tussen de resultaten van het kwantitatieve onderzoek vanuit de Verenigde Staten en de resultaten vanuit het straatinterview in Nederland.

In het derde hoofdstuk wordt de tweede deelvraag beantwoordt. Hier wordt beschreven wat de overeenkomsten of verschillen zijn tussen de algemene Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel.

Het vierde hoofdstuk zal bestaan uit het literatuuronderzoek, als antwoord op de derde deelvraag. Het literatuuronderzoek bestaat uit wetenschappelijke bronnen die ingaan op de invloed van pornografie op een relatie.

Het vijfde hoofdstuk en tevens het laatste hoofdstuk bestaat uit de conclusie, aanbeveling en discussie. Na deze vijf hoofdstukken worden de bijlagen toegevoegd die bestaan uit een literatuurlijst, het labelsysteem, de topiclijst, straatinterviews en de begrippenlijst.

Leeswijzer: schuingedrukte woorden komen terug in de begrippenlijst.

HOOFDSTUK 1 CONTEXT EN ACHTERGROND

1.1 AANLEIDING

De organisaties Dichterbij Herstel en Relatie Herstel komen dagelijks in aanraking met echtparen die problemen ervaren omtrent pornografie gebruik. Door de werkervaringen zien deze organisaties hoe pornografie invloed heeft op relaties. Pornografie creëert afstand tussen partners op de gebieden van intimiteit en seksualiteit. Pornografie is een tijdelijke verdoving om tijdelijke problemen te verdoven, maar die problemen op langere termijn vergroten. Door deze werkervaringen en de problemen die in klantcontacten naar boven komen, willen Dichterbij Herstel en Relatie herstel graag wetenschappelijke onderbouwing over de invloed van pornografie op relaties. Dit is om deze therapie te legitimeren en te verantwoorden naar derden, zoals naar andere hulpinstanties. In Taiwan kwamen Wilbert Weerd (oprichter van Dichterbij Herstel) en Ferdinand Bijzet (oprichter van Relatie Herstel), in contact met professor Chyng Sun, klinisch professor aan de McGhee afdeling, School of Continuing & Professional Studies aan de universiteit van New York. Zij is een internationaal kwantitatief onderzoek gestart om de invloed van pornografie op relaties te onderzoeken.

Het startpunt van dit onderzoek is het onderzoek dat professor Chyng Sun is begonnen in de Verenigde Staten. Zij heeft kwantitatief onderzoek gedaan door middel van enquêtering en zij heeft al in meerdere landen (Verenigde Staten, China, Singapore, Duitsland) onderzoek gedaan naar de invloed van pornografie op het seksleven tussen heteroseksuele mannen en vrouwen boven de achttien jaar. Het onderzoek van professor Chyng Sun geeft statistieken weer over de invloed van pornografie op heteroseksuele relaties boven de achttien jaar in de Verenigde Staten. Deze statistieken zijn meegenomen in dit onderzoek, met als doel om de overeenkomsten en verschillen aan te duiden tussen Nederland en de Verenigde Staten.

Dit kwalitatief onderzoek zal ingaan op de beleving van intimiteit tussen partners, waarbij pornografie een rol in hun leven (heeft ge)speelt. De vergelijking met de Verenigde Staten wordt getrokken omdat de Verenigde Staten hoofdproducent is als het gaat om pornofilms. Vanuit het onderzoek van professor Chyng Sun zijn de gegevens van de Verenigde Staten bekend. Van de andere landen zijn er nog geen inzichtelijke gegevens, daarom wordt de vergelijking getrokken met de Verenigde Staten.

De reden dat er onderzoek wordt naar de invloed van pornografie op relaties komt vanuit de feiten dat pornografie wereldwijd massaal wordt geconsumeerd. Wie komt er tegenwoordig niet in aanraking met pornografie? Uit statistieken (The Top ten reviews, 2006) blijkt dat er wereldwijd:

- elke seconde gezamenlijk \$3075.64 dollar aan porno gespendeerd wordt door consumenten;
- elke seconde 28258 mensen naar porno kijken op internet;
- elke seconde 372 internetgebruikers pornografische zoekopdrachten geven;
- elke 39 minuten er een nieuwe pornofilm wordt gemaakt in de Verenigde Staten.

Op het internet:

- zijn er 4,2 miljoen pornografische websites (12 procent van het totale aantal) en 420 miljoen webpagina's;
- verwerken verschillende zoekmachines dagelijks zo'n 68 miljoen pornografische zoekopdrachten (25 procent van het totaal aan zoekopdrachten);
- kijkt ruim 40 procent van de internetgebruikers porno;
- wordt 34 procent ongewenst blootgesteld aan seksueel beeldmateriaal;

- is 35 procent van alle downloads per maand porno gerelateerd, wat neerkomt op 1,5 miljard downloads;
- zijn er 100 000 websites die kinderporno aanbieden;
- zijn er wereldwijd 72 miljoen mensen die elke maand pornosites bezoeken.

Stel dat u, als lezer, dit onderzoek in 45 minuten gelezen hebt, dan is er minstens één nieuwe pornofilm gemaakt in de Verenigde Staten, is er 830 miljoen dollar gespendeerd aan pornografie en hebben 76 miljoen mensen naar pornografie gekeken.

Per dag komen er naar schatting 266 sekssites bij en de schatting is dat er ongeveer 372 miljoen sekssites op internet te vinden zijn. 70% van het zoeken en surfen op internet vindt plaats tijdens kantooruren. In de Verenigde Staten, waar 89% van alle internetporno wordt geproduceerd, gaat bijna 3 miljard dollar per jaar om in de seksindustrie op het internet.

Porno zorgt voor werkgelegenheid en voor grote omzet wereldwijd. In Nederland bekijkt ruim drie kwart (76%) van de mannen weleens naar pornografische beelden en een derde (33,2%) van de Nederlandse vrouwen (de Graaf, 2012).

De huidige samenleving staat bol van seksualisering en *pornificatie*. Om het bombardement van al die beelden en de effecten ervan op de ontvanger te omschrijven, spreken opiniemakers, deskundigen en politici van de 'seksualisering' of 'pornificatie' van de samenleving. *'Het is niet alleen het internet, ook de populaire massacultuur en reclame staan bol van expliciete seks of verwijzingen ernaar, zoals een reclamespotje voor groente(...).'*' aldus Margreet Fogteloo. Zij observeert hoe zelfs in groente verwezen wordt naar de geslachtsorganen van de man en de vrouw. Dit schrijft zij in haar artikel 'De Pornonorm' in De Groene Amsterdammer (Margreet Fogteloo, 2004). Dit is niet nieuw. Sinds de jaren 70 is de Nederlandse samenleving bekend geraakt met de zogenaamde seksuele bevrijding waaronder ook de seksuele revolutie viel. Er kwam een nieuwe kijk op seksualiteit; bloot kon en mocht. Voorbeelden van deze revolutie waren zelfs in de politiek te zien, onder andere doordat de partij PSP (wat nu Groen Links heet), in 1971 een stemaffiche (Koolhaas, 2012) uitgaf waarin Saskia Holleman destijds als een fotomodel naakt in een weiland stond om de stemmer te overtuigen om op de PSP te stemmen. In deze tijd wilde men loskomen van de verzuiling, die als beklemmend werd ervaren en had men de behoefte om (seksueel) vrij te zijn.

Tegenwoordig is pornografie een actueel onderwerp en zijn er verschillende opinies over te lezen. Linda Duits (sociaal wetenschapper), schrijft in februari 2013 in de Volkskrant dat het taboe rond porno, porno aantrekkelijk maakt. Een deel van de verleiding zit in het verbodene. Porno gaat over fantasie: over seks die we nog niet hadden, niet mogen of niet durven. Dit is volgens Linda Duits het verlangen naar en het fantaseren over wat wij zelf niet hebben. Linda Duits citeert vooral Brian McNair in haar stuk, McNair is de schrijver van het boek *Porno? Chic!* In dit boek prijst McNair de educatieve functie van porno. Seksuele beelden en teksten bevatten informatie waar jongeren hun ouders meestal liever niet naar vragen. Porno kan relaties nieuw leven inblazen. Porno laat immers zien wat er allemaal kan. Porno is een hulpmiddel bij masturbatie en het ontdekken en bevredigen van de eigen seksualiteit. Porno geeft miljarden mensen plezier (Duits, 2013).

Daarentegen schrijft Ad Vebrugge, (filosoof aan de VU van Amsterdam) in een artikel van de Oogst: (De oogst, januari 2014) *'Seks wordt steeds belangrijker voor de ervaringen van de eigen identiteit als man of vrouw: Het is een vorm van zelfexpressie. Daarmee is de seksualiteit tegelijkertijd onpersoonlijker geworden en minder gericht op het stichten van een gemeenschap.'* Verbrugge vertelt in hetzelfde artikel

dat men in de porno vrijblijvend kan consumeren, zonder er vast aan te zitten. Je hoeft jezelf niet helemaal te geven als je porno kijkt, zegt Verbrugge. Er zijn geen voorwaarden aan verbonden om pornografie te kijken. Volgens Verbrugge leven we in een virtuele passieve consumptiecultuur die ons weerhoudt om gezonde gemeenschappen te vormen en te onderhouden. Gemeenschap vraagt om een zekere toewijding en verantwoordelijkheid. En waar geen creativiteit meer is, de motivatie wegvalt, de aandacht voor elkaar verslapt, het tactgevoel verdwijnt, de communicatie stilvalt en de gemakzucht overheerst, daar raakt een gemeenschap uit zicht. De onderlinge vervreemding doet haar intrede, het gevoel glijdt weg, de geliefden trekken zich steeds meer in hun eigen belevingswereld en raken afgesloten voor elkaar, ruzies en spanningen lopen op en de verwarringen en miscommunicatie grijpen om zich heen. De Nederlandse psychiater Bram Bakker, stelt in NTR Academie, Over Seks gesproken, dat als 1% van de 70% mannen -dan heb je het over vijf miljoen mannen- die naar porno kijkt zich niet kan bedwingen, dan heb je het over 50.000 pornoverslaafden in Nederland. Bram Bakker spreekt van een serieus probleem als de man alleen op zijn zolderkamertje te vinden is en te laat naar bed gaat, omdat hij teveel porno kijkt. Het is ook een probleem als hij vervolgens het gesprek niet meer opzoekt met de partner. Bakker stelt dat porno makkelijker is dan intimiteit. Voor een persoonlijke intieme relatie is emotionele verbondenheid nodig. Daar heb je gevoel voor nodig en bij porno is dat niet nodig. Het draait daar om het object.

Door de vragen omtrent de invloed van pornografie op het seksleven, zijn er ook vragen omtrent *intimiteit*. Vragen rond dit onderwerp zijn: Wat gebeurt er wanneer een man of een vrouw regelmatig porno kijkt? Wat is de invloed daarvan op de intimiteit die wordt aangegaan? Zijn mannen en vrouwen hierdoor minder op elkaar gericht? Is er hierdoor meer behoefte naar individuele seksuele behoefte en bevrediging? Zorgt porno voor goede seks? Is porno juist niet het verlangen naar goede seks?

Deze vragen omtrent pornografie gebruik en intimiteit zijn bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel bekend omdat zij werken met echtparen en individuen die te maken hebben (gehad) met seks- en pornoverslaving. Deze echtparen en individuen hebben de invloed van pornografie gemerkt binnen hun relatie. Hoe zit het met de rest van Nederland? Bestaat er een eenduidig antwoord op de vraag: 'Wat de invloed is van pornografie op een relatie?'

1.2. PROBLEEMSTELLING

Dichterbij Herstel en Relatie Herstel willen wetenschappelijke onderbouwing over de invloed van pornografie op relatie. Dit is nodig voor een legitimatie naar het werkveld. Het veld bestaat uit andere hulpverleningsinstanties, preventieve projecten zoals middelbare scholen en de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. Tevens willen Dichterbij Herstel en Relatie Herstel zicht krijgen op de invloeden van pornografie die er zijn in de samenleving.

De één zegt dat pornografie puur fantasie is, de ander zegt dat je het meeneemt in je slaapkamer. Porno is legaal, het is overal verkrijgbaar, het is lekker en je wordt er opgewonden van. Wat is de waarheid over porno en wat is de invloed van pornografie op een heteroseksuele relatie? Dichterbij Herstel en Relatie Herstel willen meer onderbouwing over de invloed van pornografie op een relatie.

1.3 DOELSTELLING

Wij willen op 19 mei 2014 een kwalitatief onderzoeksverslag indienen omtrent het thema pornografie en de invloed daarvan op een relatie. We willen duidelijkheid geven in hoeverre pornografie invloed heeft op een heteroseksuele relatie boven de achttien jaar in Nederland.

Deze doelstelling is onderverdeeld in de drie doelstellingen die afgeleid zijn vanuit de deelvragen.

1. Er is duidelijkheid of de onderzoeksresultaten vanuit de Verenigde Staten over de invloed van pornografie op seksuele relatie overeenkomen met de beleving van de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de 18 jaar.
2. Er is duidelijkheid of er overeenkomsten of verschillen zijn op de seksuele relatie tussen de gemiddelde Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel.
3. Er is duidelijkheid vanuit de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar

Door dit kwalitatieve onderzoek naar de invloed van pornografie op de heteroseksuele relatie boven de achttien jaar in Nederland, zullen Dichterbij Herstel en Relatie Herstel door wetenschappelijk onderzoek zicht krijgen op welke wijze pornografie invloed heeft op relaties. De onderzoeksresultaten van dit onderzoek zullen meegenomen worden binnen de therapie en in de legitimatie van de therapie van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel naar het werkveld.

1.4 VRAAGSTELLING EN HYPOTHESES

1.4.1 HOOFDVRAAG:

Wat is de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

1.4.2 DEELVRAGEN:

Deelvraag 1: Komen de onderzoeksresultaten over de invloed van pornografie op de seksuele relatie uit de Verenigde Staten overeen met de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar?

Deelvraag 2: Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen de gemiddelde Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel op het gebied van de seksuele relatie?

Deelvraag 3: Wat zegt de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

Het onderzoek is een meervoudige casestudy (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009), waarin het fenomeen pornografie is onderzocht. Het vooronderzoek middels straatinterview heeft bestaande gegevens en resultaten uit de Verenigde Staten getoetst en de diepte interviews en het literatuuronderzoek hebben informatie gegeven op de beleving van het seksleven.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van drie verschillende deelvragen die de hoofdvraag weten te beantwoorden. Het onderzoek zal bestaan uit drie deelvragen en de daarbij behorende onderzoeksmethode.

1.4.2.1 Deelvraag 1: *Komen de onderzoeksresultaten over de invloed van pornografie op de seksuele relatie uit de Verenigde Staten overeen met de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar?*

Deze deelvraag staat beschreven in hoofdstuk twee. Deze deelvraag is gekozen om zicht te krijgen op de overeenkomsten en verschillen tussen de resultaten van de Verenigde Staten en de situatie in Nederland. Dit kwalitatieve onderzoek wil onderzoeken of er overeenkomsten of verschillen zijn met de resultaten vanuit de Verenigde Staten. Het product is voor professor Chyng Sun een vooronderzoek op de enquête vanuit het kwantitatieve onderzoek van professor Chyng Sun, die in dit jaar (2014) wordt uitgezet in Nederland. Het vooronderzoek is aanvullend op de statistische resultaten die bekend zijn vanuit de enquêtes die afgenomen zijn in de Verenigde Staten. In het onderzoek worden straatinterviews afgenomen, zodat er zicht komt op persoonlijke beleving en invloeden die er zijn..

Hypothese deelvraag 1:

Vanuit het kwantitatief onderzoek van professor Chyng Sun is de hypothese gesteld dat pornografie zorgt voor verwijdering van de psychische en fysieke verbondenheid met elkaar binnen een relatie door het niet delen van elkaars emoties, gevoelens en gedachten binnen de relatie.

1.4.2.2 Deelvraag 2: *Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen de gemiddelde Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel op het gebied van de seksuele relatie?*

Met de tweede deelvraag wil het onderzoek een deel van de hoofdvraag beantwoorden. Er is voor deze deelvraag gekozen, omdat er door onderzoek een beeld gegeven kan worden van de invloed van pornografie op de relatie. Door zowel de mensen die therapie volgen, als de mensen die geen therapie volgen te interviewen, kan er zicht komen op de invloed van pornografie op de heteroseksuele, Nederlandse man en vrouw boven de achttien jaar. Door de overeenkomsten en vergelijkingen te trekken tussen de personen in relaties die in therapie hebben gezeten en gemiddelde Nederlandse relatie wil dit onderzoek antwoord geven of de aannames die Dichterbij Herstel en Relatie Herstel hebben juist zijn, en of deze overeenkomen met het beeld van de algemene Nederlanders.

Hypothese deelvraag 2:

Vanuit de aannames van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel is de hypothese gesteld dat pornografie afstand creëert tussen de partners op het gebieden van intimiteit en seksualiteit.

1.4.2.3 Deelvraag 3: *Wat zegt de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?*

In hoofdstuk vier staat deelvraag drie beschreven. Door middel van deze deelvraag zal er vanuit wetenschappelijke literatuur inzicht komen op de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar. De onderzoeksresultaten hiervan zullen daarna worden gebundeld tot een eenduidige conclusie voor Dichterbij Herstel en

Relatie Herstel. Van de conclusies uit de literatuur kunnen de resultaten van de interviews en het straatinterview bevestigd of ontkracht worden, afhankelijk of de resultaten overeen komen of niet.

Hypothese deelvraag 3:

Literatuuronderzoek zal uitwijzen dat pornografie mannen solistisch maakt en zorgt voor een afwijkend beeld van seksualiteit. Pornografie zorgt voor meer gewelddadige seksualiteit. In ons proces naar het onderzoek is al ontdekt dat in het onderzoek van professor Chyng Sun (Bridges et al, 2010) is gebleken dat 89,8% van de hedendaagse populaire pornografie bestaat uit geweld, zowel lichamelijk als verbaal. In de pornografie wordt er geen aandacht gegeven aan de persoonlijke beleving en is er geen sprake van intimiteit.

1.5 ONDERZOEKSMETHODEN

1.5.1 INLEIDING

Het onderzoek bestaat uit een kwalitatief onderzoek omdat onderzoekers (Attwoord, 2005) merkten dat de invloed van pornografie op een relatie beter te begrijpen en te onderzoeken is door kwalitatief onderzoek. Kwalitatief onderzoek geeft meer bruikbare inzichten dan kwantitatief onderzoek omtrent dit thema omdat er meer naar beleving en persoonlijke omstandigheden gekeken kan worden. De kwalitatieve methodes van interviews met focusgroepen, ondersteund door literatuur, geven meer duidelijkheid over de complexiteit van seksualiteit en de betekenis daarvan voor individuen in heteroseksuele relatie.

Om de gegevens en resultaten van de onderzoeksmethoden te ordenen, maken we gebruik van een labelsysteem, deze is te vinden in bijlage 2. Het labelsysteem is afgeleid van het internationale onderzoek van professor Chyng Sun. Binnen de deelvragen is er in alle gevallen gekeken naar de integratie van pornografie in de relatie, de invloed van pornografie op de intimiteit tussen partners, de invloed van pornografie op de bezorgdheid van personen in een relatie en de invloed van pornografie op de voorkeur voor partners tussen seksualiteit en pornografie. Dit vormt samen de volgende vier hoofdlabls: integratie, intimiteit, bezorgdheid en voorkeur.

Er is voor deze hoofdlabls gekozen omdat dit de thema's zijn die in relatie spelen, hetgeen onderbouwd en bevestigd is door het onderzoek van professor Chyng Sun, Bridges, Johnson en Ezzell (2013). De hoofdlabls zijn:

- Pornografie gebruik en integratie van pornografie tijdens seks met een partner.

Binnen dit label gaat het over de toepassing van de pornografie in de seksuele omgang, de houding van partners tegenover elkaar en de beleving van hoe seks hoort te zijn, onder invloed van pornografie.

- Pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag.

Binnen dit label gaat het erover of de pornografie invloed heeft op het intiem seksueel gedrag. Intiem seksueel gedrag is de intieme verhouding van de partners tot elkaar in verbale en non verbale communicatie.

- Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.

Binnen dit label gaat het over de seksuele bezorgdheid door pornografie gebruik. De seksuele bezorgdheid gaat over het eigen lichaam, het seksueel presteren en het eigen zelfbeeld van de man of vrouw, onder andere door het pornografie gebruik van een partner.

- Pornografie gebruik en de voorkeur voor pornografie boven seksualiteit.

Binnen dit label gaat het erover of de pornografie boven de seksuele omgang tussen man vrouw staat.

Deze labels gebruiken wij om de vergelijking en overeenkomst te trekken met de Verenigde Staten en de beleving van de Nederlandse, heteroseksuele man of vrouw. In de labels komen de vier belangrijkste thema's met betrekking tot een relatie, waarin porno een rol speelt, tot uiting. De participanten van de interviews zijn ondervraagd door middel van de topiclijst (bijlage 3).

1.5.2 DEELVRAAG 1

Komen de onderzoeksresultaten over de invloed van pornografie op de seksuele relatie, uit de Verenigde Staten overeen met de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar?

Om de hypothese en de eerste deelvraag te beantwoorden, is er in het onderzoek gebruik gemaakt van de onderzoeksmethode straatinterviews. De reden voor dit straatinterview is dat dit straatinterview de gegevens van de Verenigde Staten toetst met de resultaten van de straatinterviews in Nederland. Het interview op straat zal bestaan uit korte, krachtige stellingen vanuit de conclusies van het onderzoek in de Verenigde Staten, waar de geïnterviewde op kan reageren. Deze stellingen zijn te zien in de topiclijst onder het kopje straatinterviews. Om te streven naar betrouwbare conclusies, zijn achtentwintig mensen geïnterviewd. Het onderzoek is door middel van interviews representatief en betrouwbaar wanneer het onderzoek uit de doelgroep zes mensen weet te interviewen, totdat het punt van saturatie is bereikt (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009).

Omdat er op straat interviews afgenomen zijn bij Nederlandse heteroseksuele mannen en vrouwen, is er aangesloten bij de onderzoekssituatie, hetgeen door Baarda wordt aangeduid als unobtrusive measurement (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009). Dit betekent dat het onderzoek aansluit bij de omstandigheden en plaats, zodat alle omgevingsfactoren zijn meegenomen in dit onderzoek. Aangezien het interviewen omtrent dit onderwerp gevoelig kan zijn, zijn de interviews anoniem afgenomen om de privacy van de geïnterviewde te waarborgen. Het straatinterview is afgenomen in de steden Amsterdam en Utrecht. Dit zijn grote steden met een pluriformiteit aan inwoners waardoor het beeld van de algemene Nederlander wordt weergegeven.

1.5.3 DEELVRAAG 2

Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen de gemiddelde Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel op het gebied van de seksuele relatie?

Om de tweede deelvraag te beantwoorden zijn diepte-interviews gebruikt als onderzoeksmethode. Binnen het netwerk van Wilbert Weerd en Ferdinand Bijzet, zijn mannen en vrouwen geïnterviewd die therapie volgen of hebben gevolgd, hierna te noemen onderzoeksgroep. Daarnaast zijn mensen geïnterviewd die geen therapie hebben gevolgd, hierna te noemen controlegroep. Door naar ervaringen, belevingen en invloeden te vragen, is zicht gekomen op de invloed van pornografie op het seksleven binnen een heteroseksuele relatie tussen man en vrouw boven de 18 jaar in Nederland. Om

het verschil en de overeenkomst tussen deze focusgroepen helder te krijgen kan er antwoord gegeven worden op de deelvraag. De vragen die gesteld zijn, zijn opgesteld door middel van een topiclijst (bijlage 3).

Om te streven naar betrouwbare conclusies, zijn er in eerste instantie van de onderzoeksgroep drie mannen en drie vrouwen geïnterviewd, zodat er van beide geslachten zicht komt op de invloeden van pornografie. Dit is ook gedaan met de zes willekeurige mannen en vrouwen die geïnterviewd zijn in de controlegroep. Het onderzoek is door middel van interviewen representatief en betrouwbaar wanneer van elke doelgroep zes mensen geïnterviewd zijn, totdat het punt van saturatie is bereikt. (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009). De voorwaarde voor beide interviews was dat de persoon in een heteroseksuele relatie staat en boven de achttien jaar is en een Nederlandse verblijfstatus heeft.

Door cliëntcontacten van Dichterbij Herstel en Relatie herstel zijn drie mannen en drie vrouwen geïnterviewd. De echtparen die zijn in de avonduren, in hun thuissituatie geïnterviewd. Hierdoor is aangesloten bij hun persoonlijk leven en de bestaande omstandigheden en wordt de onderzoekssituatie niet verstoort, hetgeen door Baarda wordt aangeduid als unobtrusive measurement (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009). De zes mensen die geïnterviewd zijn in de controlegroep, zijn eveneens opgezocht in hun thuissituatie. Aangezien het interviewen omtrent dit onderwerp gevoelig kon zijn, zijn de interviews anoniem verwerkt, om de privacy van de geïnterviewde te behouden. Vooraf is besloten om de echtparen apart van elkaar te interviewen om zo hun eigen beleving te kunnen vertellen over welke invloed pornografie heeft gehad binnen hun relatie.

1.5.4 DEELVRAAG 3

Wat zegt de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

Het onderzoeksmiddel wat voor de derde deelvraag gebruikt is, is een literatuuronderzoek. De inventarisatie van de bronnen die gelezen zijn waren daarin erg belangrijk. Er is criteria opgesteld waar de bronnen aan moesten voldoen. Er is een zoekplan gemaakt (Baarda, de Goede, Teunissen, 2009). Door het excess programma BOLA waren er zesenzeventig databanken toegankelijk en door het lidmaatschap bij de Koninklijke Bibliotheek in Nederland, konden er artikelen en boeken geleend worden. In eerste instantie zijn er tien boeken en twaalf verschillende artikelen gelezen en gelabeld die waardevol zijn voor dit onderzoek. In deze boeken en artikelen stonden veel verwijzingen naar andere literatuur. Dit maakt dat er 65 bronnen gebruikt zijn. In bijlage 1 is de bronnenlijst te zien. Het labelsysteem is te vinden in bijlage 2.

Deze bronnen zijn betrouwbaar omdat ze wetenschappelijke onderzoeken bevatten. Er is onder andere gezocht op de databanken: Picarta, Narcis, EBSCOhost en Google Books. Er is gebruikt gemaakt van de zoektermen: 'porn* AND sex*', 'porn*', porn* AND relatie, porn* AND seks* en porn* AND relation*

Samenvatting:

In dit hoofdstuk stond de aanleiding, context en achtergrond centraal. Hierin is de doelstelling, de probleemstelling en de vraagstelling, door middel van deelvragen beschreven. Antwoorden op de deelvragen volgen in de volgende hoofdstukken. De concluderende antwoorden zijn te vinden in hoofdstuk 5.

HOOFDSTUK 2 STRAATINTERVIEW

2.1 INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op de eerste deelvraag:

Komen de onderzoeksresultaten over de invloed van pornografie op het seksleven uit de Verenigde Staten overeen met de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar?

Om de deelvraag te beantwoorden is gekozen om straatinterviews te houden. In Utrecht en Amsterdam zijn in totaal 28 personen geïnterviewd. Door een straatinterview te houden is er middels korte interviews met mannen en vrouwen gekeken hoe Nederlanders reageren op stellingen. In bijlage 3 zijn de stellingen te zien.

We hebben Nederlanders laten reageren op stellingen aan de hand van de hypothesen en resultaten van professor Chyng Sun in de Verenigde Staten.

Na het straatinterview zijn de resultaten opgenomen in tabellen. De reacties op de stellingen zijn verzameld en we hebben de vergelijking getrokken tussen de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar en de onderzoeksresultaten vanuit de Verenigde Staten. De onderzoeksresultaten van dit straatinterview zijn een vooronderzoek op het kwantitatief onderzoek, van professor Chyng Sun. Het kwantitatief onderzoek van haar zal in 2014 meer kunnen uitwijzen, omdat dit onderzoek overeenkomt met het kwantitatief onderzoek in de Verenigde Staten.

2.2 RESULTATEN VANUIT DE VERENIGDE STATEN

In het manuscript *Pornography and its impact on sexual intimacy* (Sun, Bridges, Johnson, and Ezzell, 2013) worden vier hypothesen beschreven over de invloed van pornografie op de relatie tussen man en vrouw. De eerste hypothese is: blootstelling aan pornografie leidt tot het integreren en gebruiken van pornografie binnen de relatie. De tweede hypothese is: blootstelling aan pornografie de intimiteit binnen een relatie doet verminderen. De derde hypothese is: (langdurige) blootstelling aan pornografie leidt tot voorkeur aan pornografie boven seksualiteit met een partner. De vierde hypothese is: blootstelling aan pornografie leidt tot seksuele bezorgdheid.

De 1496 participanten van het onderzoek werden aan de hand van drie stellingen per hypothese bevraagd. Hierdoor is onderzocht of de hypothese valide is ten opzichte van de nulhypothese.

Aan de hand van de vier hypothesen en resultaten vanuit de Verenigde Staten, komt het volgende naar voren.

1. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER.

De vragen over de integratie van pornografie werden bevraagd met verschillende schalen. Op een schaal van 1 (nooit) tot 8 (dagelijks of bijna dagelijks) werd gevraagd:

(1) 'Gemiddeld gezien, hoe vaak kijkt u naar pornografie tijdens seksualiteit met uw partner?', was het gemiddelde antwoord 1,60.

Op een schaal van 1 (nee en ik zou het ook niet willen) tot 4 (ja, en zij stemde ermee in) werd gevraagd:

(2) *'Heeft u ooit aan uw seksuele partner gevraagd om iets na te doen van wat u gezien heeft in de pornografie, zoals een nieuwe activiteit of een standje?'* Gemiddeld 36,6% van de 177 participanten gaf aan dat ze dit hebben voorgesteld.

Op een schaal van 1 (nooit) tot 5 (altijd) was de stelling:

(3) *'Ik speel een scene met mijn seksuele partner na, die ik heb gezien in de pornografie.'* Hierop was het gemiddelde antwoord 1,40.

Dus gemiddeld gezien kijken participanten nooit of eens in het jaar pornografie met hun partner tijdens seksualiteit, vraagt 36,6% van de participanten aan hun partner of ze iets willen nadoen vanuit de pornografie en doen participanten nooit of zelden een scene na van de pornografie die zij bekeken hebben.

2. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG.

Vragen op het gebied van pornografie gebruik en intiem seksueel gedrag, werden op een schaal van 1 (helemaal mee oneens) tot 6 (helemaal mee eens) gevraagd:

(1) *'Ik houd ervan om te knuffelen met mijn seksuele partner'*, was het gemiddelde antwoord 5,07;

(2) *'Ik houd ervan om tijd te nemen om het lichaam van mijn seksuele partner te strelen'*, was het gemiddelde antwoord 5,09;

(3) *'Ik houd ervan om te zoenen tijdens seksualiteit'*, was het gemiddelde antwoord 5,14.

Dus gemiddeld gezien houden participanten ervan om te zoenen, te strelen en te knuffelen tijdens seksualiteit.

3. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID.

Op een schaal van 1 (helemaal oneens) tot 6 (helemaal mee eens) gaven mensen op de volgende stellingen antwoord:

(1) *'Ik ben bezorgd over hoe goed ik ben in seksualiteit'*, gemiddelde antwoord is 3,89;

(2) *'Ik ben bezorgd of mijn penis wel lang genoeg is'*, gemiddelde antwoord is 2,97;

(3) *'Ik ben bezorgd dat ik een erectie niet lang genoeg kan volhouden'*, gemiddelde antwoord is 2,96.

Dus gemiddeld gezien zijn de participanten bezorgd over hun seksualiteit, de lengte van hun penis en het lang genoeg kunnen behouden van een erectie.

4. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

De vragen op het gebied van voorkeur tussen pornografie en seksualiteit werden bevraagd op een schaal van 1 (nooit) tot 5 (altijd). Op de vragen:

(1) *'Het is gemakkelijker voor mij om een orgasme te bereiken door pornografie dan door seksualiteit'*, was gemiddelde antwoord 2,19;

(2) *'Wanneer ik seks heb met mijn partner, denk ik bewust aan beelden vanuit de pornografie om geprikkeld te blijven'*, was gemiddelde antwoord 1,48;

(3) *'Pornografie gebruiken om te masturberen is spannender dan seksualiteit'*, was het

gemiddelde antwoord 1,31.

Dus gemiddeld gezien verkiezen participanten pornografie zelden boven seksualiteit om een orgasme te bereiken, gebruiken participanten nooit of zelden pornografie om geprikkeld te blijven en vinden mensen nooit of zelden pornografie om te masturberen spannender dan seksualiteit.

2.3 RESULTATEN STRAATINTERVIEW IN NEDERLAND

Middels straatinterview zijn er 28 personen, waaronder 20 mannen en 8 vrouwen geïnterviewd. In tabel 2 zijn de resultaten verzameld. Vier personen (drie vrouwen en één man) geven bij de eerste vraag aan dat ze geen pornografie hebben gekeken en zijn daarom niet meegenomen in het onderzoek.

	Mannen	Vrouwen	Totaal (n=28)
Met welke regelmaat heeft u pornografie gezien het afgelopen jaar?			
A. Eens in het jaar	6		6
B. Maandelijks	5	2	7
C. Wekelijks	8	2	10
D. Dagelijks	1		1
E. Nooit Pornografie gezien		4	4

We hebben aan de hand van de vier thema's 24 personen kunnen interviewen. De volgende gegevens kunnen we daaruit ontleiden:

1. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER.

Om de integratie en het gebruik van pornografie te onderzoeken, hebben we de volgende stelling aan de Nederlandse bevolking voorgelegd: 'Ik vind het gebruik van pornografie binnen de seksualiteit fijn.' Meer dan de helft van de ondervraagden geeft aan dat zij pornografie gebruiken in hun seksualiteit, omdat zij hier inspiratie aan ontleen of een scene naspelen in hun seksualiteit.

2. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG.

Om zicht te krijgen op de invloed van pornografie op intiem seksueel gedrag, is er de vraag gesteld of pornografie de intimiteit bevordert of juist doet verminderen. We hebben daarom de volgende stelling aan de Nederlandse bevolking voorgelegd: 'Pornografie heeft een negatieve invloed op seksuele intimiteit.' Meer dan een derde van de ondervraagden geeft aan dat zij negatieve invloed op de seksuele intimiteit beleven door pornografie gebruik.

3. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID.

Om de invloed van pornografie op seksuele waardering te onderzoeken, hebben we de volgende stelling aan de Nederlandse bevolking voorgelegd: 'Ik twijfel over mijn lichaam en mijn seksuele capaciteiten, door het gebruik van pornografie.' Eén vierde van de participanten geeft aan dat ze twijfel ervaren over hun lichaam of seksuele capaciteiten door het gebruik van pornografie.

4. PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

Om de invloed van pornografie te onderzoeken op voorkeur tussen pornografie en seksualiteit hebben we de volgende stelling aan de Nederlandse bevolking voorgelegd: 'Pornografie vind ik gemakkelijker of fijner dan seksualiteit.' Meer dan een derde van de participanten geven aan dat ze pornografie gemakkelijker of fijner vinden dan seksualiteit.

	Mannen (n=20)	Vrouwen (n=4)	Totaal (n=24)
1. Pornografie gebruik en toepassing van pornografie tijdens seks met een partner.			
Ik vind het gebruik van pornografie binnen de seksualiteit fijn.			
Mee eens	13	3	16
Oneens	7	1	8
2. Pornografie gebruik en seksleven			
Pornografie heeft een negatieve invloed op seksuele intimiteit.			
Mee eens	7	2	9
Oneens	13	2	15
3. Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.			
Ik twijfel over mijn lichaam en mijn seksuele capaciteiten, door pornografie gebruik.			
Mee eens	5	1	6
Oneens	15	3	18
4. Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit.			
Pornografie vind ik gemakkelijker of fijner dan seksualiteit.			
Mee eens	9		9
Oneens	11	4	15

2.3.1 TOELICHTINGEN AAN DE HAND VAN DE STELLINGEN VANUIT HET STRAATINTERVIEW

Aan de hand van onze eerste stelling over het gebruik van pornografie en integratie van pornografie tijdens seks met een partner: 'Ik vind het gebruik van pornografie binnen de seksualiteit fijn', hebben we de volgende toelichtingen verzameld.

Eens:

'Het is fijn voor de fantasie.' 'Ik vind het een inspiratiebron, maar mijn vrouw vind het wat acrobatisch.' 'Af en toe kan het leuk zijn.' 'Het doorbreekt het vaste patroon.' 'Het hoeft niet heel raar te zijn.' 'Het kan erg opwindend zijn.' 'Het is inspirerend.' 'Het is leuk om nieuwe standjes uit te proberen.' 'Ik krijg er betere seks van.'

Oneens:

'Ik wil porno niet gebruiken binnen mijn seksualiteit.' 'Ik gebruik het liever niet, maar onbewust heeft het misschien wel invloed.'

Toelichtingen aan de hand van onze tweede stelling over pornografiegebruik en intiem seksueel gedrag: 'Pornografie heeft een negatieve invloed op seksuele intimiteit', hebben we de volgende toelichten verzameld.

Eens:

'Porno is teveel zelf gericht.' 'Porno werkt egoïstisch.' 'Geeft te hoge verwachtingen voor vrouwen.' 'Porno geeft een gevaarlijk beeld waaraan voldaan moet worden.' 'Porno zorgt voor negatieve beeldvorming.'

Oneens:

'Porno staat hier los van.' 'Porno verbetert juist goede seksualiteit.' 'Porno geeft fantasie in je relatie.'

Toelichtingen aan de hand van de derde stelling over het gebruik van pornografie en de seksuele bezorgdheid: 'Ik twijfel over mijn lichaam en mijn seksuele capaciteiten, door het gebruik van pornografie', hebben we de volgende toelichtingen verzameld.

Eens:

'Ik vind de lichamen in de pornografie mooi en gespierd, dit ideaal beeld maakt mij onzeker.' 'Het maakt mij onzeker, ik vind mijzelf dik en heb een kleine penis in vergelijking met de mannen in de porno.'

Oneens:

'Pornografie is overdreven.' 'Pornografie geeft een verkeerd man- en vrouwbeeld.' 'Wat er in de pornografie te zien is, is onrealistisch en nep.' 'Ik weet dat de lichamen van pornstarren onrealistisch zijn, dus laat ik mij niet gek maken.' 'Porno is een fantasie en de mannen en vrouwen zijn gemaakt, dus trek ik mij daar niet zoveel van aan.' 'Het is niet normaal.' 'Het is om te prikkelen, maar nep.' 'Porno slaat nergens op.'

Toelichtingen aan de hand van de vierde stelling over het gebruik van pornografie en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit: 'Pornografie vind ik gemakkelijker of fijner dan seksualiteit', hebben we de volgende toelichtingen verzameld.

Eens:

'Porno is veel gemakkelijker dan seksualiteit.' 'Porno kan sneller en is opwindender.' 'Porno is heel anders, een andere beleving, beide zijn fijn.' 'Het is veel gemakkelijker, maar niet fijner.' 'Als er geen seks is, is er gelukkig porno, dat helpt.'

Oneens:

'Porno is solistisch en daarom niet fijn.' 'Porno is geen intimiteit dus minder fijn.' 'Porno is voor luie mensen.' 'Porno is nep, seksualiteit is echt.'

2.4 CONCLUSIE DEELVRAAG 1

Komen de onderzoeksresultaten over de invloed van pornografie op het seksleven uit de Verenigde Staten overeen met de beleving van de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw boven de 18 jaar?

Door de resultaten van de enquête in de Verenigde Staten in vergelijking te trekken met de resultaten van het straatinterview in Nederland, kunnen we de volgende vergelijkingen en conclusies trekken.

Hypotheses	Resultaten vanuit de V.S.	Resultaten van het straatinterview
1. Blootstelling aan pornografie leidt tot het toepassen en gebruiken van pornografie binnen de relatie	Gemiddeld gezien kijken participanten nooit of eens in het jaar pornografie met hun partner tijdens seksualiteit, vraagt 36,6% van de participanten of hun partner iets wil nadoen van vanuit de pornografie en doen participanten nooit of zelden een scene na vanuit de pornografie.	Van de participanten geeft meer dan de helft aan dat zij pornografie gebruiken in hun seksualiteit, hier inspiratie aan ontleen of scene naspelen
2. Blootstelling aan pornografie doet de mate van intimiteit binnen een relatie verminderen	Gemiddeld gezien houden participanten ervan om te zoenen, te strelen en te knuffelen tijdens seksualiteit.	Van de participanten geeft meer dan één derde aan dat zij negatieve invloed op seksuele intimiteit beleven door pornografie gebruik.
3. Blootstelling aan pornografie leidt tot seksuele bezorgdheid	Gemiddeld gezien zijn de participanten bezorgd over hun seksualiteit, lengte van hun penis en het lang genoeg behouden van een erectie.	Van de participanten geeft één vierde aan dat ze twijfel ervaren over hun lichaam of seksuele capaciteiten door pornografie gebruik.
4. Blootstelling aan pornografie leidt tot voorkeur aan pornografie boven seksualiteit met een partner	Gemiddeld gezien verkiezen participanten zelden pornografie boven seksualiteit om een orgasme te bereiken, gebruiken participanten nooit of zelden pornografie om geprikkeld te blijven en vinden mensen pornografie om te masturberen zelden of nooit spannender dan seksualiteit.	Van de participanten geeft meer dan één derde aan dat ze pornografie gemakkelijker of fijner vinden dan seksualiteit.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER.

Participanten aan het onderzoek in de Verenigde Staten gebruiken gemiddeld gezien pornografie nooit of zelden gezamenlijk. Het blijkt dat scènes wel nagedaan worden en dat een derde van de partners elkaar vragen om iets na te doen. Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview, geeft twee derde aan dat zij pornografie gebruiken in hun seksualiteit. Dit is voor nieuwe inspiratie, nieuwe activiteiten of standjes en voor de opwindning. Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview blijkt dat het percentage participanten dat pornografie integreert in de relatie groter blijkt dan bij de participanten in de Verenigde Staten.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG.

In de Verenigde Staten geeft het vergrootte deel van de participanten aan dat zij intimiteit, in de vorm van zoenen, strelen en knuffelen, een grote rol vinden spelen in hun relatie. In Nederland geeft een derde van de participanten aan dat zij negatieve invloed van pornografie ervaren op seksuele

intimiteit. In de toelichting wordt bijvoorbeeld gezegd: 'Pornografie maakt mensen egoïstischer.' Er is minder aandacht voor elkaar waardoor er minder seksuele intimiteit als zoenen, strelen en knuffelen, ontstaat. Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview blijkt dat meer negatieve invloed van pornografie wordt ervaren op seksuele intimiteit dan in de Verenigde Staten.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID.

Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview blijkt dat er meer bezorgdheid in de Verenigde Staten is over seksualiteit en het lichaam dan in Nederland. De resultaten in de Verenigde Staten wijzen uit dat gemiddeld gezien de participanten bezorgdheid ervaren. In Nederland is dit maar een vierde, de rest geeft aan dat ze pornografie onrealistisch of nep vinden en dat dit dus geen invloed heeft op de waardering van eigen seksualiteit, het presteren of het lichaam. Deze gegevens blijken niet met elkaar overeen te komen, want in de Verenigde Staten blijkt meer bezorgdheid te worden ervaren dan in Nederland.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

In de Verenigde Staten wordt er nooit of zelden voorkeur geven aan pornografie boven seksualiteit. Een klein gedeelte van de participanten blijkt hier wel voorkeur aan te geven, waardoor het gemiddelde uitkomt op nooit of zelden voorkeur te geven aan pornografie boven seksualiteit. Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview blijkt dat er in Nederland één derde van de participanten aangeeft dat ze pornografie gemakkelijker of fijner vinden dan seksualiteit. Vanuit het respons van de participanten in het straatinterview blijkt dat er in Nederlanders de pornografie meer boven seksualiteit verkiezen dan in de Verenigde Staten.

HOOFDSTUK 3 DIEPTE-INTERVIEWS

3.1 INLEIDING

3.1.1 METHODE

In dit hoofdstuk wordt de derde deelvraag beantwoord:

Zijn er overeenkomsten of verschillen tussen de gemiddelde Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie Herstel op het gebied van de seksuele relatie?

Om hier antwoord op te geven is gebruik gemaakt van de onderzoeksmethode interviews. Er zijn diepte-interviews (bijlage 3) afgenomen waardoor personen in een relatie de ruimte (kunnen) ervaren om te vertellen wat zij merken van de invloed van pornografie. Om een helder beeld te krijgen van de invloeden, is interviewen een goede methode om achter belevingen en persoonlijke verhalen te komen. Er is wederom gewerkt met de vier hoofdlabels waardoor de drie deelvragen uiteindelijk samenkomen tot een eenduidige conclusie in hoofdstuk 5.

We zullen een beeld geven over welke invloed pornografie heeft op de mannen en vrouwen in een relatie, die binnen het hulpverleningsnetwerk van Dichterbij Herstel en Relatie herstel hulp hebben gezocht, hierna te noemen onderzoeksgroep. Ook zullen we een beeld geven van personen in relatie die geen contact met Dichterbij Herstel en Relatie Herstel hebben gehad, hierna te noemen controlegroep. De stellen die niet in contact hebben gestaan met hulpverleningsinstanties omtrent het porno kijken zijn zeer divers. Er zijn binnen deze groep twee interviews afgenomen met een echtpaar dat de invloed van pornografie heeft gekend, maar daar tegenwoordig geen gebruik meer van maakt. Ook zijn er twee interviews afgenomen bij een echtpaar dat nog steeds invloed van pornografie ervaart, omdat de man intensief pornografie kijkt. De laatste twee interviews zijn afgenomen bij een echtpaar die er beiden voor gekozen hebben om geen pornografie te gebruiken.

Ten slotte zullen we aan het eind van dit hoofdstuk de verschillen en overeenkomsten beschrijven, zodat er een volledig beeld gegeven wordt van de invloed van pornografie op de heteroseksuele Nederlandse man en vrouw in een relatie boven de achttien jaar.

We zijn tot de onderzoeksresultaten gekomen door middel van verschillende fasen.:

- Eerste reductiefase:

Het maken van een topiclijst door het schrappen van niet-relevante informatie (Baarda et al, 2000). Door een proefinterview af te nemen kon de topiclijst bijgewerkt worden. Met behulp van de gemaakte geluidsopnames zijn de interviews in zijn geheel in tweetallen uitgewerkt, om betrouwbaarheid te waarborgen.

- Tweede reductiefase en deels eerste abstractie fase:

Het indelen in fragmenten en het ruw labelen van deze fragmenten (Baarda et al, 2000). In deze fase is de relevante informatie verdeeld over de verschillende hoofdlabels die voorafgaand aan de interviews zijn vastgesteld.

- Derde reductiefase:

Het reduceren van de labels (Baarda et al, 2000). De labels hebben we verwerkt in het verslag. Sommige tekstfragmenten bevatten meerdere hoofdlabels, waardoor ze ingekaderd moesten worden.

- Tweede abstractiefase:

Vanuit de gelabelde tekstfragmenten zijn verbanden getrokken en interviewfragmenten samengevoegd.

- Derde abstractiefase:

Samengevoegde tekstfragmenten zijn uitgewerkt tot één verslag.

3.1.2 DOELGROEPBESCHRIJVING

De aanleiding om pornografie te kijken is voor alle participanten zeer divers. Sommigen participanten zeggen dat het voortkomt uit een bepaalde nieuwsgierigheid die ontstaan is hun jeugd. Andere participanten vermelden dat het te maken heeft met een slechte voorlichting en anderen zijn pornografie gaan kijken omdat het hen verboden werd. Sommige participanten geven aan dat het kijken naar pornografie ook voortkomt uit een gemis van aandacht of bevestiging in hun jeugd, waardoor pornografie dient als copingmechanisme om om te gaan met problemen, zoals bijvoorbeeld deze mannelijke participant beschrijft:

Een van de oorzaken van het kijken naar porno is dat mijn vader niet in staat is geweest om mij mee te nemen in hoe werkt het leven. Hoe ga je met problemen om? Hoe kun je kwetsbaar zijn? En dat is een van de redenen geweest waarom ik verslaafd ben geraakt aan pornografie. Omdat ik niet wist hoe ik met teleurstellingen of moeilijke gevoelens om moest gaan en onzekerheid. (interview 1, man)

3.2 INTERVIEW MET PERSONEN VAN DE ONDERZOEKSGROEP

3.2.1 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER

De uitwerking van pornografie is dat mannen en vrouwen vaak een verschillend beeld krijgen van seksualiteit. Dit komt in elk interview binnen de onderzoeksgroep terug. De integratie van pornografie zorgt ervoor dat mannen en vrouwen afwijkende verwachtingen hebben van seksualiteit. Mannen worden door de pornografie geprikkeld en hebben behoefte om dit te praktiseren. Vaak wordt de seks in de pornografie bewust of onbewust, de norm voor de seksualiteit tussen man en vrouw. Mannen merken dat ze hierdoor op een andere golflengte zitten ten opzichte van hun vrouw. Zo zegt bijvoorbeeld een vrouwelijke participant:

Ik denk dat zijn beeld van seksualiteit ontstaan was door het kijken naar porno en dat het zeker invloed heeft op zijn manier van omgaan met mij. Maar hoe dat zo zou zijn als dat niet zo was dat weet ik niet. Ik merk bijvoorbeeld wel dat ehm.. dat als hij graag wil, dan moet het gebeuren. Dat is ook bij porno zo. Het is altijd beschikbaar als jij je wil aftrekken tijdens porno kijken dan kan dat. Het is op afroep beschikbaar. En zo is de seksualiteit binnen je relatie niet. Dat is iets wat mede daardoor beïnvloed is ja. (..) Ik ben dus een vrouw die het moeilijk vind om te ontspannen en daardoor lastig een orgasme kan krijgen. Dat is voor hem lastig omdat dat volgens hem moet.

En ook dat hij... je kunt anale seks hebben, oraal. Hij weet daar gewoon meer van en dan heb je ook dat je dat gewoon uit wil proberen zeg maar. (Interview 4, vrouw)

Dat pornografie het beeld van seksualiteit beïnvloed en een bepaalde norm stelt voor seksualiteit, is ook duidelijk terug te zien in het antwoord van een vrouwelijke participant:

In wezen is het zo, in ons huwelijk dat onze seks één op één liep met de porno die wij keken. Je bent niet voorgelicht op dat gebied dus je gaat gewoon nadoen wat je daar ziet. En dat vind ik een enorm groot gevolg. (...) Ik ben dan voorgelicht door de boekjes en die pornofilms. Maar ook al doe je dat als vrouw niet en je man is pornoverslaafd dan wordt je in wezen ook voorgelicht door de porno. Want die dingen zijn normaal en dat is de standaard. Ik wist ook niet beter dan dat de standaard was. Zonder dat je daar over nadenkt. Op een gegeven moment was alles eruit en ook met prostituees ook. Toen hebben wij ook de beslissing genomen wij gaan nu niet zeggen wat die porno ons voorschrijft is normaal maar wat wij zelf vinden. Wat jij niet wil zeggen is dat orale seks in de porno heel normaal is en wat bij ons ook heel normaal was. We wisten ook niet beter. (interview 5, vrouw)

Pornografie heeft invloed op de seksualiteit die de personen in relatie beleven. Het heeft invloed op wat als normaal wordt gezien en wat niet als normaal wordt gezien. Seksuele activiteiten als anale en orale seks, zijn veel te zien in de pornografie. Dit hoeft niet te betekenen dat dit goed of gewenst is in seksueel contact tussen man en vrouw.

De participanten geven aan dat pornografie geïntegreerd raakt met seksualiteit. Met name mannen die gemiddeld vanaf 14 jaar naar pornografie kijken, betekent dit dat pornografie grote invloed heeft op hun seksuele voorlichting. Het schrijft een script voor van hoe je op een fijne en goede manier seksualiteit kan beleven. Deze voorlichting kan gemakkelijk de norm worden, vooral voor mannen die, voordat ze een seksuele relatie aangaan, vaak lange tijd zijn beïnvloed door de pornografische beelden, wat gepaard ging met masturbatie. Alle mannen die geïnterviewd zijn, geven aan dat zij door het kijken van pornografie ook steeds meer en nieuwe dingen gaan opzoeken. Dit kan leiden tot riskant seksueel gedrag zoals seks met mannen. Een mannelijke participant geeft aan:

Het begint gewoon heel eenvoudig maar zo is er hang naar steeds meer.(...) Ik denk dat daar wel een stukje positieve aandacht, begrip en erkenning, stukje intimiteit aan vast hangt wat je thuis niet gehad hebt. Ik heb nooit het gevoel gehad een homofilie gedachte gehad te hebben, dat niet. Een stuk experiment erbij dat je alles zelf uitgevogeld hebt. Een stukje spanning en sensatie en alles wat je er bij kunt bedenken. (Interview 3, man)

Integratie van pornografie kan er ook voor zorgen dat de beelden van pornografie in je hoofd blijven hangen. Tijdens de seksualiteit die men beleeft met de partner kunnen deze beelden terugkomen. Een mannelijke participant zegt hierover:

Geef mij dan gewoon helemaal geen seks meer als dat mij rust geeft. En dan ook geen seks meer met M. Je hebt gewoon die beelden in je hoofd. Je hebt seks met M. en je hebt nog steeds die beelden in je hoofd. Dat is gewoon een hele belemmering. (...) Nou, dat je gewoon tijdens de seks, beelden binnen komen en niet gewoon liefde kunt geven aan je vrouw. Waar seks eigenlijk voor bedoelt is. Wat ik geloof. Seks is voor de ander en de ander voor jou. Voor mij was in die verslaving alleen

seks iets om het hoogtepunt te bereiken. Voor mijzelf en M. was dat het onderwerp, snap je? (Interview 6, man)

Het gebruik van pornografie leidt vaak tot vervreemding en vreemdgaan. Dit komt in alle interviews binnen de onderzoeksgroep terug. Mannen die sterke behoeften hebben en hierdoor geprikkeld en voorgelicht zijn door de pornografie, zijn geneigd hun behoeften en verlangens buitenshuis te zoeken, wanneer de vrouw hen niet genoeg bevrediging geeft. Een vrouwelijke participant zegt hierover:

En bij ons was het ook wel wat ingewikkelder denk ik. Bij ons is K. ook naar prostituees geweest. Dus is zeg maar, de porno niet het grootste pijnpunt geweest misschien ook wel omdat ik zelf daar dingen in had gekeken. Het was voornamelijk het echte overspel. Dat heeft dus ook een gevolg van de porno, want je wil het als man gewoon meemaken. Dat heeft natuurlijk de grootste invloed gehad ook binnen de intimiteit. Maar dat gaf ook momenten dat als we intiem waren dat ik al die beelden in mijn hoofd kreeg. Dat is heel lastig. (Interview 5, vrouw)

De manier waarop vrouwen te zien zijn in de pornografie kan ook leiden tot onvrede van mannen over de vrouw waarmee ze een relatie hebben. Een vrouwelijke participant zegt hierover:

Of soms gewoon dat mannen zeggen dat als iemand donkerbruin haar heeft dat het eigenlijk blond had moeten zijn. Die eigenlijk minder dik moeten zijn. Dan denk ik ja dat had je ook wel kunnen zien voordat je ging trouwen. Je hebt zelf volgens mij ja gezegd. Daar heb ik dus niet heel veel last van. Ik weet ook niet hoe dat komt. Maar dat van dat ik moeite heb om een orgasme te krijgen zeg maar, ehm.. dat is iets wat mij man mij kwalijk neemt weet ik niet zo goed, maar ook iets dat hij zichzelf kwalijk neemt. Van dat hij mij niet tot het hoogtepunt kan krijgen. Dat dat hem frustreert. Terwijl ik denk dat je op een positieve manier intiem samen bent, dat gebeurt dan niet. Dat zij dan zo. Er zijn ergere dingen. Het gaat tenslotte om die verbondenheid met elkaar en niet om dat hoogtepunt. (Interview 4, vrouw)

Uit de interviews binnen de onderzoeksgroep is te zien dat pornografie geïntegreerd wordt in de relatie en een beeld voorschrijft hoe seksualiteit hoort te zijn. De norm voor seksualiteit van de pornografie gebruiker komt daardoor vaak niet overeen met de partner die geen pornografie gebruikt. Door dit verschil kunnen pornografie gebruikers hun wensen en verlangens niet bevredigen, waardoor ze geneigd zijn om dit ergens anders op te zoeken.

3.2.2 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG

Vanuit de reacties van de echtparen binnen de onderzoeksgroep, kan gesteld worden dat pornografie ervoor zorgt dat de man en vrouw in hun relatie minder intimiteit beleven. Door de invloed van pornografie raken met name mannen in zekere mate verwijderd van hun vrouw. Intimiteit wordt als middel gebruikt om tot seksualiteit te komen. De seksualiteit heeft uiteindelijk het doel om tot het hoogtepunt van klaarkomen te komen. Een mannelijke participant zegt hierover:

Ja, gewoon knuffelen ja dat ja. Het is een uiting van liefde, ja. In het begin was het om mijn egoïsme dan dacht ik: yes! het gaat weer naar een hoogtepunt toe en dat is nu weg. (..) Ja, omdat je zo met je eigen hoofd bezig was. Als ik maar aan mijn hoogtepunt

toekwam. Dat was je doel en dat is je doel niet meer. Het is nu liefde geven en dat maakt het heel anders. (Interview 6, man)

De behoefte van de man naar seksualiteit, zoals die wordt vertoond in de pornografie, leidt tot afstand tussen man en vrouw. Seksualiteit wordt een doel op zich, wat beleefd moet worden om bevredigd te raken. Onderstaande reacties laten dit zien:

Bij het moment is het wel goed en mooi zeg maar. Omdat mijn verlangen vaak sterk is naar seksualiteit staat dat de weg naar intimiteit in de weg zeg maar. In die zin zeg ik ook van mijzelf dat ik niet voor de volle honderd procent vanaf ben. (Interview 3, man)

Nou ja, ik heb daarin wel moeten leren omgaan met dat tijdens de pornoverslaving voelde ik me heel snel afgewezen. Ik was heel erg op mijzelf gericht. Op zelfbevrediging. (...) . Je voelt je rot en dan ga je weer terug porno kijken. Dat is heel lang de cyclus geweest. Toen ik het besloot om niet meer te kijken te kijken. Gebeurde het ook dat ik wel wilde en A. zei nee. Toen moest ik echt strijden tegen die gedachten. Je wordt niet afgewezen en je bent waardevol. (Interview 5, man)

Op het moment dat pornografie niet meer gekeken wordt, dan is gaan stellen opnieuw op zoek naar wat intimiteit en seksualiteit voor hen is. Alle stellen geven aan dat ze dit hebben moeten doen of dat ze dat willen gaan doen, om weer naar elkaar toe te groeien. Een vrouw geeft aan dat er een blokkade is geweest toen haar man pornografie keek. Zij verteld over het moment dat deze blokkade opgeheven was:

Nou, ik merkte dat wij heel veel naar elkaar toe groeiden. Dat we een eenheid waren toen het aan het licht kwam. We konden over van alles praten. Nadat dit aan het licht kwam konden we het over alles hebben. Dus ja, het was echt een blokkade, maar dat merkte ik achteraf. (interview 6, vrouw)

Mannen zijn door pornografie erg gericht op seksualiteit en zij zijn daarin in staat om de vrouw te manipuleren tot seks. De vrouwelijke participanten geven aan dat ze juist de opbouw vanuit intimiteit nodig hebben om tot seksualiteit te komen. Een vrouwelijke participant vertelt:

Ja, wat moet ik er verder over zeggen. Net als wat ik zei doordat de emotionele verbondenheid er niet is, de geestelijke eenheid, komt er het min of meer op neer dat ik er geen behoefte aan heb terwijl mijn man dat wel heeft. Nou, en van de week zijn wij een paar dagen samen weg geweest. Dat die gewoon de hele tijd om mij heen loopt te draaien dat hij wil. Nou, daar word ik zo allergisch van! Dat vind ik gewoon echt niet leuk. Je kon gewoon merken dat zijn hele gedachte om seks draaide. Als vrouw zijnde krijg je daar gewoon een afkeer van, dan vind ik het echt verschrikkelijk. (interview 4, vrouw)

In een ander stuk van het interview geeft dezelfde vrouwelijke participant aan dat pornografie zorgt voor een enorme afstand tussen man en vrouw.

(Interview 4, vrouw) Nou ehm, ja dat het gewoon ja, hoe moet ik dat zeggen? Dat je als vrouw zijnde, dat ik als vrouw zijnde. Dat ik een negatief beeld van seksualiteit heb gekregen door dat mijn man dat keek en dat je daardoor minder behoefte hebt en je voelt afgewezen. Vooral op het moment dat hij vertelde dat in bed had gelegen met zijn mobiele telefoon met internet en dat

hij porno had gekeken en zichzelf had bevredigt terwijl ik naast hem lag te slapen.. Dat vond ik heel heftig.. dat je zo dicht bij elkaar bent en dat je toch zo ver van elkaar vandaan bent.. dat vind ik echt verschrikkelijk. Kijk en zo dat er groei was bij ons in intimiteit tot het moment dat hij porno keek. Dat dan stopte dat zegt iets over die invloed van porno.

Pornografie op zichzelf bevat geen intimiteit, hetgeen er ook toe leidt dat mannen een ander beeld kunnen krijgen van seksualiteit. De pornografie met haar standjes en seksuele handelingen is plat, zeggen veel participanten, maar het is blijkbaar wel iets wat veel mannen graag willen zien. De afwezigheid van intimiteit in de pornografie leidt ook tot afwezigheid van intimiteit tussen man en vrouw. In de pornografie vinden geen gesprekken plaats over gevoelens en gedachten en waar de ander mee bezig is. Zo zeggen een mannelijke en vrouwelijke participant:

Met pornografie zie je.. Als je daar na kijkt zie je geen liefde. Het gaat puur om lichamelijk. En dat is in principe uitgebannen. Op die manier is er geen intimiteit. Dat ze elkaar aankijken dat gebeurt gewoon weinig, of gewoon helemaal niet. Dat is een heel groot verschil. Kijk, dat je gewoon intimiteit hebt is gewoon heel anders. Ik ben gewoon veel meer op haar gericht dan op mijzelf. Terwijl dat.. Ik was vroeger op mijzelf gericht. Dat is gewoon heel anders.(Interview 5, man)

En kijk voor mij als vrouw was het zo. Die pornoseks zeg maar.. Dat ik als vrouw in tweeën, mij als persoon en mijzelf als lichaam. Je deelt je lichaam, maar je deelt niet wie je bent. Zoals je angsten, verlangens of je boosheid of je verdriet. Je lichaam wordt even tijdelijk ingeschakeld. En dan ehm.. dat is.. jijzelf blijft achter. Daarom had ik als vrouw ook die prikkels van die porno nodig. En nu is het zo dat je als heel mens intiem bent samen. Dat hebben wij nooit geleerd eigenlijk, ook vroeger. Dat hebben wij nu samen ontdekt. Dan is er ook ruimte voor verdriet. Seksualiteit is daarmee dan ook verweven dat ik mijn hele hart kan laten zien aan iemand dat is dus heel eng. Het is veel makkelijker om alleen je lichaam te doen. Ja toch? Dus ehm.. dat maakt het heel veel mooier en intenser.(interview 5, vrouw)

Ook op het gebied van intimiteit is de manipulatie van de man te merken tegenover de vrouw. Dit komt terug bij sommige participanten. Op het moment dat een man zijn behoefte niet kan bevredigen in de relatie, is pornografie een makkelijke uitweg. Het staat de intimiteit binnen de relatie in de weg. Een vrouwelijke participant zegt hierover:

Je wilt van je vrouw eigenlijk de seks die je in porno ziet. Als vrouw ben je dan daarover in verwarring. Dus je gaat daar als vrouw in mee totdat het niet meer gaat en als man verwacht je het nog steeds, zeg maar. Er zat natuurlijk al van alles fout. Maar dan kun je als man zeggen, dus jij wilt niet, dan kijk ik maar porno. Maar die porno was er al eerder. Dus wat je nodig hebt is, dat je intimiteit nodig hebt met elkaar. En porno weerhoudt je van intimiteit. Want als je als man seks hebt met je vrouw zou je moeten investeren in intimiteit want porno is dan een makkelijkere weg. (interview 5, vrouw)

Pornografie weerhoudt personen er ook van om weer opnieuw intiem met elkaar te worden. De schaamte die met name mannen ervaren als ze toch pornografie hebben gekeken, terwijl hun vrouw

dat niet wil, zorgt ook voor afstand van elkaar. Totdat het onderwerp pornografie weer besproken wordt en er weer gevoelens en gedachten gedeeld worden, blijft er afstand tussen man en vrouw. Als men pornografie in contrast zet met intimiteit, dan is te merken dat pornografie mensen eenzaam maakt. Dit is te merken aan de woorden die participanten gebruiken, voorbeelden hiervan zijn: 'ik wil' en 'mijn verlangens'. Intimiteit zorgt er juist voor dat mensen weer samenkomen. Participanten gebruiken hierbij vaak de woorden: 'samen hebben we opnieuw ontdekt' en 'samen'. Dat pornografie mensen eenzaam maakt is te merken in het antwoord van een mannelijke participant:

Ehm... wat ik net beschreef dat porno heel spannend was. Je zag andere dingen wat bij jezelf gebeurde. Dat geeft mij nu wat het seksuele mij niet geeft. Ja... wel van dat je, dat belemmerde onze seks wel, dat als je net seks gekeken had dat je daarna geen behoefte had aan M. Ook van brrr... ik schaam me nu voor jou. Dat heeft het wel he? Die schaamte he? Die beelden dan in mijn hoofd en dat wou ik niet. Die horen er niet bij. En ik voelde naar M. veel schaamte, ja...

Roel: Wat er dan voor gaat zorgen dat je geen intimiteit hebt?

Dat je die gaat vermijden, ja... Een paar weken gelden was ik gevallen en toen vond ik het heel moeilijk om tegen M. te zeggen. Ik had het de hele dag niet verteld en daarna vertelde ik het. En toen zei ze ook daarom was je zo afstandelijk. Je bent wat chagrijniger en wat teruggetrokken. (Interview 7, man)

Een vrouwelijke participant bevestigt dat pornografie ervoor zorgt dat er binnen relaties minder intimiteit is. In het onderstaande fragment uit een interview komt dit duidelijk naar voren:

Jan: *Ik vind het wel heel mooi om te horen van ehm... we horen ook heel vaak interviews dat er samen weer gezocht wordt naar een nieuw idee van intimiteit en dat hoor ik hier ook weer.*

A: *Oké en dat maakt het wel kloppend.*

Jan: *Ja, dat maakt het kloppend, ja. Het gaat telkens om intimiteit.*

A: *Ja en dat is dus de grote ontbrekende factor bij porno.*

Jan: *Ja, absoluut dus dat bevestigt het beeld alleen maar. (Interview 5, vrouw)*

Aan de hand van de interviews kan geconcludeerd worden dat pornografie ervoor zorgt dat er minder intimiteit is tussen man en vrouw. Pornografie vervreemd de man en vrouw van elkaar en het maakt met name mannen gefocust op seksualiteit, waardoor de intimiteit tussen man en vrouw vervaagd.

3.2.3 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGTHEID

Naar aanleiding van het pornografie gebruik van de man, geven alle geïnterviewde vrouwen aan dat dit leidt tot onzekerheid bij de vrouwen over hun lichaam, aantrekkelijkheid en waardering. De vrouwelijke participanten geven aan dat pornografie als een afwijzing voelt en dat mannen dus blijkbaar meer interesse hebben in de pornoactrices dan in hun eigen vrouw. Een vrouwelijke participant vertelt hierover:

Nou, dit is toch als een man naar porno kijkt. Dan voelt het toch als vrouw dat hij niet genoeg bij haar krijgt en ik weet dat ik het los moet zien. En dat ik porno en die verslaving los moet zien van onze seksuele relatie. Maar dat vind ik heel lastig omdat het zo dicht naast elkaar ligt. J. zegt het wel je moet het niet

hetzelfde zien. Dus daar doe ik dan wel mijn beste voor, maar ik weet wel dat hij dan naar andere vrouwen kijkt. En als hij dat doet dan denk ik, dan voelt het echt, ben ik dan niet mooi genoeg? Ben ik niet goed genoeg?(..) : Ja, dat is dan virtueel vreemd gaan. Dus, ik weet ook dat je als man verder gaat in zo'n verslaving gaat dat je dan echt vreemd kan gaan. Maar dit voelde ook al als een soort van vreemd gaan. Ja...(Interview 6, vrouw)

Nou, verstandelijk wel, maar gevoelsmatig niet. Ook omdat J. en andere mannen ook zeggen van je moet het los van elkaar zien. Maar dan komt dan weer het gevoel van, ik ben niet mooi genoeg en ik ben niet goed genoeg. Dus ja ik weet het wel maar het voelt het niet altijd zo. Ik merk ook wel nu dat als J. valt dat het nu ook anders is en dat je oké, het is maar eenmalig. Dus dan speelt dat gevoel minder mee of je wel mooi of goed genoeg bent minder mee. Omdat het dan minder voorkomt. (Interview 6, vrouw)

Ik denk dat M. wel zich gefaald voelde. Ik had andere vrouwen nodig om mee klaar te komen. Dus dat zij dacht ik ben niet mooi genoeg. Maar ja, het staat natuurlijk helemaal los van M. die verslaving.(Interview 7, man)

Zo geeft een vrouwelijke participant ook aan dat ze twijfelt over haar seksuele presteren, omdat ze blijkbaar niet kan geven wat haar man had verwacht:

Dat is echt iets een gevolg van porno dat een vrouw aan zichzelf gaat twijfelen. Ben ik raar dat ik niet wil? Ehm...vind mijn man mij wel mooi. Echt twijfels krijgen over zichzelf. Toen hij [Therapeut] zei dat het niet los verkrijgbaar is zeg maar. Dus toen hoorde ik dat het niet raar is dat ik niet wil. Dat ik de geestelijke verbondenheid, emotionele verbondenheid zo mis dat ik het niet kan.(Interview 4, vrouw)

Bij de geïnterviewde vrouwen is de onzekerheid onlosmakelijk verbonden aan het idee dat ze gereduceerd zijn als een lustobject voor de man. De pornografie geeft het beeld van een opgewonden, welwillende vrouw, die zichzelf laat gebruiken door een man en hier ook plezier aan lijkt te hebben. Dit beeld van vrouwen vanuit de pornografie maakt dat vrouwen zich vaak als lustobject voelen tegenover hun man, zoals in onderstaande reactie:

Wel ben ik heel onzeker geweest over mijn eigen lijf toen ik het allemaal hoorde van jou. (..) Toen hij dat vertelde toen werd ik er wel heel bewust van. Ik heb toen ook een hele tijd niet naar mezelf kunnen kijken in de spiegel. Maar dat was dan meer dat ik dan een prostituee in de spiegel zag. Dat is natuurlijk heel raar. Hij was naar die vrouwen geweest en ik had mij heel lang als zo'n vrouw gedragen zeg maar in ons huwelijk. Als ik dan naar mijzelf keek dan zag ik dat. Ik weet niet of ik onzeker was over mijn eigen lichaam, dat weet ik niet goed. Maar dat wel dat ik naar andere mannen toe, dat ik heel bang was hoe andere mannen naar mij keken. Dat was het meer. (Interview 5, vrouw)

Mannen geven daarentegen aan dat zij nauwelijks bezorgdheid ervaren over hun eigen lichaam of seksuele presteren. Mannen zijn over het algemeen niet bezorgd over het lichaam door de invloed van pornografie.

Ik denk dat ik wel tevreden ben over mijn lichaam. Dat ik het ook niet afkeur. Vroeger tijdens voetbal onder de douche samen met ander jongens had ik weleens het gevoel dat ik te klein geschapen was zeg maar. Dat heeft wel een negatieve invloed op mijn zelfbeeld. In die zin een negatieve zelfbeeld ligt ook aan mijn persoonlijkheid. Ik ben ook wel een paar keer depressief geweest en daar gebruik nog steeds medicijnen voor zeg maar. Ik ben ook gewoon sneller zwaarmoedig van karakter zeg maar. Dat is ook best wel een lastige karaktereigenschap om goed mee om te gaan. Ik ben in die zin ook iemand die snel geneigd is om negatief over zichzelf te denken zeg maar.(interview 3, man)

Nou, ik ben tevreden over mijn eigen lichaam. Dat zonder meer. Ehm, ja dat weet ik eigenlijk niet zo goed. Dat zou ik nu geen antwoord op kunnen geven. Ik merk wel dat je beïnvloedt wordt door media hoe je er als man uit zou moeten zien. Misschien dat ik dan denk dat ik iets aan mij eigen lichaam moet doen. Maar vanuit de porno, nee.(Interview 5, man)

Pornografie blijkt vanuit de interviews met de onderzoeksgroep vaak seksuele bezorgdheid te veroorzaken bij met name de vrouwen. Zij worden onzeker over hun eigenwaarde en aantrekkelijkheid door het gebruikt van pornografie van hun man .

3.2.4 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT

Alle mannen van de onderzoeksgroep geven aan dat het gebruiken van pornografie makkelijk en toegankelijk is. Het leidt vaak tot voorkeur aan pornografie of het nadoen van pornobeelden, in de seksualiteit boven het hebben van seksualiteit. Een mannelijke participant zegt hierover:

In die zin, dat je dan in pornografie ziet dat beeld wat je meekrijgt dat je daar hoe je dat in positieve manier of negatieve manier in praktijk brengt met je vrouw. Toen ik er heel veel mee bezig was in de porno, dan was ik niet bezig met het goede en het positieve zeg maar. Ik denk dat, wat mijn vrouw betreft, dat die veel minder last van heeft. Wat ze wel lastig vind en dat heeft ze ook wel tegen mij gezegd. Dat ik teveel gericht ben over seksualiteit of pornografie. (interview 3, man)

Mede door het script van pornografie, waar weinig intimiteit in voor komt, blijkt dat mannen een grote voorkeur geven aan seksualiteit, die afgeleid is uit de porno. Deze voorkeur aan de pornografische seksualiteit boven de intieme seksualiteit, wordt duidelijk weergegeven door een vrouwelijke participant:

Als je zou vragen heeft porno voorkeur gehad boven intimiteit, dan wel. Dat is een andere vraag natuurlijk. (Interview 5, vrouw)

Wanneer met name mannen de pornografische seksualiteit niet kunnen beleven binnen hun relatie omdat bijvoorbeeld hun vrouw dit niet wilt, dan geven mannen voorkeur aan pornografie.

Doordat hij teleurgesteld was in ons seksleven is hij porno gaan kijken. In het begin van ons huwelijk deed hij dat niet. Hij is er drie jaar geleden mee begonnen en hij is er nu een jaar mee gestopt. Ja, omdat het niet voldeed aan zijn verwachtingen. Wat is dan oorzaak en wat is dan gevolg? Kwam dat dan

omdat hij eerder porno had gekeken dat het niet voldeed aan zijn verwachtingen? Ik denk het wel. (Interview 4, vrouw)

Pornografie en seksualiteit staan vaak in scherp contrast tot elkaar. Wanneer er in een relatie veel intieme seksualiteit is, dan is er minder behoefte om pornografie te kijken, maar wanneer er meer pornografie is, dan lijdt de seksualiteit daar onder. Dit wordt verteld door een vrouwelijke participant, die merkt dat er minder behoefte is van haar man naar seksualiteit, doordat hij pornografie heeft gebruikt:

Jazeker. Achteraf gezien wel. Het is gewoon dat je minder intiem bent. Minder knuffelt. Minder seks hebt. Je merkt wel dat dan invloed heeft, achteraf. Ehm... en dat kwam doordat hij porno keek. Hij heeft het ook weleens opgezocht en dan niet meer bij mij kwam. Dat is zo lastig, ik weet dat ik het dan los moet zien. Maar dat lukt dan niet. Hij vindt dan de bevrediging in de porno en niet meer bij mij. Ja...(Interview 6, vrouw)

Pornografie maakt mannen passief, omdat dit een gemakkelijk alternatief is voor seksualiteit. Mannen zijn door pornografie niet afhankelijk van de timing en de wil van de vrouw.

Wat ik wel merkte was dat ik ehm... veel minder moeite voor ging doen. In die zin had het wel een gevolg. Vroeger ging je naar bed en dan moest het gebeuren. Als het dan niet gebeurde dan ging je het kijken. Maar zo werkt het niet want je bouwt een relatie op. Je investeert in elkaar en daar ben je gewoon een tijd mee bezig. Ik deed dat niet. Dan was porno veel makkelijker dan intimiteit. Begrijp je het verschil? K: Ehm... dus in die zin heeft het zeker invloed gehad. Ik ging steeds voor de makkelijke weg. Als A. ja zei dan deden we het en als A. nee zei dan deed ik er ook geen moeite meer voor zeg maar... Dus het neemt alle initiatief en alle ontspannenheid weg, het is in onze relatie wel weg gegaan, ja... Op een enkele uitzondering na. Het was alleen op mijzelf gericht. (Interview 5, man)

Er zijn ook echtparen die aangeven dat ze seksualiteit verkiezen boven pornografie. Opvallend is dat hun drang naar seks groter is geworden en beïnvloed is door de pornografie. Zo zegt een mannelijke participant:

Nou, ehm... in onze relatie heeft porno nooit een voorkeur gehad boven seksualiteit. Ik had liever seks met mijn vrouw dan dat ik porno ging kijken. Maar mijn behoeftes waren veel hoger dan normaal. Dat was ook de reden waarom wij dat deden. Dus het is nooit in die zin nooit uit een vervanging geweest van seks, in ons geval. Ik ken ook wel mannen die inderdaad niks meer van hun vrouw willen hebben. Mannen die ik ken ook, maar dat heb ik nooit gehad, nee. (Interview 5, man)

Samengevat is er in de interviews uit de onderzoeksgroep te zien dat met name mannen voorkeur geven aan pornografie, of pornografische seksualiteit boven intieme seksualiteit stellen. Pornografie is in veel gevallen bij de mannen een goed alternatief voor seksualiteit, vooral wanneer de vrouw niet wilt of het niet gaat zoals de man zou willen.

3.3 INTERVIEW MET PERSONEN VAN DE CONTROLEGROEP

3.3.1 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER

Twee derde van de mannelijke en twee derde van de vrouwelijke participanten geven aan dat pornografie het beeld van seksualiteit beïnvloedt. Zij zeggen dat pornografie fantasieën opwekt, je oriëntatie op seksualiteit doet vergroten en verwachtingen schept over de seksualiteit. Een mannelijke participant geeft aan dat hij de beelden van porno toepaste binnen zijn seksualiteit.

Ja, ik had seks die geïnspireerd was door de beelden die ik gezien had. Want daar wordt natuurlijk een eenzijdig beeld geschetst van seks, dat het allemaal wild, mooi en verschrikkelijk heftig is. dat had ik ook in mijn hoofd.. Ja, ik zie nu wat er achter pornografie zat. Wat voor mechanisme het is. Pornografie op zich, maar ook wat het gedaan heeft in mijn leven. Dat ik dat helemaal niet meer waardeer. Dat ik denk: dit is totaal niet de realiteit. Ik dacht dat dat de realiteit was. Dat beeld was in mijn hoofd gaan zitten van pornografie. De man die overheerst en het scoren van altijd spanning. Nu besef ik dat het heel anders is. Dat het niet gaat om spanning en kick maar dat het gaat om, juist binnen de seksualiteit dat het gaat om intimiteit en niet om de bevrediging. Natuurlijk ben ik daar als man wel op gericht en ik denk dat dat ook natuurlijk is. (interview 1, man)

Omdat pornografie zorgt voor een grote oriëntatie op allerlei seksuele activiteiten, willen mannen allerlei fantasieën daaruit praktiseren. In een reactie van een mannelijke participant is te lezen dat hij binnen zijn huidige relatie, niet zijn gewenste bevrediging kan vinden bij zijn vrouw, door het gebruik van pornografie en de verwachtingen en wensen die daaruit ontstaan zijn:

Kijk H. houd van erotisch fijne seks . Als het dan een keer versteviger eraan toe gaat, dan kan dat ook wel. In de loop der jaren heb je natuurlijk heel wat gezien en ook fantasieën van, nou dat is heel spannend. Ik heb hierdoor een brede kijk gekregen. Van A tot Z heb ik het voorbij zien komen. Dus ik weet dat dat mij prikkelt en dat, van soft tot keihard. Op het ene moment denk ik, ik vind dat gaaf en de andere keer dat. Het is hetzelfde met eten. De ene week heb je zin in pindakaas en de andere week meer in pasta en dat varieert , net na je behoefte, je welzijn van de situatie, druk, ontspannen of gestrest en dan maak je daar keuzes in. Dat kan. Thuis kan dat niet, tenminste niet met een vrouw, zo van.. vandaag drukken we die knop in en dan wil ik dit en dat.. nee, dat werkt niet zo. Dus pornografie is aan de ene kant makkelijk. Je krijgt wat je wilt, ...deels, je fantasie, laat ik het zo zeggen. In verhouding tot mijn seksleven.. ja... op dat gebied heb ik niet de juiste partner voor seks, laat ik het zo zeggen. Daar verschillen wij gewoon heel veel in. Zeker omdat ik ook een aantal vriendinnen heb gehad, die wel met mij mee gingen hierin, van wat leuk en spannend is van wat we samen zouden kunnen doen en beleven. Ik heb er ook hele andere vriendinnen bij gehad, laat ik het zo zeggen. Zij was getrouwd, ik was getrouwd, en dat heb ik bijna 10 jaar gehad, de laatste paar jaar is dat dus afgelopen, maar ja, die ging ook mee in mijn wereldje.. Op dat gebied hadden we echt raakvlakken. Dat was heel leuk, we voelden elkaar aan, we

vonden dat ons ding. Maar haar zou ik een cijfer 9,5 of 10 geven, laat ik het zo zeggen. We waren op dat gebied heel gelinkt. Wat ik met mijn vrouw heb is een hele andere relatie, maar als ik kijk naar het totaal beeld, waar seks een deel van is en als we samen zijn en we hebben de rust, het plezier, dan zou ik het voor romantische lieve seks een 7 geven, fijne seks, saampjes, ons ding, maar ik ben heel breed en dat is een onderdeel van seks samen, maar de dingen die mogelijk zijn.. er zijn dingen die mij prikkelen en haar niet, dus, ja... ik kan er niet echt een cijfer aangeven, maar wel op dat stukje, voor de rest is het niet haar ding, dus dat wordt ook niet gedaan. (interview 8,man)

Naast dat pornografie een beeld creëert van hoe seks kan en hoort te zijn, geven participanten ook aan dat pornografie hun houding tegenover vrouwen doet veranderen. Mannen zijn meer op lust gericht en op de seksuele bevrediging, dan op de persoon waar ze dat mee beleven. Een vrouwelijke participant deelt hier haar eigen ervaringen over:

Ik ben in een jaar tijd twee keer seksueel geïntimideerd door twee verschillende collega's, achtereenvolgend ben ik achtervolgd en aangerand een.. ja ik was zelf begin 20 en die jongen was 16, op een brommertje.. en die is ook opgepakt door mij, omdat ik heel observerend ben en alle details wist te vertellen, wat een ander niet vertellen kon. Ik heb op dat moment gegild als een gek, maar iedereen die voor mij uit fietste zijn er gewoon van tussen gegaan. Dus ik heb daar een aardige traumatische klap aan over gehouden. En ik heb een last gehad, van toen ik op mijzelf woonde, van potloodventers, die het interessant vonden om in mijn tuin, met een hoge muur en een hek dat op slot zat, over de muur te klimmen en dan bij mijn keukendeur te gaan staan. Dat soort hele nare dingen. Dus ik ben op dat punt behoorlijk... ja.. hoe zeg je dat? In het nadeel.. nouja ik kijk nu behoorlijk anders tegen mannen aan, laat ik het zo zeggen. Ik ben daar erg direct in en niet zomaar open van.. iedereen kan als man zijnde zomaar in mijn rondje komen. Ik ben daar erg aftastend in. Dus dat is een hele... dingen.. en ik heb ook een geobsedeerde persoon gehad, die zo geobsedeerd verliefd en gek op mij was, dat dat zo benauwde dat ik mijn eigen huis niet meer in en uit durfde en dat was ook zoiets van.. hmmm... en ik heb een stalker gehad, die wist precies hoe ik er iedere keer eruit zag, die wist het telefoonnummer van mijn ouders te achterhalen. Met dat soort oogpunten en als je dan alles hebt meegemaakt en je ziet dat die pornografische dingen dat.. het is ook niet zo gek dat mensen, vrouwen vaak als lustobject zien, dan een persoon. Dat heb ik dus heel veel ervaren. .. Ik heb ook de andere kant mogen ervaren, maar.. De nare kant blijft toch het meest hangen. Want men ziet je niet als persoon, maar als een vrouw dat voor hun dan een seksobject is. en als je dan op tv de seksbeelden ziet, dan gaan dan vallen.. als je midden in het proces zit van verwerken wat er allemaal gebeurt is, dan ga je je daar heel erg tegen afzetten. En dat heb ik dus ook gedaan. (interview 9, vrouw)

Twee derde man de mannen vertelt dat het gebruik van pornografie kan leiden tot vreemdgaan. Dit wordt bevestigd door twee derde van de vrouwelijke participanten. Een mannelijke participant verteld hierover met betrekking tot zijn gebruik van pornografie:

Mijn vrouw vind het niks en ik vind het wel leuk. Dus ik kijk er regelmatig naar. Dit vind mijn vrouw wel een inbreuk op haar privacy qua onze samenzijn, want zij ziet het toch een beetje als een soort vreemdgaan, omdat ik dus niet met haar vrij,

maar met een virtueel iets. Dat is mijn seks, je hebt ook haar seks en we hebben samen seks, dat zijn toch aparte dingen. Daar had zij.. nougoed.. toch veel moeite mee, tegenwoordig is het een beetje van laten gaan. Ik ben ook een keer echt vreemd gegaan. Ja, en dat kan ik gewoon thuis niet verkopen, daar staat ze niet voor klaar, daar is ze heel duidelijk in en daar zijn ook uitspraken in geweest, waar ik denk van okeee, woo, ja.. daar was ze niet blij mee. Dus dan laat je het ook maar... De andere kant is dat het risico bestaat dat je toch een keer wat opzoekt. Dat je vriendin zoekt ofzo en je gaat vreemd. Die consequentie is dan natuurlijk logisch en ik ben ook een keer betrapt. En dan is het van, ja je gaat vreemd... en ik zeg, ja maar daar zijn twee schuldigen aan.. jij en ik.. als het seksuele op zo'n niveau is dat het niet hoeft, dat thuis alles te halen valt, wat mij stimuleert, dan zou ik het niet doen.. Maar ja vrouw, kinderen... Dat plaatje past bij H. en dat plaatsje past bij mij... Ik heb meer behoeftes... Dus het is niet dat ik vreemd ga, maar We gaan vreemd... Het is niet zo dat ik dat zelf alleen doe, daar heeft zij ook een aandeel in..... Dat is zo.... Jaa, daar was ze niet blij mee toen ik dat zei... Maar goed, het is onder het tafelkleed geschoven en dan gaan we rustig verder met alles, nouja rustig verder.. het blijft haar natuurlijk wel in het achterhoofd zitten.. Het wringt wel, natuurlijk. Maar goed.. Er zijn mensen die gaan daarom scheiden, dat hebben wij dus niet gelukkig, dat kan wel een risico zijn. ... ja, seks heeft een grote invloed op alles. (Interview 8,man)

Voor één vrouwelijke en één mannelijke participant betekent pornografie niks in hun leven. In hun relatie heeft dit geen rol gespeeld. Zij vinden pornografie plat en willen seksualiteit vooral samen beleven door hun behoeften en wensen op elkaar af te stemmen. De vrouwelijke participant zegt hierover:

Ja, ik heb het 1 of 2 keer gezien. Ik heb er gewoon echt niks mee. Ik vind het gênant en het is niet dat ik mij daarvoor schaam, maar ik heb gewoon niks met naakte mensen die op elkaar lopen te deinen. Ja, zo simpel is het eigenlijk. Ik vind dat niet zo heel... Nee.(interview 11, vrouw)

Samengevat is te zien dat pornografie binnen de controlegroep invloed heeft op vooral mannen die seksualiteit willen beleven. Pornografie zorgt voor een bredere oriëntatie op seksualiteit en beïnvloedt de verlangens en behoeften. Wanneer deze behoeften niet bevredigd kunnen worden binnen de relatie, dan ontstaat er een kans dat men de bevrediging bij anderen opzoekt, wat leidt tot vreemdgaan.

3.3.2 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG

Met de vraag of pornografie leidt tot meer of minder intimiteit binnen de relatie, geeft het merendeel van de participanten de reactie dat pornografie in hun relatie tot minder intimiteit leidt.

Pornografie leidt tot een egoïstische drang naar lust, in plaats van intimiteit. Dit komt terug in het gesprek met zowel een mannelijk als een vrouwelijke participant:

Absoluut. Vooral in de relatie toen ik negentien was die ik had waarin ik porno keek, was de seksualiteit spannend gericht op lust. Zoveel mogelijk, zo vaak mogelijk, grenzen opzoeken. Dus dat draaide heel erg op lust en niet op intimiteit. Ik merk nu, ik ben getrouwd inmiddels, anderhalf jaar, dat is heel

leuk. Ik merkte dat in de relatie die wij hadden voordat wij getrouwd waren er een worsteling was om voor mij om zuiver met intimiteit om te gaan. Wat is nu intimiteit? Dus eigenlijk de intimiteit opnieuw ontdekken. Ik wist het wel ik wil dit en dit niet, ik wil geen seks hebben voordat ik getrouwd was of voordat we gingen trouwen. Maar hoe ik dan wel intiem kon zijn met of zonder seks maar wat intimiteit dan is. Dat was echt een nieuwe zoektocht. En ook in het huwelijk ben ik het een aantal keer tegengekomen bij mezelf dat ik denk he, het zijn gewoon allemaal vragen die ik tegenkwam. Wat is nou lust? Mag lust een rol spelen? Hoe groot is dat? Hoe kun je seks op een goede manier vormgeven? Dat is allemaal gevolg van die relatie waarin ik heel veel seks had. Dat heeft heel veel gevolgen gehad voor mijn beeld over wat intimiteit en seks is. (Interview 1, man)

uhm, dat seks zoveel liefde en diepgang heeft en relaxheid en echtheid en niet een ehm... vies toneel stuk wat je aan het spelen bent ofzo. (Interview 2, vrouw)

Volgens het merendeel van de participanten schakelt pornografie de intimiteit uit binnen de seksualiteit. Dit heeft er volgens de participanten mee te maken, dat in de pornografie geen intimiteit te vinden is. Wanneer er tijdens de seks beelden van pornografie nagespeeld worden, is er dus geen sprake van intimiteit. Een vrouwelijke participant verwoordt het als volgt:

Pornografie is gewoon de pornografie en dat is niet het seksleven wat ik zou willen. Dat is te plat, om het zo maar even te zeggen. En dat hoeft van mij niet. Dat je dan ook wel eens een interview ziet van pornosternen, van ja.. de seks met mijn man is heel anders dan dat wat jullie zien van mij.. en dat heb ik zoets van.. ja, dat geloof ik ook, dat wat je laat zien is puur wat de mannen willen.. en ook vrouwen natuurlijk, want niet alle vrouwen zijn hetzelfde, er zijn ook vrouwen die zo visueel ingesteld zijn. Maar goed dat met haar man is een heel anders iets, en dat is ook het punt tussen E. en mij. Hij ziet de porno echt als, dat is de seks, zo hoort dat, dat is normaal en ik zoiets van.. Nee! Het met elkaar, het houden van elkaar, het strelen, het kussen, de voorspel, dat is het belangrijkste, en de rest komt dan wel vanzelf. En dat is een groot verschil tussen hem en mij, dus dat pornografisch doet mij helemaal niets. (Interview 9, vrouw)

Een mannelijke participant vertelt dat hij het idee heeft dat hij zijn eigen seksualiteit meer waardeert dan de seksualiteit die te zien is in de pornografie. Dit komt doordat er weinig of geen intimiteit is in de pornografie.

Veel beter! Porno is vrij plat. Er is weinig intimiteit. We zijn al zo'n zevenenhalf jaar samen. Je leert elkaar steeds beter kennen. Ik zeg ook weleens tegen vrienden over zo'n one night stand. Het is meer dat het spannend is dan dat het om de seks gaat. Hoe beter je elkaar leert kennen dan weet je ook wel wat de een lekker vindt en wat de ander lekker vindt. Het wordt alleen maar beter denk ik. Op het moment dat je met iemand intiem bent ook en van iemand houdt dan is er meer passie dan alleen maar de daad...(interview 10, man)

Ik denk namelijk dat seks meer is dan erop en eraf. Ik vind het een onderdeel van onze relatie, wat ik al zei. Dus zou ik mijn eigen seksleven hoger waarderen,

omdat het is het totaalpakket. Het is namelijk niet alleen maar seks en een relatie erbij, maar hoe wij zijn. Ik zou mijn seksleven een stuk hoger beoordelen dan hetgeen wat ik zie die ene keer in een porno film, waar het alleen maar gaat om de daad. Ik vind dat dat.. nouja, bij ons is het veel meer dan dat, omdat het niet alleen maar daarom gaat. Het gaat om samen gezellig eten, het totaalpakket van de relatie en daar hoort seks bij en dat is anders dan een kerel die een keer drie vrouwen bij elkaar kan trommelen en daarop mag springen.(interview 11, vrouw)

Het aanraken van elkaar, het knuffelen en het liefkozen binnen de relatie wordt gezien als een belangrijke waarde binnen het intiem seksueel gedrag tussen partners.

Ik denk mijn trouwen wel echt een markeerpunt was dat die spanning eraf ging en dat alledaagse intimiteit van elkaar aanraken mooi is geworden voor mij. Daarvoor had het altijd met het zoeken naar spanning te maken. Nu besef ik dat het ook een wonder is, ze mag mij nu ook aanraken. In het begin van het huwelijk merkte ik dat dit wel lastig vond omdat ik soms heel gevoelig ben en prikkelgevoelig. En nu mag ze mij aanraken. We zijn dat betreft intiemer geworden op die lichamelijke contact.(Interview 1, man)

Veel! H. heeft het veel nodig en ik vind dat ook heel fijn. Kinderen hebben het nodig, die knuffelen mij ook.. Dat zijn de dingetjes die in plaats van de man en vrouw, de seks . De genegenheid en de warmte aan elkaar, ja.. dat doen we heel veel. Ja, want als we dat ook nog een keer moeten missen, dan heb je geen relatie meer, en dan blijft er weinig over. Dan is het echt werken, boodschappen doen, kinderen, eten , afwas doen en af en toe een keer op visite, of een keer niet. Dan heb je weinig meer om echt voor te gaan. (interview 8, man)

(interview 11, vrouw) Ja, een hele grote rol. Ja, absoluut. Tenminste, voor mij wel. (Hond komt bij haar op schoot zitten en die roept zij). Nouja, ik vind dat ook een onderdeel van intimiteit en voor sommige mensen zal dat geen onderdeel zijn van hun seksleven, maar voor mij wel. Het leidt naar het volgende en wat ik al zei.. het totaalpakket, dan maakt het goed. Dat zorgt ook wel dat het zo'n grote rol speelt. Wat niet zegt dat knuffelen strelen enzo, altijd naar seks moet leiden, maar het is wel een onderdeel van.

(interview 9, vrouw) Als het gaat om knuffelen even aanraken en dat soort dingen? Ja tevreden. Dat gebeurt regelmatig. Ik denk dat E. daar meer in doet dan ik, momenteel. Omdat ik te druk ben met kinderen, er is altijd wel een kind dat aan mij hangt en als ik dan een moment heb van (zucht).. weg, dan vind ik het ook wel lekker om even te zitten. Als E. dan toenadering zoekt voor een knuffel ofzo, dan vind ik dat dan wel fijn, maar ik zoek het minder op dan dat E. dat doet. Dus, dat dan weer wel. (..) Ja. Dat is heel belangrijk. Ja, heel erg belangrijk, dat is gewoon de liefde die je voor elkaar voelt en die maak je dan door middel van liefkozen, maar je dat aan elkaar duidelijk. Tongzoenen enzo, dat doe je ook alleen met je partner, die je niet zomaar met iets of iedereen. Het is iets heel intiem in mijn visie.(interview 9, vrouw) Ik vind dat wel heel belangrijk, daar moet wel liefde bij zitten. Het hoeft niet

als stelletje niet seks altijd om.. het hoeft niet altijd liefde te zijn, het kan ook wel tussendoor, even snel in de garage, of even snel een moment van.. weet je wel. Maar die momenten hebben we wel, moet wel, want anders hebben we helemaal niks. Dus die momenten zijn er nog wel, dat je dan even snel ooh, even die uitdaging pakt, van.. maar dat is op dit moment ook wel het enige. Dan mis ik inderdaad het voorspel, het kussen, het strelen, even de warmte met elkaar.

Intimiteit blijkt bij het merendeel van de participanten van de controlegroep, de voorwaarde te zijn voor het intiem seksueel gedrag. In de porno gaat het om de lust en de daad. Ook geven zij aan dat zij hierdoor minder vrijheid ervaren om elkaar te kennen en om gekend te worden.

3.3.3 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDEHEID

Het merendeel van de mannelijke participanten geeft aan niet bezorgd te zijn over het eigen lichaam, door het gebruik van pornografie. Eén mannelijke participant vertelde hier wel bezorgdheid over te ervaren:

Ik ben op dit moment denk ik heel tevreden over mijn eigen lichaam. Toen, een jaar of zeven geleden, maar ook korter geleden was ik dat eigenlijk niet. Ik was ontevreden over bepaalde delen van mijn lichaam. Ik denk, je legt de link naar pornografie, ik denk dat je daarin wel een link inzit dat je daarin veel perfecter beeld voorgeschoteld krijgt. Of in ieder geval gasten ziet die er allemaal goed en gespierd uitzien. Ik ging automatisch kijken naar dingen die ik niet had, zeg maar. Nu merk ik dat ik gewoon tevreden ben ook over minder kanten van mijn lichaam.(Interview 1, man)

Pornografie en de media in het algemeen leidt tot onzekerheid bij vrouwen over hun lichaam, omdat er een norm wordt gesteld. Deze onzekerheid kan versterkt worden doordat de man naar pornografie kijkt. Een vrouwelijke participant zegt hierover:

Misschien is dat ook wel een reden waarom ik al die porno niet kijk, want al die vrouwen hebben volgens mij gewoon een perfect lichaam en ik heb niet zulke jetsers en ik ben ook niet volledig afgetraind. Ik denk dat als ik er veel naar zou kijken, dat ik dan een minderwaardigheidscomplex zou krijgen (interview 11, vrouw)

Zo'n iemand met enorme borsten wat je op tv ziet wat heel sterk seksueel geladen is, dat je toch wel denkt he dat is de norm dat is toch wel normaal. En dat je dan toch dat is niet normaal dus ja bij pornografie komt dat nog sterker in beeld en wordt dat nog meer prijsgegeven en in beeld gebracht wordt waardoor je denkt oh dat heb ik anders dat maakt het nog extremer. Dat is wel grappig want mijn partner heeft die beelden natuurlijk veel gezien en misschien maakte me dat ook meer onzeker, ofzo of vanuit een eerder relatie hoe zag dat meisje er dan uit dat je jezelf gaat vergelijken van de beelden die hij heeft gezien dat je wel meer wantrouwen gaat hebben. Dus ik vond het fijn om te horen dat hij echt zei wat hij vond om te bevestigen ook dat hij mij mooi vond.(Interview 2, vrouw)

Ja wat dat betreft ben ik de oppersite van alle vriendinnetjes die hij heeft gehad. Hij heeft wel eens gezegd, toen ik hem net leerde kennen, .. Had je maar het lichaam van zijn ex en dan mijn hoofd en verstand.. dat is in die tijd wel heel erg kwetsend geweest. Zij had dan wel het pornografische lijf, ronde billen, grote boezem. Daar viel hij altijd voor en ik was precies het tegenovergestelde, ik ben gewoon meer het mannequin typetje, zou ik maar zeggen. Ik ben nu misschien wel iets te gezet voor mannequen, vroeger was ik echt een graadje. Wat ik nu heb aan vlees, vind ik wel prettig. Dus dat hele magere is er gelukkig vanaf. Dat is het voordeel van zwangerschappen en hormonen en dingen, in mijn geval is het positief geweest (..)Vooral als hij mij dan bij de naam van haar noemde in plaats van mijn eigen naam, dat kon nog wel eens heel kwetsend zijn. (interview 9, vrouw)

Het merendeel van de mannelijke participanten geeft aan dat zij geen invloed ervaren van pornografie met betrekking tot seksuele bezorgdheid. Bij de vrouwelijke participanten geeft pornografie onzekerheid over het eigen lichaam. Pornografie stelt hoge vereisten voor vrouwen om de competitie van de pornovrouwen te winnen, wat betreft aantrekkelijkheid. Pornografie leidt volgens de participanten tot onrealistische voorkeuren van de pornokijker.

3.3.4 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT

Het merendeel van de participanten geeft aan dat zij geen voorkeur hebben voor pornografie binnen hun relatie. Eén mannelijke participant vertelt dat pornografie de voorkeur heeft boven de seksualiteit.

Ja, seks verkoopt, seks is geld en wij kopen het als man zijnde, of als vrouw zijnde, of wat dan ook. Daar doen mensen alles voor, want kijk maar wat je allemaal ziet.. Kinderporno, met een virtueel meisje, dat mannen met haar kunnen chatten en een afspraakje maken... De grenzen zijn aardig vervaagd.. In overleg met een partner en je hebt fantasieën dan kun je dit uitleven. Maarja, als je partner lagere grenzen hebt als jij, en je wilt toch iets meer ontdekken als haar grens, dan heb je toch een probleem die je moet oplossen, dus. Ik zie het ook als een soort als een veiligheidsklepje, laat ik het zo zeggen, zo van.. ik doe dat even, ga daar even naar kijken en mijzelf bevredigen en ik heb dan stoom van de ketel en als zij fijn met mij wil vrijen enzo dan kan dat ook... Het zijn hokjes en daar maak je keuzes in. Je hebt toch je behoeften aan seks, en als je dan toch even een half uur aan tijd hebt en ik ben er helemaal klaar mee, nouja, het stimuleert mij en ontspant mij.. heheh, dan is het klaar.. en H. wil gewoon met mij één op één. Dus die heeft die uitklep niet. Ik wel. Dat botst wel eens.... het is allemaal niet zo makkelijk

Jan: euh.. ja. Dat pornografie de voorkeur had boven seksualiteit.. een fase in uw leven? E: Nouja, die fase is er natuurlijk nog steeds. Ik bedoel, de timing moet kloppen, en als die timing niet klopt, dan ga ik een deurtje verder, heel simpel. Dus dat leeft ernaast. (interview 8, man).

De voorkeur van de man voor pornografie boven seksualiteit wordt opgevat als een grote stoorzender in de relatie:

Als hij heel veel tijd daaraan besteed en minder aan ons samen, dan kan ik mij daar heel erg over opwinden, dan zie ik dat als bedrog. Dat dan wel. Dan denk zo van.. nouja als je dat dan interessanter, of belangrijker vind, dan vind ik het niet leuk. Dat is even heel kort en duidelijk eerlijk erover gezegd. Dat kan dan een sterke stoorzender in het grotere geheel. In het begin deed hij er nog wel eens een filmpje bij, toen kon ik mij nog wegblokken, maar nu kan ik dat niet meer. Er is teveel gebeurt, dus denk ik van.. eerst wij de basis weer goed op dat punt en als dat helemaal goed is, dan kijken we wel verder (interview 9, vrouw).

In de relaties waarin pornografie gekeken wordt, gaat de voorkeur in een enkel geval uit naar de pornografie. In de relaties waarin pornografie getolereerd wordt, maar niet gekeken wordt, gaf men ten alle tijden de voorkeur aan de seksualiteit. In de relatie waarin een afkeer is tegen pornografie wordt benoemd dat toen er nog porno gekeken werd, beelden vanuit de porno meegenomen werden in de seksualiteit. Dit gebeurde door het na te doen en door seks te hebben op verschillende plaatsen. Maar nu de porno niet meer werd gekeken was er ook een sterke behoefte van beide partners naar de seksualiteit.

3.4 VERGELIJKING EN OVEREENKOMST VAN DE TWEE FOCUSGROEPEN

In deze paragraaf wil het onderzoek ingaan op de vergelijkingen en overeenkomsten die er zijn tussen de twee focusgroepen. De paragraaf beschrijft de vergelijkingen en de overeenkomsten met de twee focusgroepen in zijn algemeenheid en per deelvraag.

ALGEMEEN

Op basis van de afgenomen interviews kan het volgende geconcludeerd worden:

- De invloed van het gebruik van pornografie is in beide focusgroepen op dezelfde manier zichtbaar. Pornografie zorgt er in beide focusgroepen voor dat (1) er op het gebied van integratie van pornografie verwachtingen ontstaan van seksualiteit zoals deze te zien is in de pornografie. Hierdoor worden de seksuele behoeften extremer; (2) de intimiteit vervaagt door aanwezigheid van pornografie, er komt meer afstand tussen man en vrouw; (3) er bezorgdheid en gevoelens van afwijzing ontstaan door het pornografie gebruik van een partner; (4) pornografie verkozen wordt boven seksualiteit wanneer de relatie stagneert, waardoor zij hun behoeften niet bevredigt kunnen krijgen.
- Het echtpaar van de controlegroep wat geen gebruik maakte van pornografie in de relatie, is de enige uitzondering ten opzichte van de andere interviews. Zij ervaren namelijk geen problemen op gebied van seksualiteit, intimiteit, bezorgdheid of voorkeur.
- Het besluit om wel of geen hulp te zoeken is een interessant gegeven, wat naar voren komt in de interviews. Het inschakelen van hulpverlening heeft er, binnen de relaties, veel mee te maken of invloeden als probleem worden aangeduid. Dit is een eigen morele keuze. Het zegt niets over de grote van het probleem, maar het is gekoppeld aan de morele overtuigingen van partners binnen een relatie.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER

De overeenkomsten in beide focusgroepen zijn de verwachtingen van de seksualiteit door pornografie. In de interviews is te zien dat pornografie geïntegreerd wordt in de relatie en een beeld voorschrijft hoe seksualiteit hoort te zijn. Door gebruik van pornografie is in beide focusgroepen te zien dat de seksualiteit geïnspireerd is door de porno die bekeken is. Pornografie zorgt voor een bredere oriëntatie op seksualiteit en beïnvloed verlangens en behoeften van partners. In beide groepen is te zien dat wanneer deze behoeften niet bevredigd kunnen worden binnen de relatie, men de bevrediging bij anderen opzoekt, wat leidt tot vreemdgaan. In de beide groepen is er sprake van objectivering van de vrouw doordat pornografie ervoor zorgt dat mannen gericht zijn op seksuele bevrediging. Er zijn geen duidelijke verschillen aan te tonen tussen de twee focusgroepen, behalve binnen de relatie van de controlegroep, waarin pornografie nooit gebruikt is door één van de twee partners.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG

Overeenkomsten tussen beide focusgroepen op dit punt zijn dat er in beide groepen aangegeven wordt dat het kijken van pornografie leidt tot minder intimiteit. Dit kan verklaard worden doordat intimiteit de grote ontbrekende factor is binnen de pornografie. Intimiteit wordt door de twee focusgroepen als een belangrijk aspect binnen een relatie genoemd, omdat intimiteit draait om het gericht zijn op de ander. Intimiteit is niet zelfzuchtig, maar is gebaseerd op liefde, vertrouwen en genegenheid. Een verschil is dat er binnen de onderzoeksgroep een groot gevoel van afwezigheid van de partner is omdat porno invloed heeft op de relatie. Waardoor er hulp gezocht wordt in onder andere therapie. Buiten het netwerk spreekt men in een enkel geval ook van een afwezigheid van de mannelijke en/of vrouwelijke partner. De mannelijke partner is in beide groepen gericht op de seks en het hoogtepunt en niet meer op de intimiteit. De vrouwelijke partner is voor de man niet beschikbaar omdat zij hem de seks niet wil geven die hij graag zou willen hebben.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID

Een overeenkomst in beide groepen is dat vrouwen meer onzeker worden doordat hun man naar porno kijkt. Ze vragen zich in beide gevallen af of ze wel mooi, goed en knap genoeg zijn. In beide groepen heeft de man een verwachting over de aantrekkelijk van zijn vrouwelijke partner, omdat hij porno heeft gekeken. Mannen ervaren in het algemeen geen seksuele bezorgdheid door het gebruik van pornografie.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT

In beiden groepen vindt de man dat pornografie makkelijker is dan het aangaan van intimiteit met zijn eigen vrouw, omdat je hiervoor moet investeren in elkaar. Dit kost tijd en stelt de verwachting dat je vertrouwt bent met de ander. Pornografie wordt door beide groepen als makkelijk, snel en lustgericht ervaren. In de pornografie zijn er geen eisen waaraan je moet voldoen. In een intieme relatie is vertrouwen, liefde en respect voor de ander van belang.

HOOFDSTUK 4 LITERATUURONDERZOEK

4.1 INLEIDING

4.1.1 INLEIDING METHODE

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op deelvraag 3:

Wat zegt de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

Door wetenschappelijke literatuur te verzamelen en te bestuderen, is er een beeld gegeven van de wetenschappelijke onderzoeken door de jaren heen, over de invloed van pornografie op relaties. Hierdoor hebben Dichterbij Herstel en Relatie herstel een overzichtelijk beeld waaruit zij de noodzaak van hun therapie kunnen verantwoorden en de opgedane inzichten kunnen gebruiken tijdens de therapie. Om antwoord te geven op deze deelvraag is gebruik gemaakt van de vier hoofdlabels, zodat er uiteindelijk een conclusie kan komen waarin de verschillende onderzoeksmethoden elkaar versterken.

Om duidelijk zicht te krijgen op de onderzoeken over de invloed van pornografie op een heteroseksuele relatie tussen man en vrouw is er een indeling gemaakt om de literatuur te clusteren. In de inleiding van het literatuuronderzoek wordt ingegaan op de geschiedenis van pornografie, waardoor men meer duidelijkheid kan krijgen over pornografie in de huidige tijd. In de tweede paragraaf zullen we ingaan op de integratie van pornografie in de seksuele relatie tussen man en vrouw. Er zal een overzicht gegeven worden van de onderzoeken naar gewelddadige pornografie en onderzoeken over het gebruik, imiteren en integreren van pornografie. In de derde paragraaf wordt ingegaan op de invloed van pornografie en op de intimiteit die partners met elkaar beleven. In de vierde paragraaf wordt er een overzicht gegeven van de invloed van pornografie op het zelfbeeld en de zelfwaardering van heteroseksuele partners in een relatie. Er wordt een overzicht gegeven van invloeden op man- en vrouwbeelden en de seksuele bezorgdheid. In de vijfde paragraaf wordt er een overzicht gegeven van de invloed van pornografie op de voorkeur van partners voor seksualiteit en pornografie. Ten slotte staat er in paragraaf zes de conclusie op deze deelvraag aan de hand van de vier hoofdlabels.

Het proces tot de resultaten is in vier stappen verwezenlijkt:

Ten eerste is er door toegang aan zesenzeventig databanken en door het lidmaatschap bij de Koninklijke Bibliotheek in Nederland gezocht naar bronnen. Deze bronnen zijn betrouwbaar omdat het wetenschappelijke onderzoeken bevat. Er is gezocht op de databanken Picarta, Narcis, EBSCOhost, Google Books er is daarin gebruik gemaakt van de zoektermen: 'porn* AND sex*', van 'porn*', porn* AND relatie, porn* AND seks* en porn* AND relation*

Ten tweede zijn er zes boeken en twaalf verschillende artikelen gelezen en gelabeld die waardevol zijn voor dit onderzoek. In deze bronnen stonden verwijzingen naar andere literatuur die ook geraadpleegd zijn, tot het punt van verzadiging. Het labelsysteem is te zien in bijlage 2. In het Acces

bestand BOLA hebben zijn deze bronnen bewaard, met alle tekstfragmenten die gelabeld zijn. Er zijn in totaal 119 tekstfragmenten gelabeld.

Ten derde zijn deze fragmenten met de verwijzingen naar de bronnen in het afstudeerverslag verwerkt met de bijbehorende hoofdlabel.

Ten vierde zijn de fragmenten gebundeld tot onderwerpen binnen de hoofdlabels en is dit tot een overzichtelijk en geordend verslag gemaakt.

4.1.2 INLEIDING LITERATUURONDERZOEK

4.1.2.1 GESCHIEDENIS VAN DE PORNOGRAFIE

Pornografie is tot de jaar 1975 algemeen geaccepteerd omdat er werd aangenomen dat pornografie onschuldig en positief was voor mannen en dat vrouwen en kinderen erdoor beschermd werden tegen pervers gedrag van mannen (Leach, 1975; Westminster Press Hughes, 1970). Hier kwamen andere meningen over vanaf 1975. Doordat pornografie steeds gewelddadiger werd, werd pornografie geanalyseerd op het man- en vrouwbeeld.

In de Verenigde Staten is pornografie industrie groot geworden door de 'Free Speech Coalition', onder het gezag van de First Amendment.

Nadat er naast de niet-gewelddadige pornografie ook steeds meer gewelddadige pornografie kwam, is er meer onderzoeken gedaan naar de invloed hiervan op de man en vrouw. Hier zijn in de jaren 1970, 1979 en 1986 commissies voor opgericht, waarin onderzoekers in laboratoria's onderzoek deden naar gewelddadige pornografie en agressief gedrag.

Schrijvers van het boek 'The dilemma of violent pornography: for adults users only' (1989) beschrijven dat pornografie niet zomaar afgedaan kan worden als slecht, ineffectief of als 'slechte kunst'. Doordat pornografie een grote industrie is geworden en invloed heeft op het leven van miljoenen mensen. Het zijn niet meer de onschuldige novels en kunst voor de rijken of de seksblaadjes in de shops voor de armen. Het is nu een internationale industrie, bedoeld om fantasieën te creëren en te verspreiden, die de vrouwen van alle bevolkingsgroepen negatief beïnvloed. De porno-industrie is een grote industrie welke op een waarde van ruim \$8 biljoen wordt geschat. De industrie vertoont in alle geuren en kleuren gedetailleerde beelden, die meestal seksualiteit combineren met agressie in een realistische fantasie.

4.1.2.2 POLITIEKE STRIJD :LIBERALEN, CONSERVATIEVEN, CHRISTENEN EN FEMINISTEN.

Er kan pas duidelijke regelgeving over pornografie komen, als er door onderzoek kan worden aangetoond dat pornografie schadelijke effecten heeft.

Daarnaast is het goed om te weten dat de porno industrie tegenwoordig wereldwijd de grootste economische omzet heeft. Veel economische belangen spelen mee in het maken en distribueren van pornografie.

In het boek van Gubar en Hoff (1989) worden de politieke debatten omschreven omtrent pornografie. Het meest omstreden debat over pornografie sinds de jaren '80 gaat over de aard van pornografie. De antipornografie beweging (bestaande uit feministen, ex-performers en wetenschappers) bevecht in debatten de vrijheid die de pornografie heeft, vanuit de gelegaliseerde regelgeving. Dit debat heeft

geresulteerd in een juridische impasse over burgerlijke vrijheden met de vraag of pornografie puur een vrij aanbod van entertainment is (rechtvaardigt door de 'Free Speech' vanuit 'the First Amendment') of dat pornografie moet worden belicht vanuit de basis van wat het teweegbrengt (schending van de burgerrechten van vrouwen). De onenigheid tussen feministen en burgerlijke liberalisten is erg groot. De antipornografie beweging pleit er voor om het op te lossen vanuit juridisch perspectief. De scheiding tussen vrijheidsuitingen en de gevolgen van deze vrijheid zijn niet alleen 'geforceerd en onnatuurlijk', maar ook volledig onverantwoordelijk tegenover de grote schade tegenover vrouwen (Klausner, 1984-85 ; Tribe, 1978; West, 1987; Elmer, 1987-88). De liberalen hebben onder het mom van vrijheid voor pers, entertainment en publicatie nog de macht om pornografie uit te zenden.

4.2 INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE OP INTIEME SEKSLEVEN VAN MAN EN VROUW

In deze paragraaf is een overweldigende hoeveelheid bronnen en onderzoeken te vermelden die gaan over de integratie van pornografie in de seksuele relatie van man en vrouw. Om hier een helder beeld van te geven zijn de bronnen samengevoegd en beknopter vermeld. De onderzoeken en bevindingen staan chronologisch vermeld. Ten eerste de commissie van 1970, 1979 en 1986. Ten tweede de onderzoeken die tussen 1986 en 1990 hebben plaatsgevonden. Ten slotte de onderzoeken van 1990 tot nu.

4.2.1 COMMISSIE 1970, 1979 EN 1986

In 1970 en 1986 zijn er in de Verenigde Staten grote onderzoeken gestart naar de invloed van pornografie. De onderzoeken zijn met name uitgevoerd om te onderzoeken of er verbanden zijn tussen pornografie en het plegen van geweld, zoals verkrachtingen of onderdrukking van de vrouw.

In 1970 is er door de Commission on Pornography and Obscenity gekeken naar de invloed van pornografie. Door middel van experimenten in het laboratorium zijn mannen en vrouwen blootgesteld aan pornografie. Dit is wat we nu 'nonviolent pornography' noemen. Deze onderzoeken zijn gedaan toen pornografie nog maar net gelegaliseerd was. Omdat pornografie in die tijd geen gewelddadige beelden bevatte, zijn er ook geen negatieve gevolgen van pornografie gevonden met oog op criminaliteit, verkrachting of onderdrukking. De commissie heeft positieve invloeden ontdekt van erotica (nonviolent pornography).

Door de commissie van 1970 en de commissie 1979, zijn de er conclusies getrokken met betrekking op erotica. De in 1970 opgezette commissie, Commission on Pornography and Obscenity suggereert dat blootstelling aan niet-gewelddadige pornografie kan dienen als een 'veilige uitlaatklep' voor seksuele interesses (Kronhausen & Kronhausen, 1964) of als een bron van nieuwe ontdekkingen binnen de seksualiteit (Bernstein, 1982; Goleman & Bush, 1977). Twee onderzoeken hadden als uitkomst dat er een groot aantal getrouwde echtparen aangaven dat zij meer plezier beleefden, meer communicatie toepasten en er meer ruimte ontstond om de seksualiteit te bespreken met elkaar, nadat ze blootgestaan stonden aan erotica. (U.S. Commission, 1970)

Vanuit de Londense commissie uit 1979 is beschreven dat er bewijs is dat pornografie helpend kan zijn voor getrouwde echtparen om hun seksuele problemen te verhelpen. Het wordt gebruikt als behandeling voor burgers die seksueel niet goed functioneren (Home Office, 1979).

De commissie verwierpt het idee dat de niet-gewelddadige pornografie kan bijdragen aan het

veroorzaken van seksueel geweld. Deze conclusie komt vanuit de statistieken van Engeland en Wales (Home Office, 1979). Alle bewijzen van onderzoeken omtrent bizarre en perverse seksuele activiteiten laten zien dat dit alleen gekeken wordt door mensen die in eerdere fasen uit hun leven deze seksuele activiteiten gepraktiseerd hebben. Er is geen bewijs dat blootstelling aan deze beelden een interesse hiervoor kan bewerkstelligen onder kijkers. (Home Office, 1979:8)

Door de commissie van 1986 wordt er onderscheid gemaakt tussen gewelddadige pornografie en niet-gewelddadige pornografie, wat ook wel erotica wordt genoemd. Dit onderscheid is te beargumenteren met vier redenen: Ten eerste, gewelddadige pornografie lijkt een grotere potentiële sociale schade te hebben. Ten tweede, gewelddadige pornografie kan leiden tot crimineel en delinquent gedrag, hetgeen door de Commission on Pornography and Obscenity van 1970 grotendeels beschouwd is gebleven, omdat zij alleen onderzoek deden naar erotica. Ten derde, pornografische beelden zijn in toenemende mate meer gewelddadig geworden en vertonen meer vrouwelijke acceptatie en plezier van mannelijke seksuele agressie (Dietz & Evans, 1982; Malamuth & Spinner, 1980; Smith, 1976a, 1976b). Ten slotte, gewelddadige pornografie kan bijdragen aan incorrecte gedachten over vrouwen, omdat het vrouwen afschildert als ongevoelig speelgoed, gemaakt om alle seksuele behoeften van een man te bevredigen (men kan ook zeggen dat pornografie een verkeerd beeld van mannen geeft).

Het verband tussen gewelddadige pornografie en agressief gedrag, wat door de commissie van 1970 onbelicht bleef, mede omdat er in die tijd geen gewelddadige pornografie was, werd door de commissie van 1986 onderzocht. De commissie van 1986 wordt ook wel de Attorney General's Commission on Pornography of 'Meese Commission' genoemd. De commissie van 1986 beschrijft dat de verschillende onderzoeken en wetenschappelijke bevindingen en de uiteindelijke conclusie van de 1970 commissie niet meer gebruikt worden in deze tijd. In 1986 is er juist veel gewelddadige pornografie en daarom is het niet verrassend dat de conclusies van commissie van 1986 afwijken van de conclusies van 1970, als het gaat om agressie. In 1986 was gewelddadige pornografie in toenemende mate beschikbaar. Er is veel onderzoek gedaan door deze commissie naar de verbanden tussen pornografie en agressief gedrag.

De conclusie van de Meese Commission uit 1986 staan beschreven in twee boeken (Gubar en Hoff, 1989; Hawkins en Zimring, 1988). De commissie komt met de volgende opsommende conclusies:

- * Blootstelling aan seksueel gewelddadige beelden in het laboratorium resulteren in agressieve seksuele fantasieën;
- * Verkrachters worden opgewonden van beelden van zowel geforceerde en niet-geforceerde pornografie. Mannelijke studenten zijn over het algemeen meer opgewonden van de geforceerde pornografie dan door de niet-geforceerde pornografie;
- * Bij geforceerde seks, waarbij de slachtoffers geen orgasme krijgen of niets laten zien van pijn of walging, ervaren mannelijke studenten in zulke situaties ook opwinding;
- * Beelden van seksueel geweld onder mannelijke studenten resulteert in meer acceptatie van verkrachtingsmythes¹ en seksueel geweld tegenover vrouwen;
- * Zulke beelden beïnvloeden ook de houding tegenover slachtoffer en daders. Slachtoffers worden meer gezien als waardeloos en meer verantwoordelijk voor de aanval, terwijl daders meer worden vrijgesproken en minder negatief worden beschouwd;
- * Seksueel gewelddadige beelden leiden tot agressie tegen vrouwen in het laboratorium;
- * De agressie tegenover vrouwen binnen laboratorium wordt ook buiten laboratorium bevestigd door

¹ mythe dat vrouwen er stiekem naar verlangen verkracht te worden

rapportages. Maar de sociale wetenschappers zoeken naar wegen om deze gegevens vanuit het laboratorium te valideren, omdat het om publieke veiligheidsredenen niet mogelijk is om deze experimenten te doen buiten het laboratorium.

Deze conclusies worden nogmaals bevestigd in een onderzoek van Mulvey en Haugaard (1986). Zij hebben ontdekt dat (1) langdurig gebruik van pornografie ervoor zorgt dat ongebruikelijke seksuele activiteiten meer gewoon worden; (2) pornografie seksuele agressie vertoont die wordt geaccepteerd, waardoor men meer gebruik maakt van dwang binnen seksuele relaties; (3) acceptatie van gedwongen seksualiteit is verbonden aan seksuele agressie; (4) blootstelling op korte termijn leidt tot gewelddadige pornografie en tot een toename van pijniging van vrouwen. Daarnaast beschrijven Briere en Malamuth (1983), dat kort na de blootstelling aan pornografie, vooral gewelddadige pornografie, een derde van de deelnemers een toename van bereidheid laat zien om vrouwen te dwingen tot seksualiteit. De blootstelling aan pornografie kan negatieve effecten hebben op attitudes tegenover vrouwen. Het blijkt dat er een causaal verband is tussen blootstelling aan seksuele gewelddadige beelden en een toename van agressies gedrag tegenover vrouwen, zoals beschreven wordt door Abel, Barlow, Blanchard en Guild, D. (1977)

Zillmann and Bryant hebben een onderzoek gedaan waarin ze mannen en vrouwen aan een 'grote' dosis pornografie hebben blootgesteld, om op die manier te onderzoeken welke effecten deze blootstelling heeft op de attitudes en meningen. Ze hebben mannen en vrouwen 8mm stag films (de eerste beschikbare pornofilms) laten zien. Deze films zijn niet psychologische agressief, maar er worden wel vrouwen vertoond als seksuele objecten voor de behoeften van mannen. De vrouwen lijken het seksueel verlangen van de man met genot en plezier te willen beantwoorden. De deelnemers aan het onderzoek van de groep die een 'grote' dosis films te zien kregen, kregen dit verspreid over een zes weken durende periode en ze kregen zes 10-minuten films te zien per week. Een groep met een middelmatige blootstelling aan de films kreeg drie films per week te zien, verspreid over een zes weken durende periode. Een groep die niet blootgesteld werd werkte gedurende de zes weken als controle groep. De mannen en vrouwen die tot de groep behoorde waar de 'grote' dosis werd laten zien waren: (1) toleranter voor bizarre en gewelddadige films; (2) minder ondersteunend over meningen van seksuele gelijkheid en (3) milder in het terechtstellen van een verkrachter, waarvan zijn daad was beschreven in een krantenartikel. Verder is er, volgens de onderzoekers, te zien dat extensieve blootstelling aan deze films een erg grote invloed heeft op de seksuele hardheid van mannen tegenover vrouwen, zoals gevonden wordt in een toenemende acceptatie voor een verklaring als: 'Een man moet ze vinden, voelen, neuken en vergeten'; 'Een vrouw bedoeld pas 'nee' wanneer ze je slaat' en 'als ze oud genoeg zijn om te bloeden, zijn ze oud genoeg om te neuken.' Voortdurende blootstelling aan het idee dat vrouwen praktisch alles doen op seksueel gebied, kan de gedachten bemoedigen om dit te geloven en te onthouden, in tegenstelling van wat deelnemers voor de blootstelling dachten. De toename in de gedachten over de 'beschikbaarheid' van vrouwelijke losbandigheid kan leiden tot hoge verwachtingen over vrouwen om vaak en graag dit gedrag te vertonen. De gedachten over 'beschikbaarheid' van de vrouwelijke onverzadelijkheid kan ook de meningen over regelmaat en normaliteit van seksuele gedragingen als verkrachting, sadomasochisme en seks met dieren, sterk doen veranderen.

Het boek 'The Dilemma of Violent Pornography: for adults users only' (Gubar en Hoff, 1989), geeft een opeenstapeling van bewijzen dat blootstelling aan gewelddadige pornografie schadelijke effecten heeft voor sommige individuen. Dat is zelfs bevestigd door een onderzoek waarbij men een paar minuten wordt blootgesteld aan gewelddadige pornografie. Dit leidt tot (1) toenemende opwinding voor mannen, (2) fantasieën om te gaan verkrachten, (3) ongevoeligheid ten aanzien van agressie door

mannen die te zien zijn in de pornografie, (4) vergrote agressieve neigingen en gedrag, (5) minder respect voor vrouwelijke rechten, (6) een vergrote tolerantie voor verkrachtingsmythes en geweld tegenover vrouwen en (7) een vergrote tolerantie voor verkrachters (e.g. Donnerstein, 1984; Linz 1985; Malamuth, 1984; Penrod & Linz, 1984). De uitkomsten van deze onderzoeken hebben voor een deel ook te maken met de psychologische aanleg van het individu. Sommige mannen hebben een grotere neiging tot verkrachting of agressie dan andere mannen. Omgevingsfactoren, zoals de mogelijkheid om betrappt te worden spelen ook een rol. In het geheel geven de resultaten de ernst van het probleem weer.

De integratie van de invloeden van pornografie in het seksleven, is volgens veel onderzoekers afhankelijk van het individu. Het belangrijkste inzicht in de verschillen tussen individuen wordt bevestigd door resultaten van individuele rapporten. De laboratorium onderzoeken laten zien dat sommige mannen meer geneigd zijn tot verkrachting dan andere mannen en dat deze tendensen sterk samenhangen met agressie tegenover vrouwen. (Malamuth, 1981; Malamuth, Haber & Feshbach, 1980; Malamuth & Check, 1980a, 1981, 1983; Malamuth, Reisen & Spinner, 1979; Tieger, 1981). Zoals is vastgesteld in een onderzoek van Malamuth (1984), zijn sommige mannen meer geneigd tot verkrachting dan anderen. Een opeenstapeling van psychologische en culturele factoren beïnvloeden de individuen die geneigd zijn tot verkrachting. De factoren die daarin een rol spelen zijn: Ten eerste de blootstelling aan meerdere scènes van geweld en seksualiteit kan door simpele conditionering resulteren in een associatie van seksualiteit met agressie. De seksuele opwindings verhoogd de kans op agressief gedrag, met bijhorende veranderingen in bevrediging van seksuele fantasieën en in seksueel gedrag. Ten tweede toont gewelddadige pornografie regelmatig slachtoffers die naar de verkrachtingen lijken te verlangen en deze opzoeken, waarbij er te zien is dat ze seksueel genot hebben (Malamuth, 1984; Malamuth, Heim & Feshbach, 1980; Smith, 1976a, 1976b). Voor deze individuen die al geloven in de verkrachtingmythes, kunnen deze beelden bijdragen aan het legitimeren van agressieve gedragingen. Dit geeft ruimte voor een derde psychologische, culturele factor, namelijk de toestemming of acceptatie van agressieve seksualiteit zoals die standaard wordt vertoond in de media, zoals op de televisie, door videotapes en in films.

Naast de schadelijke effecten van gewelddadige pornografie is er ook onderzoek gedaan naar erotica. Zillmann en Bryant (1983) hebben onderzoek gedaan naar andere mogelijke invloeden van blootstelling aan niet-gewelddadige pornografie. Ze hebben onderzocht hoe niet-gewelddadige pornografie zich verhoudt tot het huwelijk en het leven van heteroseksuele mannen met een gezinsleven die niet-gewelddadige porno kijken. In dit onderzoek hebben de onderzoekers twee groepen gemaakt. De eerste groep mannen kreeg zes films van niet-gewelddadige pornografie te zien. De andere groep mannen kreeg niet-gewelddadige en niet-pornografische films te zien. De films werden afgespeeld over een zes weken durende periode. Ze hebben ontdekt dat de groep die pornografie keek, meer tolerantie hadden voor seks voor het huwelijk, een extra partner tijdens je huwelijk, seks met meerdere partners tegelijk en zij gaven aan meer tolerantie te hebben ten aanzien van vreemdgaan. Deze groep geloofde meer dat seksuele losbandigheid natuurlijk is en dat men seksuele behoeften niet moet verdringen vanwege gezondheidsrisico's. In toevoeging aan deze meningen over seksualiteit, hadden de mensen die pornografie keken meer acceptatie voor mannelijke overheersing en vrouwelijke onderdrukking. Ze vonden het huwelijk minder belangrijk en deze groep wilde minder kinderen dan de groep mannen die geen pornografie keek.

Een ander interessante gegeven omtrent erotica en gewelddadige pornografie is dat erotica in veel gevallen gaat vervelen, waardoor men nieuwe prikkels opzoekt en dan terecht kan komen bij gewelddadige pornografie, waarin meer prikkelende afwijkende seksuele activiteiten plaatsvinden.

Susan Gubar en Joan Hoff schrijven in hun boek: 'The dilemma of violent pornography: for adults users only' (1989) dat kijken naar pornografie telkens om nieuwe prikkels vraagt om opgewonden te worden. De drang naar nieuwe prikkels komt voort uit verveling wanneer men lang blootstaat aan bepaalde pornografische beelden. In de onderzoeken (e.g., Howard, Reifler, & Liptzin, 1971; Mann, Sidman, & Staar, 1971; Zillmann & Bryant, 1984, 1982) wordt ontdekt dat men verveeld raakt aan niet-gewelddadige pornografie en daarom nieuwe prikkels zoekt in gewelddadige pornografie, waardoor er meer acceptatie komt voor minder gangbare vormen van seksualiteit, zoals sadomasochisme en bestialiteit (geslachtsomgang met een dier).

4.2.2 ONDERZOEKEN VANAF 1986 TOT 1990

Pornografie blijkt een sterke invloed te hebben in hoe mannen naar vrouwen kijken. Robin West schrijft in het boek van Gubar en Hoff (1989) een hoofdstuk wat toegewijd is aan de invloed van pornografie op vrouwen: *'Pornography as a legal text. Comments from a Legal Perspective'*.

In de afgelopen tijd zijn vrouwen begonnen om hun ervaringen met pornografie te beschrijven. Veel van deze ervaringen zijn droevige verhalen van slachtoffers. Vrouwen die zwaar hebben geleden onder pornografie zijn hier voor het eerst publiekelijk voor uitgekomen in Minneapolis en later ten overstaan van de Meese Commission on Pornography. Zij hebben een stem en een forum gekregen en op deze manier hebben zij de stilte doorbroken. Wat zij verteld hebben is verontrustend, verwarrend en doet het beeld van pornografie veranderen. Als we goed naar hen luisteren zal dit voorgoed het beeld van pornografie veranderen, zegt Robin West. In hun getuigenissen is duidelijk te zien dat veel vrouwen (wie weet hoeveel) erg beschadigd zijn, onderdrukt zijn door pornografie of door het geweld dat het veroorzaakt. Als we luisteren naar deze verhalen, leren we iets belangrijks, namelijk: pornografie veroorzaakt schade aan vrouwen en de schade is immens. Als we de claim van feministen serieus nemen over een afgezonderde politieke hiërarchie waar vrouwen in leven, dan is pornografie als *'legal text'* patriarchaal. De politieke hiërarchie heeft het doel om controle en bezit te hebben over de vrouwelijke seksualiteit, door het mechanisme van mannelijke seksuele gewelddadigheid. Een *'legal text'* bestaat niet zomaar uit soevereine opgelegde voorschriften, maar bestaat uit een voorgeschreven structuur van utopische beloften die de hiërarchie legitimeren. Zoals alle *'legal texts'* kan pornografie instrumenteel en kritisch bekeken worden. Wanneer we het instrumenteel bekijken, zien we dat pornografie door macht, voorschriften voorschrijft die het onderdanige gedrag beïnvloed. De voorschriften die pornografie geeft, zijn vaak gemaakt vanuit mannelijke overheersing door gewelddadigheid. Door legalisering vanuit het recht, wekt pornografie systematisch en vaak mannelijke, gewelddadige seksualiteit op. Als we pornografie echter kritisch bekijken is pornografie als patriarchale *'legal text'* nog meer, zoals andere liberale *'legal texts'*. Pornografische beelden maken patriarchale hiërarchie zowel redelijk als rechtvaardig. Pornografie als *'legal text'* controleert vrouwen door bedreiging en beïnvloed onze verbeelding. Robins claim is dat pornografie het vrouwelijke gedrag bestuurt door patriarchale invloed, net zoals *'legal text'* ook het gedrag bestuurt in onze liberale samenleving. Door patriarchale invloed in pornografie en door de liberale samenleving blijft deze hiërarchie bestaan. Het wordt in stand gehouden door brute macht, maar niet alleen daardoor, ook door het legitimeren van machten en beloften van autoriteiten die onze realiteit en persoonlijkheid beïnvloeden. Door de overheersing van de man in de pornografie, door het liberalisme en door de wetgeving wordt de hiërarchie afgeschilderd als wenselijk en onvermijdelijk, in plaats van bedreigend. In hoeverre vrouwen deze hiërarchie, die gegeneraliseerd wordt door pornografie, voor henzelf en de wereld accepteren, bepaald de mate waarin zij geloven in de *'utopische beloften'*. De wet komt in de plaats van brute macht. In beide systemen wordt het vrouwelijke individu geobjectiveerd.

Door het liberalisme om er geld mee te verdienen en door patriarchie om macht te hebben over de vrouwelijke seksualiteit.

Toch is er hierin ook een tegenstelling, want niet alle vrouwen die hun stilte hebben doorbroken met betrekking tot pornografie hebben verhalen verteld over slachtofferschap. Vrouwen hebben niet in eenheid gesproken. Sommige vrouwen hebben beschreven dat hun ervaringen met pornografie plezierig, vermakelijk, spannend, opwindend en zelfs bevrijdend zijn geweest (e.g., Vance 1984; Snitow, 1983).

4.2.3 ONDERZOEKEN VANAF 1990 TOT NU

De onderzoeken naar pornografie zijn niet opgehouden bij de opzoeken die gedaan zijn door de commissies. Doorlopend onderzoek is van belang, aangezien pornografie in de loop van de tijd veranderd. De veranderingen en nieuwe vormen van pornografie worden steeds gewelddadiger. Uit onderzoek van professor Chyng Sun (Bridges et al. 2010), is gebleken dat 89,8% van de hedendaagse populaire pornografie bestaat uit geweld, zowel lichamelijk als verbaal. Deze pornografie in al zijn vormen is de maatstaf geworden bij het aangaan van seksualiteit, zoals hierboven beschreven werd door Robin West. Pornografie integreert bij zowel mannen als vrouwen de verwachtingen en wensen over seksualiteit. Chyng Sun, Ana Bridges, Jennifer Johnson, and Matt Ezzell schrijven over een onderzoek van Peter en Valkenburg (2010). Peter en Valkenburg (2010) hebben ontdekt dat expliciet seksueel materiaal de maatstaf wordt in het aangaan van seksualiteit. Pornografie schrijft voor hoe het moet en ook hoe het niet moet. Deze beelden vormen de verwachting die adolescenten hebben van seksualiteit, door het kijken van pornografie (Heusmann, 1986). Het script vanuit de pornografie beïnvloedt de kijker en schept verlangens en voorkeuren. De kijker wil deze integreren in zijn echte seksuele interacties. Met oog op deze verlangens is te zien dat de behoefte om de beelden vanuit de pornografie uit te voeren, niet in de belevingswereld kunnen blijven, maar dat deze uitgevoerd moeten worden in het echte leven. Dit verband heeft niet alleen invloed op de kijker, maar het betreft ook de partner van de kijker met wie de kijker de scènes uitspeelt of wil uitspelen. Dit maakt het zicht op de invloed van pornografie belangrijker. Het is ook een zorg dat er in ongelijke relaties, wanneer een man een vrouw heeft die niet tegemoet wil komen aan de verlangens van de man, binnen die relaties psychisch en seksueel misbruik kan plaatsvinden (Sun, 2008).

De mate van invloed van de pornografie blijkt te maken te hebben met de leeftijd waarop mannen en vrouwen voor de eerste keer in aanraking komen met pornografie. Matija Sinković, Aleksandar Štulhofer, en Jasmina Božić (2013), beschrijven dat de leeftijd waarop men voor de eerste keer in aanraking komt met seksuele expliciete beelden, een sterk verband heeft met een grote drang naar seksuele sensatie en het nemen van seksuele risico's (zoals seks zonder condoom, seks met onbekenden of seks met iemand anders naast de vaste seksuele partner). Des te jonger men hiermee in aanraking komt, des te groter de risico's zijn en drang naar sensatie is, hetgeen voor beide geslachten opgaat. Het vaak kijken naar pornografie heeft sterke verbanden met een drang naar seksuele sensatie en vooral voor mannen tot het nemen van seksuele risico's. Seksuele risico's en de drang naar seksuele sensatie zijn sterk met elkaar verbonden onder zowel mannen als vrouwen, wat bevestigd is door een onderzoek (Babyak, 2009; Baron & Kenny, 1986). Onderzoek heeft uitgewezen dat blootstelling aan pornografie, verbanden heeft met eerder en/of snellere ontmaagding door seksuele activiteiten. Het heeft een meer tolerante houding tegenover vluchtige seks en meer geneigdheid tot riskant seksueel gedrag, zoals anale seks, seks met meerdere personen en het gebruik van alcohol of drugs tijdens de seksualiteit (Brown & L'Engle, 2009; Braun-Courville and Rojas', 2009; Peter and Valkenburg, 2006). Het onderzoek voorspelt dat mannen met agressieve neigingen zich tot gewelddadige pornografie aangetrokken voelen, wat vervolgens hun agressieve gewelddadige fantasie en de kans tot seksuele

overtredingen doet vergroten (e.g. door normalisatie van agressief seksueel gedrag). Met andere woorden zorgt gewelddadige pornografie voor seksuele agressie wanneer de andere risico factoren (zoals geneigdheid tot agressie) aanwezig zijn (Vega & Malamuth, 2007). Dit onderzoek is vergelijkbaar met de bevindingen dat zowel seksueel sensatie zoeken en de leeftijd van wanneer iemand voor de eerste keer blootgesteld is aan pornografie, sterke indicatoren zijn om riskant seksueel gedrag te voorspellen.

Het script vanuit de pornografie schrijft voor wat normaal is in de seksualiteit. Het zorgt voor een bepaald gedachtegoed over hoe seks hoort te zijn. Myrthe Hilkins (2008) schrijft hierover: *'Seks is pijpen, neuken, vingeren. Even beffen, rimmen en anaal. Dat seks in het echte leven vaak complex is, aan relationele crises en zelfs echtscheidingen ten grondslag kan liggen, niet op elk moment noodzakelijk is en ook persoonlijk mag blijven, waarom dat zo is en wat eraan te doen, daarover gaat het zelden.'*

In een onderzoek (Olmstead, Negash, Pasley, & Fincham, 2013), wordt gekeken naar hoe mannen en vrouwen in een relatie zich verhouden tot pornografie. Een meerderheid van de mannen (70.8%) en iets minder dan de helft van de vrouwen (45.5%) die deelnamen aan het onderzoek hebben laten weten dat ze pornografie accepteren in hun relatie. Er was een grote verscheidenheid van reacties over de intensiteit van de acceptatie onder de mannen en vrouwen, hetgeen niet verrassend is. Zo heeft een 19-jarige man met grote goedkeuring gereageerd: *'Ik denk dat het oké is om deze materialen te kijken tijdens een relatie, het is natuurlijk en gezond. Het zou de relatie ten goede komen als men het samen kijkt, maar het is ook helemaal goed als men het alleen kijkt'*, of een 22-jarige vrouw: *'Ik denk niet dat men een groot punt moet maken van pornografie. Of het nu binnen een relatie is of niet, alleen of met elkaar, ik denk dat het prima is. Het kan evengoed de relatie verbeteren!'*

De meeste reacties van mannen en vrouwen over de consequenties van pornografie waren positief. Het merendeel van de reacties ging over verbeteringen van de relatie door het gebruik van pornografie. In de antwoorden kwam naar voren dat vrouwen meer gericht zijn op de condities van het gebruik, terwijl mannen meer reageerden op de regelmaat en de positieve uitkomsten door het kijken van pornografie. De meeste reacties gingen over de verbetering van de seksuele relatie door gebruik van pornografie, waardoor de relatie meer 'pit' en 'spanning' kreeg. Pornografie werd gebruikt om nieuwe seksuele technische posities aan te leren en vernieuwing te creëren in de seksualiteit van de koppels. Een ander onderzoek (e.g., Mckee, 2007; Rogala & Tyden, 2003), heeft ook positieve invloeden uitgewezen, namelijk: pornografie bevordert de seksuele prestaties en houding tegenover seks.

In de reacties op de verhalen van positieve invloeden is er een onderzoek van Hardy. Hij beschrijft dat de pornografische seksualiteit, zoals die voorgeschreven wordt vanuit de pornografie, schadelijk kan zijn, maar daar is tegenwoordig weinig van te horen. Hardy beschrijft in een artikel: *'The Reader, The Author, His Woman, and Her Lover'* (1998), dat porno consumenten in grote getallen de onderzoeken over de effecten negeren en weglaten in de debatten. Hardy heeft het eerste kwalitatieve, diepte onderzoek gedaan naar de omgang van mannen met pornografie. Hardy heeft daarvan een beeld kunnen krijgen van de complexiteit van pornografie in het leven van mannen. Er is een (1) sociaal gebruik van porno onder adolescenten, (2) persoonlijk en seksueel gebruik onder laat-adolescenten die nog geen echte seksuele ontmoetingen hebben en (3) een opnieuw afgestemd gebruik van volwassen in combinatie met een relatie met een vrouw, als ze pornografie in deze fase nog niet achter zich gelaten hebben. De ervaringen van mannen met pornografie zijn uiteenlopend. Pornografie lijkt in veel gevallen niet te combineren met een gezonde heteroseksuele relatie.

Daarnaast leidt blootstelling aan pornografie tot minder gelijkwaardige geslachtsrollen, een tolerantie

voor negatieve geslachtsstereotypes en een seksuele hiërarchie van een dominantie man en een onderdanige vrouw. Pornografie zorgt voor meer acceptatie van seksueel geweld en meer acceptatie van seksuele mishandeling onder mannelijke adolescenten (Brown & L'Engle, 2009; Malamuth & Impett, 2001; Villani, 2001; Häggström-Nordin et al., 2006).

4.3 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG

Uit verschillende onderzoeken (e.g., Henline, Lamke, & Howard, 2007; Schneider, 2000; Stack, Wasserman, & Kern, 2004; Zillman, 2000; Zillman & Bryant, 1988), blijkt dat pornografie zorgt voor een hoger gevoel van ontrouw binnen een relatie (Bergner and Bridges 2002). Pornografie zorgt voor een hoger gevoel van verraad en het intimiteitgevoel. De hoeveelheid seksuele gemeenschap neemt af. Door pornografie gebruikers wordt het huwelijk beleefd als dwang en door de partners van deze gebruikers wordt het huwelijk beleefd als een relatie met weinig liefde en vertrouwen in elkaar. In het boek McSex (Hilkins, 2008), beschrijft zij een gesprek wat ze heeft met psycholoog en seksuoloog van Zessen. Van Zessen benoemt wat hij tegenkomt in zijn praktijk en vertelt in het boek McSex over zijn praktijkervaringen. Internetporno kan, volgens Van Zessen, net als een bezoek aan een prostituee, bij de gebruiker tot doel hebben relationele problemen te omzeilen. Wie online seksuele avonturen beleefd, loopt minder kans te falen, dan in het echte leven. In het echte bed ligt immers een echte vrouw met echte gevoelens. Je eigen vriendin of vrouw is vele malen ingewikkelder dan een pornstar of prostituee. Als je als man naar een prostituee gaat, ben jij de baas. Die vrouw vindt alles wat je doet goed en leuk. Ze maakt het je helemaal naar de zin. Het is in wezen net zo makkelijk als masturberen, en dat is seks met een partner lang niet altijd.'

Hannie Van Rijsingen benoemt in haar boek onzichtbare ontrouw (van Rijsingen, 2008): *'Pornoboekjes, prenten en prostituees, er altijd zijn geweest. De mate waarin expliciet materiaal beschikbaar is geworden, nam wel explosief toe. Een ontwikkeling die, naar ik vermoed, ook het aantal mensen met een verslaving omhoog gaat stuwen of al aan het stuwen is. Dat vooruitzicht baart me zorgen. Pornografie stompt af. Mensen die er veel naar kijken worden minder gevoelig voor het wel en wee van hun geliefde, dat zie ik elke dag in mijn sessies. Vrouwen van porno verslaafde mannen geven aan dat hij minder lief, minder zorgzaam is en tijdens het vrijen minder aandacht heeft voor haar. De seks tussen hen wordt extremer. In relaties waarin porno pas later een rol ging spelen, kunnen vrouwen het moment aanwijzen waarop hun man ging kijken. Ik denk niet dat wij als samenleving goed in de gaten hebben welk paard van Troje wij met pornografie in de huidige hoeveelheden en met de huidige beschikbaarheid, ons leven binnenlaten.'*

4.3.1 HET EFFECT OP DE RELATIE

In een ander onderzoek (Maddox, Rhoades, and Markman, 2011), blijkt dat partners die geen porno kijken minder negatief met elkaar communiceren, minder ontrouw zijn en meer gericht zijn op de onderlinge relatie, door toewijding. Ook is er binnen deze relaties sprake van een hoger gevoel van seksuele tevredenheid. In dit onderzoek is niets gevonden over de positieve invloeden van het kijken naar pornografie.

In het onderzoek (Schneider, 2000) waarin er een groep pornografie accepteerde, nam men de stelling aan dat pornografie geen vreemd gaan is en waar pornografie acceptabel is binnen de relatie. In dit onderzoek zien de onderzoeker verbanden tussen pornografie en het afnemen van de stabiliteit in de relatie en een toename van echtscheiding. Ook is hier sprake van een toegenomen risico van ontrouw (Zillman, 2000). Uit onderzoek blijkt ook dat in relatie waarin partners samen porno kijken, meer

gevallen van ontrouw zijn in vergelijking met relaties waarin geen porno wordt gekeken (Maddox). Onderzoek wijst uit dat het merendeel van de deelnemers van een eerder genoemd onderzoek niet inzien dat pornografie leidt tot vreemdgaan en dat deze deelnemers geloven dat pornografie een goed alternatief is voor vreemdgaan. Er blijft een hoger risico bestaan om vreemd te gaan in een relatie waarin porno alleen of samen wordt gekeken. Wat duidelijk wordt, is dat er meer onderzoek moet worden gedaan naar de reden van pornografie gebruik en de verbanden tussen pornografie en vreemdgaan, wat invloed heeft op de relatie.

Attwood (2005) gaat in op de invloed van pornografie op de seksualiteit binnen een relatie, aan de hand van een onderzoek van Hardy. In de conclusie van Hardy is te zien dat er een aanwijsbaar gebrek van erotische ontwikkeling of een 'symbolische dimensie' is in de seksualiteit van mannen binnen emotionele en gelijke relaties. Echte seks lijkt niet op te kunnen tegen de schitterende vertoning en invulling van erotica in de pornografie. Door het geloof dat mannen met de erotica met echte seks, met echte vrouwen, niet genoeg bevredigd raken, is het voor mannen moeilijk om een andere soort van heteroseksuele erotica te ontwikkelen. Met oog op dit gebrek, maken mannen zich zorgen over de effecten van pornografie en denken ze dat het hun seksualiteit in dermate bederft, waardoor men niet meer in staat is om zich te verhouden tot een ander persoon, een driedimensionaal persoon. Ondanks de problemen om een nieuwe soort van erotica te ontwikkelen, geeft Hardy een conclusie dat de oplossing bij de mannen (relaties) zelf ligt. Wanneer de cirkel is doorbroken en men weer in staat is om vrouwen te behandelen als subjecten, hoeft de vrouwelijke seksualiteit niet langer door erotica beïnvloed te worden in termen van onderdrukking. Hardy's onderzoek laat zien dat de relatie tussen mannen en pornografie complex en problematisch is en dat het een grote hoeveelheid vragen oproept over de soort en mate van erotische ontwikkeling in de ervaringen en integratie van seksualiteit tussen heteroseksuele stellen.

4.3.2 HET EFFECT OP DE PARTNER

Pornografie heeft een negatief effect op de partner die geen porno kijkt. Dit is meestal de vrouw. Echtgenoten van pornoverslaafden ervaren gevoelens van verraad en een verlaging van de intimiteit en seksualiteit binnen hun relatie (Bergner and Bridges 2002).

Vele vrouwelijke deelnemers in het onderzoek van Bergner en Bridges, waarvan hun partner porno keek, gaven aan dat het intimiteitgevoel verminderde. Ze voelde zich een object tijdens de seks en ze voelden zich niet langer meer emotioneel betrokken in het vrijen. Een ander algemeen gevoel wat naar voren komt in dit onderzoek, is dat vrouwen zich overbodig voelde. Ze krijgen het idee dat zij de competitie verloren hebben van de aantrekkelijke modellen die in de pornofilms te zien zijn. Deze waarneming zorgt voor een verward gevoel, waarin de vrouwen ook hun eigen lichaam in twijfel trekken. Wat Bergner en Bridges nog meer aangeven is dat bij de vrouwen het intimiteitgevoel verlaagd naarmate er meer pornografie gekeken wordt.

Het onderzoek van Bergner en Bridges heeft als uitkomst dat bij het merendeel van de vrouwen die ontdekt hebben dat hun partner in pornografie betrokken is, er een nieuwe kijk op hun relatie komt. Veel voorkomende woorden die gebruikt worden om de betekenis van pornografie te beschrijven door de vrouwen zijn: verraad, bedrog en affaire. De vrouwen ervaren dat zij niet meer de geliefde partner zijn, maar dat de mannelijke partner haar gebruikt als warm lichaam om zelf opgewonden te raken. Ze merken dat er minder intimiteit is binnen hun relatie en krijgen het gevoel dat hun partner minder investeert in hen. Ze krijgen ook sterke gevoelens dat hun partner geen begrip heeft voor de ellende die zij doormaken met betrekking tot pornografie. Ook krijgen zij het gevoel dat ze leven in een schaamterijke leugen waarin zij net doen alsof zij een gelukkig en verliefd koppel zijn.

In haar onderzoek naar het geweld in pornofilms heeft professor Chyng Sun gekeken naar de effecten op de intimiteit. Ze bekeek de best verkochte pornofilms en ontdekte dat er in 89,8% van de best verkochte pornofilms geweld voor komt. Uit haar onderzoek blijkt dat 70% van de mannen, lichamelijk geweld gebruikt in de pornofilms en dat 87% van deze handelingen aangebracht wordt tegen vrouwen (Bridges et al. 2010). Dit staat in een scherp contrast met de intieme handelingen die niet in pornofilms voorkomen. Intieme handelingen zoals complimenten geven, elkaar omhelzen, lachen en kussen komen zelden voor in de pornografie.

In het onderzoek van Bridges en Bergner geven de vrouwen aan dat hun mannelijke partner niet de persoon is die ze dachten dat hij zou zijn. De mannelijke partners die veel pornografie gebruiken worden door hun vrouwelijke partner gekarakteriseerd als een uitbuiters van vrouwen, een vertrouwensloze leugenaar, een egoïstisch persoon, een onbekwame vader en echtgenoot, een geestelijk gestoorde of een slecht persoon.

4.4 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID

Onder het kopje bezorgdheid is er besloten om een onderverdeling maken. Er zijn onderzoeken die concluderen dat er geen reden tot seksuele bezorgdheid hoeft te zijn, die ervaren wordt binnen een relatie waarin porno gekeken wordt. Meerdere onderzoeken tonen aan dat er wel degelijk seksuele bezorgdheid bestaat die ervaren wordt binnen relatie waarin porno gekeken wordt.

4.4.1 PORNOGRAFIE GEBRUIK ZORGT VOOR MINDER SEKSUELE BEZORGDHEID

Dat pornografie leidt tot minder bezorgdheid is te zien in het onderzoek van Howard e.a. (1971). Zij vonden, in hun enkele weken durende experiment bij Amerikaanse studenten, een toename in het zelfbesef als heteroseksuele geïnteresseerde en dat er tevens een toename optrad in het positief zelfbeeld (meer zelfvertrouwen). Mosher (1971) vond bij zijn mannelijk eerstejaars studenten een afname van de uitbuitende houding tegenover meisjes. Hij verklaarde dit aldus: 'de uitbuitende houding is voor een flink deel een gevolg van het zich willen waarmaken bij vrienden. Door de films nam echter het zelfvertrouwen van de jongens toe, zodat ze dat waarmaken minder nodig hadden.'

4.4.2 PORNOGRAFIE GEBRUIKT ZORGT VOOR MEER SEKSUELE BEZORGDHEID

Meer bezorgdheid door de invloed van pornografie op een relatie is te vinden in het onderzoek van Olmstead, Negash, Pasley en Fincham (2013). Zij hebben een onderzoek gedaan naar de invloed van pornografie op de bezorgdheid van mannen en vrouwen in een relatie. In het onderzoek hebben zij gekeken naar de houding van mannen en vrouwen ten opzichte van pornografie. Een kleine minderheid van de mannen (5.4%) en een groter percentage vrouwen (12.9%) laat weten dat pornografie, ongeacht in welke context of relatie, onacceptabel is. Een belangrijk aspect van de verhalen gaat over bezorgdheid om potentiële negatieve invloeden voor individuen die pornografie kijken. Invloeden zoals onrealistische verwachtingen voor een partner of over de seksualiteit: 'Ik geloof dat een gezonde relatie de behoefte naar pornografie wegneemt. Ik denk dat zulke beelden ten alle tijden niet gezien zouden moeten worden, want het zorgt voor onrealistische verwachtingen voor partners en het kan leiden tot het verlangen naar onbereikbare onrealistische relaties' (19-jarige man). Soortgelijke reactie kwamen van vrouwen: 'Ik zou nooit naar porno willen kijken. Ik geloof dat mensen, vooral mannen, valse ideeën geeft over vrouwen en seks. Het meeste van deze beelden zijn erg onpersoonlijk, terwijl seks een persoonlijke ervaring zou moeten zijn' (19-jarige vrouw).

4.4.3 NEGATIEF ZELFBEELD

Samengevat is te zien dat een eerlijke schatting van de vrouwen in het onderzoek (Bridges, Bergner, & Hesson-Mcinnis, 2003) niet enthousiast zijn en geen positieve houding hebben tegenover pornografie, ondank dat zijn er geen extreme negatieve invloeden ervaren. Ondanks dat de vrouwen een neutrale houding hebben tegenover pornografie, is er een minderheid van de vrouwen die duidelijke negatieve reacties geven. Zeker 26% van de deelnemers zien het gebruik van pornografie als een soort van affaire en een soort van ontrouw; 26% van de vrouwen ervaart het kijken van de partner alsof ze hun partner kwijt zijn aan de vrouwen die te zien zijn in de pornografie; 42% geeft toe dat het gebruik van pornografie door de partner hen onzeker maakt; 29% ervaart het als een aantasting op hun gevoel dat ze deel uitmaken van een liefdevol stel; 39% ervaart negatieve effecten op hun relatie; 32% ervaart dat het negatieve invloed heeft op het liefde bedrijven; 30% voelt zich minder een seksueel persoon maar meer een seksueel object wanneer zij met de partner zijn; 34% geeft aan dat de pornografie van hun partner een op negatieve invloed heeft op het zelfbeeld; 37.1% voelt dat ze niet tegen de vrouwen op kunnen die te zien zijn in de pornografie; en 41% voelt zich minder aantrekkelijk en gewild, sinds zij ontdekt hebben dat de partner naar pornografie keek.

Myrthe Hilken schrijft in haar boek *Mc Sex* over het schoonheidsideaal. *'Eveneens doel ik op de invloed van een, soms, pornografisch schoonheidsideaal: dikke borsten, ferme kont, barbievagina, op het vrouwelijk zelfbeeld. En op de mate waarin pornografie, mede dankzij de komst van internet, tegenwoordig in ons leven aanwezig is en wat daarvan de gevolgen zijn. Objectief vaststellen of voornoemde beelden dan wel ontwikkelingen positief of negatief zijn, of – de weg van de minste kritiek – van allebei een beetje, is schier onmogelijk. Er een bepaalde waarde aan toekennen is per definitie subjectief, omdat die waarde sterk samenhangt met persoonlijke opvattingen met betrekking tot seks of seksualiteit.'*

In zijn artikel 'lust voor het oog' (Delaere, 2012), schrijft Patrick Deleare, universitair en hoofddocent van de faculteit der Wijsbegeerte aan de Erasmus Universiteit van Rotterdam, dat naaktheid ons altijd voor een morele keuze stelt: kijken we naar die ander als persoon of als object? Partrick Delear haalt in zijn artikel Roger Scruton aan. Roger Scruton gaat in op de morele keuze die er is wanneer er naar pornografie gekeken wordt. Roger Scruton stelt dat een menselijk lichaam een uitdrukking is van een menselijke persoon. Een representatie die het naakte lichaam objectivert, haalt het uit de persoonlijke sfeer, uit het web van morele relaties. En een objectiverende behandeling van het naakte lichaam ondermijnt het morele gevoel. Niet alleen de kijker raakt dan beschadigd, maant Scruton, maar ook nog eens alle mensen die om hem geven. Want de kijker beschadigt precies dat morele deel van zichzelf, waarop hij zijn relaties met anderen bouwt. Zo'n verharding van zijn ziel zal hem onvermijdelijk en ook onverschilliger maken naar toekomstige anderen. Voor Scruton zit de esthetische ervaring diep verankerd in morele deugden die onze menselijkheid uitmaken. Zijn pleidooi tegen pornografie is een pleidooi tegen het belang dat door pornografie wordt gediend: het belang bij het kijken naar mensen die gereduceerd zijn tot hun lichamen. Veel mensen mogen die obscene belangstelling hedentendage misschien hebben, aldus Scruton, ze staat wel op zeer gespannen voet met hun menselijkheid. Ook door andere onderzoeken (Steward & Szymanski, 2012) is bewezen dat pornografie een slechte invloed heeft op het zelfbeeld van vrouwen en dat de lichamelijke onzekerheid vergroot voor zowel mannen als vrouwen ten opzichte van de seksuele prestaties en lichamen die te zien zijn in de pornografie (Lofgren-Mårtenson & Månsson, 2010). Steward en Szymanski (2002) hebben ontdekt dat pornografie een negatief verband heeft met de kwaliteit van relaties, met name de relaties op lange termijn. Pornografie zorgt voor inadequate gevoelens en een lager zelfbeeld bij vrouwen. Bovendien heeft ander onderzoek bevestigd dat vrouwen door pornografie een lager zelfbeeld krijgen en dat de gevoelens van seksuele aantrekkingskracht verbonden zijn met het

pornogebruik van de mannelijke partner (Bregner and Bridges, 2002, Shaw, 1999 & Zillman, 2007). In het onderzoek dat Sun, Bridges, Johnson & Ezzell (2013) uitgevoerd hebben, is er een hypothese opgesteld dat pornografie zorgt voor onzekerheid en bezorgdheid over seksuele prestaties, zorgen over de lengte van de penis en zorgen over hoe goed je bent in seks en hoelang je een erectie kunt volhouden. Aan de hand van deze hypothese is er een duidelijk verband gevonden tussen het gebruiken van seksuele beelden en het bezorgd zijn over de seksualiteit. Omdat pornografie hoofdzakelijk gespierde mannen vertoont, met goed verzorgde lichamen en met een langer-dan-gemiddelde (en altijd stijve) penissen, is het begrijpelijk dat mannen zich in vergelijking met deze 'standaard' beelden zorgen maken over hun lichaam en seksueel presteren.

In het onderzoek van Attwood (2005) wordt het onderzoek van Shaw Eck's aangehaald. Hij heeft ontdekt dat pornografie op verschillende manieren invloed heeft op mannen en vrouwen. De seksualiseerde beelden van vrouwelijke lichamen blijken een negatieve invloed te hebben op het vrouwelijke zelfbeeld en op de relatie met mannen. Pornografie schrijft vrouwen voor om jong, aantrekkelijk, en seksueel vrij te zijn, wat vrouwen een oncomfortabele positie geeft wanneer ze dit niet over zichzelf ervaren.

Deze oncomfortabele positie van vrouwen tegenover pornografie is ook onderzocht door Petra Boynton (1999), die onderzoek gedaan heeft naar reactie van vrouwen op seksuele beelden, waarbij zij zich richtte tot de populaire magazines voor mannen en vrouwen. Zoals in het onderzoek van Eck, heeft Boynton grote verschillen ontdekt in hoe vrouwen zich verhouden tot seksuele beelden van mannen en vrouwen, waarbij ze de beelden van mannen 'grappig' vinden, maar de vrouwelijke beelden bekijken door henzelf te vergelijken met de vrouwelijke modellen in termen van aantrekkelijkheid. Aantrekkelijkheid blijkt een belangrijk thema te zijn in het onderzoek. Vrouwen blijken een duidelijke hiërarchie te gebruiken als het gaat om aantrekkelijkheid, waarbij modellen aan de top staat, glamour modellen op de tweede plaats en op de arme, derde plaats amateuristische modellen en echte vrouwen. Het onderzoek van Boynton bevestigt het onbehagen dat vrouwen hebben met seksuele media, het laat ook zien dat vrouwen meer kijken vanuit esthetica, dan door ethische of politieke criteria wanneer zij een oordeel vellen over pornografie. Het suggereert dat het onbehagen van vrouwen gebaseerd is op de bezorgdheid over hun eigen aantrekkelijkheid tegenover mannen, in plaats van seksualiteit van de pornografie.

4.5 PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

Uit het onderzoek van Bergner en Bridges (2002), blijkt dat pornografie er voor zorgt dat met name mannen minder investeren in hun vrouwelijke partner. Zij verkiezen pornografie boven seksualiteit en halen hun bevrediging van hun wensen en fantasieën uit de beelden van de pornografie, waarin pornografische modellen naar keuze te zien zijn. Het seksuele verlangen naar de vrouwelijke partner verminderd door pornografie.

Is er een voorkeur voor pornografie boven de seksualiteit? Paul (2005) heeft mannen geïnterviewd voor wie het gebruik van pornografie gemakkelijker was om een orgasme te bereiken, dan seksualiteit met hun partner. Deze mannen zeiden dat zij opzettelijk beelden van de pornografie opriepen tijdens de seksualiteit om een erectie te behouden en dat zij pornografie willen kijken om seksuele scènes na te spelen met hun partner. Er is ook gekeken (Olmstead, Negash, Pasley & Fincham, 2013) naar omstandigheden waarin pornografie de relatie en de gevoelens tussen partners niet negatief beïnvloed. Daaruit is gebleken dat voor sommige vrouwen teveel gebruik van pornografie kan leiden

tot een verwoesting van de relatie, waarin de stabiliteit van de relatie afneemt, deze partners zeggen onder andere: 'Ik vind het kijken van seksuele beelden in een relatie helemaal prima, tenzij één van de partners er meer bevrediging uit haalt dan wanneer hij of zij met de partner is. Met andere woorden kun je zeggen dat partners hun relatie samen opnieuw moeten evalueren wanneer een partner afhankelijk begint te worden van seksuele beelden, om te kijken naar een oplossing. 'Mensen met een relatie kunnen alleen of samen deze beelden kijken, wanneer het de stabiliteit van hun relatie niet schaad' (19-jarige vrouw). Rae Langton stelt dat fantaseren door pornografie te maken heeft met de vraag hoe we willen leven. Deze fantasieën vormen mede onze verlangens en overtuigingen (Langton, 2009). Ze kunnen bestaande (on)gewenste rolpatronen bevestigen. Kwalijker wordt fantaseren met porno, vervolgt Rae Langton, wanneer pornografische fantasieën verslavend gaan werken. Of wanneer ze een substituuut worden voor een seksuele partner, een verbetering van de realiteit. Dan kan porno seksueel solipsisme (dat er maar een enkel bewustzijn bestaat, namelijk dat van de waarnemer) creëren: eerst is de ontmoeting met porno een manier om je te verbeelden samen met een vrouw te zijn en vervolgens wordt een ontmoeting met een vrouw een manier om je te verbeelden met porno bezig te zijn. Dit wordt als het ware een visuele cirkel waarvan porno de aanleiding blijft of waarvan de seks met de eigen vrouw de aanleiding is om porno te gaan kijken.

In het onderzoek (Sun, Bridges, Johnson, & Ezzell, 2013) is er gekeken of er een verband is tussen het kijken naar pornografie en de voorkeur voor pornografie boven seksualiteit met een echt partner. In dit onderzoek is door de enquête gebleken dat er een duidelijk verband is tussen het gebruiken van pornografie en het verkiezen van pornografie boven seksualiteit. Pornografie vergroot de hoeveelheid solistische seksuele activiteiten, met name onder mannen (Cooper, et al., 1999). Pornografie zorgt voor hardere eisen van mannen over vrouwelijke lichamen en aantrekkelijkheid (McGhan & Bridges, in bewerking).

Het script in de pornografie laat een eindeloze parade van onrealistische vrouwelijk lichamen zien, zonder schaamhaar, met grote borsten, die extreme seksuele handelingen uitvoeren, zoals: ejaculeren op het gezicht van de vrouw, anale seks of groepsseks. Veel vrouwen vinden dit kleinerend, pijnlijk, of vinden het een gebrek aan intimiteit, waardoor ze consequent weigeren om hieraan mee te werken. Tegelijkertijd vraagt 'echte seks' om communicatie, overleg, emotionele connectie en investering, hetgeen zelden te zien is in het script van de pornografie. Daardoor kunnen mannen 'echte seks' saai

en tam vinden, wat als moeilijk wordt ervaren doordat de vrouw niet meewerkt en tijd nodig heeft. De man heeft minder controle over de snelheid en de techniek om een orgasme te bereiken in 'echte seks', waardoor hij pornografie en masturbatie verkiest boven seksualiteit, wat hem de totale controle geeft over zowel de selectie van vrouwen (op het scherm) en de manier waarop hij een orgasme bereikt.

4.6 ANTWOORD DEELVRAAG 3

In deze paragraaf is het antwoord van deelvraag 3 te lezen.

Wat zegt de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER.

In de literatuur is te zien dat pornografie grote invloed heeft op hoe mensen in relatie met elkaar omgaan. Uit de onderzoeken is gebleken dat pornografie een norm voorschrijft hoe seksualiteit beleefd hoort te worden en wat normaal is, hetgeen ook wel 'legal text' wordt genoemd. Door conditionering wordt pornografie geassocieerd met geweld in seksualiteit. Blootstelling aan pornografie vergroot de kans op geweld: onder omstandigheden dat er veel blootstelling is, als men gelooft in de verkrachtingsmythe en men door het script van de porno agressie gaat accepteren tijdens seksualiteit.

Aangezien er vanuit het onderzoek van professor Chyng Sun is gebleken dat 86% van de hedendaagse populaire pornografie bestaat uit lichamelijk of verbaal geweld, is dit een groot gevaar voor integratie van pornografie in de seksuele relatie tussen partners. Hoe eerder men met pornografie in aanraking komt, hoe meer het script vanuit de pornografie invloed heeft op houdingen en gedragingen omtrent seksualiteit.

Uit onderzoeken blijkt ook dat erotica (dus niet-gewelddadige pornografie) voor sommige relaties een inspiratiebron is, een bevrijding en kan werken als een vorm van behandeling voor burgers die seksuele moeilijkheden hebben. Het kan zorgen voor ontlading van mannen om misdrijven te voorkomen. Echter is er ook onderzoek gedaan naar de werking van erotica op de relatie, hieruit blijkt dat erotica op den duur verveeld. Pornografie vraagt telkens om nieuwe prikkels, die verlangens en behoeften beïnvloeden en die vervolgens uitgevoerd moeten worden in de praktijk. Alleen erotica heeft al invloed op relatie, men is hierdoor meer tolerant voor seks voor het huwelijk, een extra partner tijdens je huwelijk, seks met meerdere partners tegelijk en toleranter voor vreemdgaan. De seksuele behoeften worden vaak gezien als natuurlijk en men vindt dat seksuele behoeften niet verdrongen moeten worden vanwege gezondheidsrisico's. In toevoeging aan deze meningen over seksualiteit, hebben de mensen die pornografie kijken meer acceptatie voor mannelijke overheersing en vrouwelijke onderdrukking.

Pornografie als norm voor de seksualiteit zorgt voor meer ongebruikelijke seksuele activiteiten, zoals anale seks, seks met meerdere personen, sadomasochisme en bestialiteit. Ten slotte is te zien dat pornografie zorgt voor ongevoeligheid van mannen naar vrouwen. Vrouwen zijn het middel tot seksuele ontlading door pornografie, op deze manier vindt er objectivering plaats naar vrouwen toe.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDEHEID

Door pornografie worden er onrealistische verwachtingen gecreëerd. Pornografie schrijft vrouwen voor om jong, aantrekkelijk en seksueel vrij te zijn. Dit stelt vrouwen in een bepaalde onzekerheid, waarin zij niet zichzelf kunnen zijn naar de ander toe. Pornografie zorgt voor inadequate gevoelens en een lager zelfbeeld bij vrouwen. Ook mannen kunnen zich zorgen maken over hun eigen lichaam of om hun seksueel presteren. Mannen zien in de pornografie hoofdzakelijk gespierde mannen, met goed verzorgde lichamen en met een langer-dan-gemiddelde (en altijd stijve) penis. Het is begrijpelijk dat mannen zich in vergelijking met deze 'standaard' beelden zorgen maken over hun eigen lichaam en seksueel presteren.

De verwachting van de pornokijker is dat hij de seks krijgt die hij zag in de pornografie. De partner van de pornogebruiker verwacht intimiteit die gebaseerd is op liefde, vertrouwen en respect voor elkaar. Doordat deze verwachtingen niet overeenkomen met elkaar, vervreemden partners van elkaar. Het verschil tussen de onzekerheid van de man en de vrouw is dat de vrouw zich hoofdzakelijk afvraagt of de man haar aantrekkelijk vindt. Bij de man gaat het hoofdzakelijk om het seksueel presteren. Hij wil graag de seks die vertoond wordt in de pornografie. Een gezonde relatie, waarin er geen geheimen voor elkaar zijn, waar een grote behoefte is aan intimiteit en waarin de partners elkaar steeds beter leren kennen, zal de behoefte naar pornografie doen wegnemen. Intimiteit stelt niet de torenhoge verwachtingen en eisen die er in de pornografie wel gesteld worden.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG.

Binnen de pornografie is geen intimiteit te zien. Pornografie stompt af. Het maakt dat partners minder emotioneel betrokken zijn met elkaar. Het gaat in de pornografie alleen om de daad, de techniek en de seksuele bevrediging. De seksuele bevrediging is ook te zien binnen intieme relaties, maar deze bevrediging is gericht op de ander. Pornografie maakt voornamelijk mannen solistisch. Pornografie zorgt ervoor dat partners minder in elkaar investeren. Het leidt tot intimiteitloze seks waarin het script vanuit de pornografie wordt nagespeeld. Er is geen ruimte voor gevoelens, communicatie en emotionele connectie tot elkaar. Tevens wordt het gebruik van pornografie gezien als ontrouw, verraad en vreemdgaan, wat het vertrouwen in elkaar aantast.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

Pornografie vergroot het aantal solistische seksuele activiteiten, wat vaak gebeurt in combinatie met masturberen. Pornografie leidt tot het verlangen om seks te hebben met een echte vrouw en als er dan seksuele gemeenschap is, wordt er teruggegrepen op de onrealistische verwachtingen en verslavende fantasieën vanuit de pornografie. De seksualiteit met de partner wordt met de porno vergeleken en dit roept weer prikkels op om pornografie te gaan kijken. Op deze manier blijft de pornografie het vertrekpunt voor het seksleven. Pornografie is makkelijker dan de seksualiteit met de eigen partner. Men kan het kijken wanneer men het wil, met wie men wil (visueel) en hoe men het wil, zonder daarin rekening te houden met een vrouw met wie men moet afstemmen, communiceren, investeren. Vaak is er het geduld niet om te wachten en is er geen controle over hoe men bevredigd wordt of wil worden. In de pornografie wordt alles naar eigen voorkeur voorgeschoteld om bevredigt te worden.

HOOFDSTUK 5 CONCLUSIE, AANBEVELING EN DISCUSSIE

In dit hoofdstuk staan de conclusie, aanbeveling en de discussie. De conclusie zal bestaan uit twee delen. Het eerste deel (paragraaf 5.1) geeft een conclusie van alle drie de onderzoeksmethoden weer, waarin u als lezer zult zien dat er gebruik gemaakt is van een triangulatie. Al de drie onderzoeksmethoden; straatinterview, diepte interview en het literatuuronderzoek zullen elkaar versterken en tot een heldere conclusie leiden, wat antwoord zal geven op de hoofdvraag van dit onderzoek:

Wat is de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse , heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar?

Daarna zal vanuit de conclusie de aanbevelingen (paragraaf 5.2) volgen voor Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. Om de grenzen en betrouwbaarheid van dit onderzoek en de conclusies te tonen, is er tenslotte een discussie te lezen (paragraaf 5.3). In paragraaf 5.4 zal een evaluatie volgen van het product en verslag.

5.1 CONCLUSIE

In deze paragraaf is de algemene conclusie te lezen van dit onderzoek, wat antwoord geeft op de hoofdvraag.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTEGRATIE VAN PORNOGRAFIE TIJDENS SEKS MET EEN PARTNER.

Vanuit de straatinterviews, diepte-interviews en het literatuuronderzoek is te zien dat pornografie grote invloed heeft op hoe personen seksualiteit beleven in hun relatie. Door de invloed van pornografie wordt pornografie vaak als norm gebruikt binnen de seksualiteit binnen heteroseksuele relaties. De voorgeschreven norm of script vanuit de pornografie wordt in de literatuur 'legal text' genoemd. Pornografie bevat seksualiteit met verschillende seksuele activiteiten, welwillende vrouwen en ongebruikelijk vormen van seksualiteit. Pornografie bevat gewelddadige seksualiteit, anale seks, orale seks, seks met meerdere personen, sadomasochisme en bestialiteit. Mannen die al een lange tijd blootstaan aan pornografie, hebben vaak ook meer invloed ervaren waardoor pornografie de norm is geworden, wat ook bevestigd wordt door de literatuur. Hoe eerder men met pornografie in aanraking komt, hoe meer het script vanuit de pornografie invloed heeft op houdingen en gedragingen omtrent seksualiteit. Doordat pornografie verwachtingen en een script voorschrijft, objectiveren mannen hun vrouw in de relatie tot een lustobject. Literatuur bevestigt dat pornografie leidt tot ongevoeligheid van mannen en vrouwen en het reduceren van een vrouw tot een bruikbaar object voor seksuele bevrediging van mannen. Door conditionering wordt pornografie geassocieerd met geweld in seksualiteit. Blootstelling aan pornografie vergroot de kans op geweld. Die kans wordt vergroot: door omstandigheden waarin er veel blootstelling is, doordat men gelooft in de verkrachtingmythe en door dat men in het script van de porno agressie gaat accepteren tijdens seksualiteit. In de verhalen van de personen die geïnterviewd zijn, is te zien dat pornografie leidt tot extremere verlangens om de fantasieën vanuit de pornografie in praktijk te brengen. Met name mannen raken vaak teleurgesteld in de seksualiteit en gaan daarom buitenshuis op zoek om hun fantasieën te bevredigen. Pornografie zorgt in veel van deze verhalen tot het vreemdgaan van de man. Uit het straatinterview kan

geconcludeerd worden dat twee derde van de Nederlandse bevolking pornografie gebruikt voor de seksualiteit. De porno wordt vaak gebruikt als bron van nieuwe inspiratie, het leren van nieuwe seksuele standjes en het wordt gebruikt om opgewonden te worden. Met name in interviews met één echtpaar is gebleken dat pornografie niet begrensd gebruikt kan worden binnen de relatie, waarin beide echtparen het kijken. Literatuur bevestigt dat men hierdoor meer tolerant is voor seks voor het huwelijk, een extra partner tijdens je huwelijk, seks met meerdere partners tegelijk en toleranter voor vreemdgaan. De seksuele behoeften worden vaak gezien als natuurlijk en men denkt dat seksuele behoeften niet verdrongen moeten worden vanwege gezondheidsrisico's. In toevoeging aan deze meningen over seksualiteit, hebben de mensen die pornografie kijken meer acceptatie voor mannelijke overheersing en vrouwelijke onderdrukking.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN INTIEM SEKSUEEL GEDRAG.

Door de straatinterviews, de diepte interviews en de literatuur wordt bevestigd dat pornografie effect heeft op de intimiteit binnen relaties. In Nederland geeft één derde van de participanten van het straatinterview aan, dat zij negatieve invloed van pornografie ervaren op seksuele intimiteit. Er wordt bijvoorbeeld gezegd dat pornografie mensen egoïstisch maakt. Uit de interviews is te concluderen dat pornografie in alle gevallen de intimiteit tussen personen in relatie reduceert. Uit het literatuuronderzoek is te concluderen dat pornografie geen intimiteit bevat. Pornografie stompt af. Porno maakt dat partners minder emotioneel betrokken zijn met elkaar. Het gaat in de pornografie alleen om de daad, de techniek en de seksuele bevrediging. In interviews wordt hier ook de attributie aan gegeven, juist omdat intimiteit de grote ontbrekende factor is binnen de pornografie. Pornografie maakt voornamelijk mannen solistisch. Pornografie zorgt ervoor dat partners minder in elkaar investeren. Pornografie leidt tot intimiteitloze seks waarin het script vanuit de pornografie wordt nagespeeld. Er is geen ruimte voor gevoelens, communicatie en emotionele connectie tot elkaar. Tevens wordt het gebruik van pornografie gezien als ontrouw, verraad en vreemdgaan, wat het vertrouwen in elkaar aantast.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN SEKSUELE BEZORGDHEID.

Uit het straatinterview is te concluderen dat in één vierde van de Nederlanders aangeeft last te hebben van seksuele bezorgdheid. Het merendeel vindt pornografie onrealistisch of nep en ervaart daarom geen invloed op waardering van eigen seksualiteit, presteren of lichaam. Tijdens de interviews is er weinig invloed te zien van pornografie op het individu in de relatie. Daarentegen is er wel invloed van pornografie te zien, waarin één van de partners naar pornografie kijkt. Uit de interviews is te concluderen dat vrouwen meer onzeker worden omdat hun man naar porno kijkt. Ze vragen zich af of ze wel mooi, goed en knap genoeg zijn in vergelijking met de pornografische vrouwen, waarnaar gekeken wordt door hun partner. Met name mannen hebben door de pornografie ook verwachtingen en wensen over het vrouwelijk lichaam. Deze verwachtingen en wensen uit hij (on)bewust naar zijn vrouwelijke partner. Uit het literatuuronderzoek is te concluderen dat pornografie leidt tot onrealistische verwachtingen over aantrekkelijkheid, seksueel presteren en het uiterlijk. Pornografie schrijft bijvoorbeeld vrouwen voor om jong, aantrekkelijk en seksueel vrij te zijn. Dit stelt vrouwen in een bepaalde onzekerheid, waarin zij niet tevreden zijn over zichzelf. Pornografie zorgt voor inadequate gevoelens en een lager zelfbeeld bij vrouwen. Ook mannen kunnen zich zorgen maken over hun eigen lichaam of om hun seksueel presteren. Mannen zien in de pornografie hoofdzakelijk gespierde mannen, met goed verzorgde lichamen en met een langer-dan-gemiddelde (en altijd stijve) penis. Het is begrijpelijk dat mannen zich in vergelijking met deze 'standaard' beelden zorgen

maken over hun lichaam en seksueel presteren. De verwachting van de pornokijker is dat hij de seks krijgt die hij zag in de pornografie. De partner van de pornogebruiker verwacht intimiteit die gebaseerd is op liefde, vertrouwen en respect naar elkaar toe. Partners begrijpen elkaar niet meer doordat deze verwachtingen niet overeenkomen met elkaar. Het verschil tussen de onzekerheid van de man en vrouw is dat de vrouw zich hoofdzakelijk afvraagt of de man haar aantrekkelijk vindt, in plaats van de seksualiteit die nagestreefd moet worden vanuit de pornografie. Bij de man gaat het hoofdzakelijk om het seksueel presteren. Een gezonde relatie, waarin er geen geheimen zijn voor elkaar, waar een grote behoefte is aan intimiteit en waarin de partners elkaar steeds beter leren kennen, zal de behoefte naar pornografie wegnemen. Intimiteit stelt niet de torenhoge verwachtingen die in de pornografie wel gesteld worden.

PORNOGRAFIE GEBRUIK EN VOORKEUR VOOR PORNOGRAFIE BOVEN SEKSUALITEIT.

Uit het straatinterview is te concluderen dat één derde van de participanten in Nederland de voorkeur geeft aan pornografie boven seksualiteit, omdat zij pornografie gemakkelijker of fijner vinden dan seksualiteit. Uit interviews is te concluderen dat met name mannen het kijken van pornografie makkelijker vinden dan het zoeken naar de intimiteit met de eigen vrouw. Wanneer de pornografische seksualiteit weigert, neigt de man sneller naar pornografie. In beiden groepen geeft men aan dat je voor intimiteit moet investeren in elkaar. Dit kost tijd en stelt de verwachting dat je gewend bent aan de ander. Pornografie wordt door beide groepen als makkelijk, snel en als lustgericht ervaren. In de pornografie zijn er geen eisen waaraan je moet voldoen. Een intieme relatie vraagt om vertrouwen, liefde en respect naar de ander. Uit het literatuuronderzoek is te concluderen dat pornografie leidt tot solistische seksuele activiteiten, vaak in combinatie met masturberen, wat in de straatinterviews en de diepte-interviews bevestigd wordt. Pornografie leidt tot het verlangen om seks te hebben met een echte vrouw en als er dan seksuele gemeenschap is, dan wordt er teruggegrepen op de onrealistische verwachtingen en verslavende fantasieën vanuit de pornografie. De seksualiteit binnen de relatie wordt vergeleken met de pornografie en dit roept weer prikkels op om pornografie te gaan kijken. De aanleiding om met pornografie bezig te gaan is of de seks met de eigen partner of het verlangen om met een vrouw te zijn. Pornografie is makkelijker dan seks met de eigen partner. Men kan het kijken wanneer men het wil, met wie men wil (visueel) en hoe men het wil, zonder rekening te houden met een vrouw, waarbij men moet afstemmen, communiceren en investeren. Vaak is er het geduld niet om te wachten en er is geen controle over hoe men bevredigd wordt. Door pornografie kan dit wel.

5.2 AANBEVELING

De aanbeveling voor Dichterbij Herstel en Relatie Herstel bestaat uit twee delen. Deze twee delen geven een aanbeveling op de probleemstelling die eerder vermeld is in dit onderzoek. De probleemstelling is dat Dichterbij Herstel en Relatie Herstel wetenschappelijke onderbouwing missen over de invloed van pornografie op relatie. Dit is nodig voor een legitimatie naar het veld. Het veld bestaat uit andere hulpverleningsinstanties, preventieve projecten zoals middelbare scholen en de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel.

Tevens wil Dichterbij Herstel en Relatie Herstel zicht krijgen op de invloeden van pornografie die er zijn in de samenleving.

Vanuit de conclusie is er een aanbeveling geschreven voor Dichterbij Herstel en Relatie herstel. In 5.3.1 staat een aanbeveling voor in de therapie. In 5.3.2 staat een aanbeveling voor Dichterbij Herstel en

Relatie herstel over hun positie in de Nederlandse samenleving en het verspreiden van de bevindingen.

5.3.1 AANBEVELINGEN VOOR IN DE THERAPIE

Door dit onderzoek is er psycho-educatie naar de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel mogelijk. Er is nu duidelijkheid over de invloed van pornografie op een relatie. Vanuit de interviews en het literatuuronderzoek kan gezegd worden dat het gebruik van pornografie leidt tot afvlakking van de intimiteit. Het zorgt voor meer bezorgdheid over aantrekkelijkheid door de vrouw en onzekerheid over het seksueel presteren van de man. Het gebruik van pornografie leidt tot onrealistische, solistische verlangens en verwachtingen die volledig gericht zijn op seksuele bevrediging, in plaats van samen seksualiteit te beleven vanuit intimiteit. De klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel zullen geadviseerd moeten worden om een herontdekking te doen over wat de betekenis is van intimiteit binnen hun relatie. Intimiteit geeft het verlangen om de ander te kennen en om gekend te zijn. Het geeft ook het verlangen om lief te hebben en om te ervaren wat het is om geliefd te zijn. De waarde van een relatie is dat je samen een geheel bent maar ook een individu die gewaardeerd wordt om wie hij is. Intimiteit zorgt voor vertrouwen in elkaar. Het zorgt er voor dat je geen geheimen voor elkaar hebt en dat verwachtingen naar elkaar worden uitgesproken. Een concrete aanbeveling is de psycho-educatie die gegeven wordt aan de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel.

De winst van deze psycho-educatie voor Dichterbij Herstel en Relatie is dat zij vanuit dit onderzoek kunnen toelichten op welke wijze pornografie invloed heeft op de relatie. Klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel zullen een herontdekking van de intimiteit binnen hun relatie moeten vinden. Het herstel van de relatie is daarbij het uitgangspunt. Door psycho-educatie kunnen pornografie gebruikers inzicht krijgen in de schadelijke werking van pornografie op de relatie. Het is van belang dat intimiteit binnen de relatie groeit. Dan kan er gekeken worden hoe de behoeften en verlangens, die aanleiding zijn om pornografie te kijken, bevredigd kunnen raken binnen de relatie. Vanuit dit onderzoek is namelijk te concluderen dat pornografie het gemis aan intimiteit en verbondenheid compenseert. Tegelijkertijd is het gevolg van pornografie kijken dat men minder investeert in de intimiteit met de partner.

De psycho-educatie is te hanteren door te werken aan de hand van de volgende stappen. De klanten krijgen informatie over:

1. Psychische en sociale gevolgen van de pornografie gebruik;
Vanuit de conclusie is te zien dat het gebruik van pornografie leidt tot solisme, vervreemding en het verminderen van de intimiteit binnen een relatie.
2. De mogelijkheden om hiermee om te gaan;
Herontdekking en beleving van (seksuele) intimiteit binnen de relatie verkleint de behoefte naar pornografie en zijn schadelijke werking.
3. De mogelijke wegen naar ondersteuning;
Draagvlak in een netwerk zoeken om de persoonlijke aanleiding van pornografie gebruik inzichtelijk te krijgen, zodat er naar wegen gezocht kan worden om de behoeften te kanaliseren binnen de intimiteit in de relatie.
4. Hoe hij of zij kan opkomen voor zijn of haar eigen behoeften;
Klant assertief en verantwoordelijk maken om eigen behoeften bespreekbaar te maken en op constructieve wijze ruimte te geven binnen de relatie.

De belasting die de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel ervaren kan verminderen door:

- kennis te verkrijgen van de samenhang tussen psychische klachten en het gedrag.
- het aanleren van (communicatieve) vaardigheden;
- het geven van onderlinge steun.

5.3.2 AANBEVELINGEN VOOR DICHTERBIJ HERSTEL EN RELATIE HERSTEL IN HUN LEGITIMATIE NAAR HET VELD.

Gezien de noodzaak van deze therapieën en de problemen personen in relaties in de Nederlandse samenleving hiermee ervaren, is het belangrijk dat Dichterbij Herstel en Relatie Herstel positie innemen naar het werkveld. Het werkveld van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel bestaat uit andere hulpverleningsinstanties, preventieve projecten zoals middelbare scholen en de klanten van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. Vanuit dit onderzoek blijkt dat hulpverlening binnen de pornoverslaving nodig is om relaties te herstellen. Binnen de relaties waarin pornografie wordt gekeken blijkt dat er een vermindering is van het intiem seksueel gedrag tussen partners. Concreet betekent dit dat pornografie zorgt voor verwijdering tot elkaar. Uit de conclusie blijkt de noodzaak voor hulpverlening aan relaties met pornografie problematiek. Dit onderzoek wijst uit dat:

- pornografie verwachtingen en een script voorschrijft wat zonder intimiteit is en gefocust is op de seksuele bevrediging;
- literatuur bevestigt dat pornografie leidt tot ongevoeligheid van mannen en vrouwen en het reduceren van een vrouw tot een bruikbaar object voor seksuele bevrediging van mannen;
- door conditionering wordt pornografie geassocieerd met geweld in seksualiteit;
- pornografie maakt voornamelijk mannen solistisch;
- pornografie zorgt ervoor dat partners minder in elkaar investeren;
- pornografie leidt tot onrealistische verwachtingen over aantrekkelijkheid, seksueel presteren en het uiterlijk.

Deze onderbouwingen waarom pornografie een negatieve invloed heeft op een relatie zijn een bruikbaar legitimatie naar het werkveld. Een concrete aanbeveling is het onder de aandacht brengen van de problematiek van pornoverslaving en de noodzaak van de hulpverlening hierin. Legitimatie kan verantwoord worden op de website van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. Er kan een rechtstreekse link naar dit onderzoek komen op de websites: www.dichterbijherstel.nl en www.relatie-herstel.nl. De legitimatie in dit onderzoek die met interviews en een literatuuronderzoek en met 65 wetenschappelijke bronnen, is onderbouwt laat de noodzaak inzien voor hulpverlening aan pornoverslaafden. Dit onderzoek kan een startpunt zijn voor een boek over pornografiegebruik binnen een relatie. Het idee om een boek te schrijven is al geopperd, maar dit is nog geen concreet plan. Onze aanbeveling is dat er een boek geschreven wordt wat uitgebreider ingaat op de invloed van porno binnen een relatie dat meer toegewijd is aan de hulpverlening. Dit boek is aanvullend op het eerder geschreven boek, *Vrij van porno* van Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. Aanvullend, omdat *Vrij van porno* ingaat op het individu. Het boek gaat over het individu dat vast zit aan een pornoverslaving. Een aanvullend boek zou kunnen zijn een boek wat ingaat op de invloed van porno binnen de relatie. Het boek kan door middel van wetenschappelijk bronnen en interviews in dit onderzoek aantonen dat pornografie schadelijk is voor de relatie en hier kan een hulpverleningsmethode aan worden gekoppeld.

5.4 DISCUSSIE EN EVALUATIE

Deze paragraaf richt zich op de grenzen en de betrouwbaarheid van dit onderzoek en bevat ook punten voor verder onderzoek. Paragraaf 5.4.1 gaat over de grenzen van dit onderzoek, 5.4.2 gaat over een de evaluatie van het product, 5.4.3 gaat over de evaluatie van de doelstellingen, 5.4.4 gaat over de betrouwbaarheid van het onderzoek en 5.4.3 gaat over de punten voor verder onderzoek.

5.4.1 GRENZEN VAN DIT ONDERZOEK

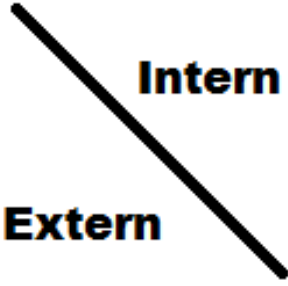
Het onderzoek richt zich erg specifiek op de invloeden van pornografie op de facetten binnen een relatie. Het onderzoek is kwalitatief en daarom een diepte onderzoek. Het geeft de beleving en persoonlijke invloeden weer van de invloed van pornografie op de relatie. We hebben 14 personen in relatie kunnen interviewen. We hebben 24 straatinterviews afgenomen en we hebben zes boeken en twaalf artikelen gebruikt, waar wij onze resultaten van hebben afgeleid.

Ons onderzoek sluit aan bij kwantitatieve onderzoeken naar de invloed van pornografie op relatie, door professor Chyng Sun. We hebben gekeken naar de beleving en hebben een diepte onderzoek gedaan.

5.4.2 PRODUCTEVALUATIE

Dit kwalitatieve triangulatie onderzoeksverslag is gekozen om helder beeld te krijgen op de invloed van pornografie op de relatie. De kracht in dit onderzoek is dat deze kwalitatieve benadering aansluit bij de reeds kwantitatieve onderzoeken die hebben plaatsgevonden, met name door professor Chyng Sun. Voor de organisaties Dichterbij Herstel en Relatie Herstel is juist de beleving van de Nederlandse burger omtrent pornografie belangrijk, waardoor men in therapie hier goed op kan reageren. Zoals we in de aanleiding beschreven staat, is juist een kwalitatieve benadering op dit onderzoek nodig, volgens kwantitatieve onderzoekers naar pornografie. Een zwakte in dit onderzoek is er door het straatinterview niet het percentage Nederlanders in kaart is gebracht, die invloeden ervaren. Dit onderzoek levert namelijk geen percentages op van relaties in Nederland die invloed van pornografie ervaren. Desalniettemin is er door straatinterview wel een globale inschatting te maken over welk deel van de Nederlandse bevolking invloeden van pornografie ervaart. Een andere zwakte is dat vele onderzoeken verouderd zijn en hoofdzakelijk uit de Verenigde Staten komen. Een kans buiten ons onderzoek is dat het straatinterview binnenkort wordt getoetst in het kwantitatief onderzoek van professor Chyng Sun. Dit gebeurt door middel van de enquête die wij vertaald hebben en deels gedistribueerd hebben binnen ons eigen netwerk via sociale media. Een bedreiging van buitenaf is de individualisme in de samenleving evenals de pornificatie in de samenleving.

Door middel van een SWOT analyse willen wij de interne sterkten en zwakten weergeven. Ook geven wij de externe kansen en bedreigingen weer. In de afbeelding ziet u hoe de SWOT analyse is toegepast.

	Sterktes S1:Onderzoek sluit aan bij het recente kwantitatieve onderzoek van professor Chyng Sun S2: 65 wetenschappelijke bronnen onderbouwen dit onderzoek	Zwaktes Z1:Het straatinterview bevat geen percentages. Het laat niet zien wat Nederland als bevolking van pornografie ervaart in relatie. Z2: Veel onderzoeken zijn oud en zijn hoofdzakelijk onderzocht in de Verenigde Staten
Kansen K1: Het kwantitatieve onderzoek van professor Chyng Sun zal in 2014 in Nederland plaatsvinden middels een enquête. K2: BNN is bezig met een documentaire over de schaduwkanten van pornografie.	Kan deze kans door de sterkte worden benut? De invloed van pornografie wordt nu door kwantitatief onderzoek en kwalitatief onderzoek onderzocht. Het onderzoek krijgt bekendheid op TV in de documentaire <i>Fapping</i> van de BNN, uitgezonden op Nederland 3.	Verhindert deze zwakte het benutten van de kans? Omdat er in 2014 kwantitatief onderzoek gedaan wordt, is de zwakte (Z1) opgeheven. Er wordt in 2014 nieuw onderzoek gedaan middels dit kwalitatieve onderzoek en het kwantitatieve onderzoek van professor Chyng Sun. Hierdoor blijft de invloed van pornografie een actueel thema.
Bedreigingen B1: Individualisme, als het gaat om relaties die stuklopen. 33% van de relaties in Nederland komt terecht in een scheiding. Het redden van een relatie is niet meer het uitgangpunt in deze tijd. B2: De pornificatie in de samenleving. Seks verkoopt in reclames, in series en real life soaps.	Kan deze sterkte door de bedreiging worden afgeweerd? De invloed van pornografie is een actueel thema. Niet alleen binnen de christelijke kringen, maar ook daarbuiten. Het is opvallend dat bijv. de BNN een documentaire wil maken over de schaduwkanten van de pornografie. Het kijken naar pornografie heeft alles te maken met de morele keuze die je als mens hebt. Een ieder kan zijn eigen redenen hebben om naar pornografie te kijken.	Verhindert deze zwakte het afweren van de bedreiging? In Nederland is er nog niet of nauwelijks onderzoek gedaan naar de invloed van pornografie op een relatie. Hierdoor zijn er geen sterke onderbouwingen of argumenten dat pornografie schadelijk zou zijn voor een relatie. Hierdoor wordt het beeld van hoe seks hoort te zijn beïnvloedt.

5.4.3 EVALUATIE OP DE DOELSTELLING

Voorafgaand aan dit onderzoek hebben wij als doel gesteld om op 19 mei 2014 een kwalitatief onderzoeksverslag in te dienen omtrent het thema pornografie en de invloed daarvan op een relatie. Deze doelstelling is onderverdeeld in de drie doelstellingen die afgeleid zijn vanuit de deelvragen.

Doelstelling 1. Er is duidelijkheid of de onderzoeksresultaten vanuit de Verenigde Staten overeenkomen met de beleving van de Nederlandse heteroseksuele man en vrouw boven de 18 jaar.

De doelstelling is behaald. De onderzoeksresultaten vanuit de Verenigde Staten zijn vergeleken. Door op straat in Amsterdam en Utrecht voorbijgangers te interviewen en de uitkomsten hiervan te hebben verwerkt, is er antwoord duidelijkheid gekomen. Het viel ons samen op dat mensen veel vertelden over de invloed van pornografie op hun relatie. Hierdoor hebben wij vele verhalen gehoord en gegevens kunnen verzamelen. In de voorbereiding hadden we het risico ingecalculeerd dat het onderwerp misschien te persoonlijk is om te bespreken op straat. Het viel ons echter op dat mensen erg open waren en veel durfden te vertellen en eerlijk reageerden op de stellingen.

Doelstelling 2. Er is duidelijkheid of er overeenkomsten of verschillen zijn op de seksuele relatie tussen de gemiddelde heteroseksuele, Nederlandse man en vrouw en de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en en Relatie Herstel.

Door de twee focusgroepen met elkaar te vergelijken hebben we de doelstelling behaald. Er is nu zicht op de invloed van pornografie op de seksuele intimiteit van zowel de gemiddelde Nederlandse man en vrouw, als op de mannen en vrouwen die in contact staan bij Dichterbij Herstel en Relatie herstel. In de conclusie is te lezen hoe hier antwoord op is gegeven en zijn de verschillen en overeenkomsten te zien.

Doelstelling 3. Er is duidelijk zicht op de literatuur over de invloed van pornografie op de seksuele relatie tussen de Nederlandse, heteroseksuele man en vrouw boven de achttien jaar.

Door ons literatuuronderzoek hebben we een duidelijk beeld gekregen op de literatuur over pornografie. We hebben veel bronnen kunnen gebruiken waardoor we een duidelijk antwoord konden geven op onze doelstelling. Hiervoor zijn wij twee keer naar de koninklijke bibliotheek geweest om bronnen op te zoeken en om boeken te lezen. We zijn trots op de conclusie die laat zien dat we de doelstelling hebben behaald.

5.4.4 BETROUWBAARHEID VAN DIT ONDERZOEK

Vanuit de SWOT-analyse en de evaluatie van de doelstelling is te zien dat dit onderzoek een betrouwbaar en valide onderzoek is. Het onderzoek geeft zicht op de invloed van pornografie op de heteroseksuele, Nederlandse man en vrouw in relatie, boven de achttien jaar. Echter moet er opgepast worden om de resultaten te generaliseren, vanwege de volgende kritische punten:

- De straatinterview bevat te weinig participanten om over een percentage van de Nederlandse bevolking te speculeren, we spreken daarom over een deel van de participanten in getallen in plaats van een percentage. Daarnaast zijn straatinterviews een goede methode om informatie te verkrijgen over de invloed van pornografie op de relatie, maar zijn er veel factoren die meespelen waar we geen rekening mee hebben gehouden, zoals weersomstandigheden, persoonlijke situaties van de participanten, afkomst van participanten, factoren van de relatie die zij beleven. Dit maakt deze methode minder valide, waardoor men kan spreken van een

globaal beeld, in plaats van een wetenschappelijk bewijs. Het kwantitatief onderzoek van professor Chyng Sun zal uitwijzen of dit globale beeld klopt in Nederland.

- De literatuur komt hoofdzakelijk uit de Verenigde Staten, omdat er in Nederland weinig onderzoeken gedaan zijn naar de invloed van pornografie op relatie. De resultaten die in het literatuuronderzoek vermeld zijn, zijn niet in Nederland onderzocht en verkregen, waardoor er meerdere culturele factoren niet meegenomen zijn. Zo is er bijvoorbeeld de vraag welke soort pornografie Nederlanders hoofdzakelijk verkiezen. Door de onderzoeken in laboratorium is er wel duidelijk zicht gekomen op de invloed van pornografie op het individu. De onderzoeken die in het laboratorium hebben plaatsgevonden kunnen echter niet gevalideerd worden binnen de maatschappij. Onderzoeken naar de invloed van pornografie op seksuele agressie kan om veiligheidsredenen moeilijk gevalideerd worden door sociale wetenschappers. Dit is de reden dat pornografie vrij toegang blijft houden en hier geen regelgeving voor komt tot nu toe.
- Omdat pornografie door de tijd heen steeds meer veranderd van karakter, is het moeilijker om te concluderen dat onderzoeken van meer dan 10 jaar oud, nog betrouwbaar zijn in onze hedendaagse cultuur. Pornografie is bijvoorbeeld steeds gewelddadiger geworden en bevat steeds meer verschillende vormen. Deze onderzoeken zijn echter wel bruikbaar om de geschiedenis van onderzoeken te begrijpen.
- Vanuit de ethische benadering zijn er veel vragen omtrent pornografie. We hebben gemerkt dat morele kaders, zoals religie, meespelen in hoe mensen in relatie omgaan met pornografie. Bij christenen bijvoorbeeld is te zien dat zij duidelijke afkeuring hebben over pornografie, waardoor het in het verborgene plaatsvindt en minder openlijk over gepraat wordt. Schaamte en schuld spelen hierdoor een grote rol in relaties, terwijl dit niet gebeurt in relaties waarin geen morele kaders zijn omtrent pornografie.
- Door de interviews is te zien dat de verhalen van personen erg divers zijn, met allerlei achtergrond aanleidingen. Waar we ons niet op hebben gericht, maar wat waarschijnlijk wel een grote factor is, is dat pornografie vaak gekoppeld is aan de jeugd die personen hebben gehad. In de interviews kregen we bijvoorbeeld terug dat pornografie gekeken werd vanuit een bepaald copingmechanisme, een uitvlucht van de werkelijkheid, waar verslaafd aan geraakt kan worden.

5.4.5 PUNTEN VOOR VERDER ONDERZOEK.

Een interessant punt, wat verder onderzoek vraagt, is onderzoek naar factoren die meespelen als aanleiding om pornografie te gaan kijken. Vaak komt een slechte jeugd, negatief zelfbeeld, minderwaardigheidsgevoelens, stress of verdriet voor, als aanleiding om pornografie te gaan kijken. Deze personen zijn gevoelig voor pornoverslavingen met alle gevolgen van dien. Wanneer er zicht komt op de aanleidingen om pornografie te kijken, dan kan hier preventief mee omgegaan worden. Er kan verder onderzoek komen op welke wijze er om kan gegaan worden met pornoverslaving binnen de hulpverlening, zoals begeleid wonen. Er kan hiervoor een methodiek ontwikkeld worden. Met hierin aandachtspunten voor de hulpverlener. Het is hierin belangrijk hoe de hulpverlener reageert op de cliënt die porno kijkt. Aandachtspunten hiervoor zijn het gesprek over aanleiding om pornografie te kijken en de invloed van pornografie op het beeld van de seksualiteit van cliënt.

NAWOORD

We kijken terug op een succesvolle en leerzame tijd. We zijn een onderzoeksproces doorlopen waarin wij hebben geleerd om als professionals een bijdrage te leveren aan een thema dat relevant is voor ons beroep als maatschappelijk werker. Door betrokken begeleiding van Wilbert Weerd en Ferdinand Bijzet hebben we een bijdrage kunnen leveren aan de organisatie Dichterbij Herstel en Relatie Herstel. We hopen ook dat we een bijdrage geleverd hebben aan de Nederlandse samenleving, door inzicht te geven in de invloed van pornografie op relaties.

Als maatschappelijk werkers hebben we zicht gekregen op de problematiek die er kan ontstaan door invloed van pornografie en zijn we dankbaar voor de uitdaging die we hebben gekregen.

BNN wil een documentaire op Nederland 3 maken over de invloed van pornografie. Wij zijn uitgenodigd om mee te werken aan de documentaire. Hierdoor hebben we de kans gekregen om onze onderzoeksresultaten bekend te maken en hierover in gesprek te gaan.

Bedankt voor uw interesse in dit onderzoek.

Vriendelijke groet,

De onderzoekers

Roel Bruintjes

Jan Elderhuis

BIJLAGE 1: BRONNENLIJST

- Abel, G.G., Barlow, D.H., Blanchard, E.B., & Guild, D. (1977). The components of rapists' sexual arousal. *Archives of General Psychiatry*, 34 (8), 395-403; 895-903.
- American Psychological Association (2007), Task force on the Sexualization of Girls, *Report of the APA Task Force on the Sexualization of Girls*, Washington DC Verenigde Staten
- Attorney General's Commission on Pornography. (1986) , Vol. I, 225, 903. Final Report, (hereafter referred to as the Final Report) U.S. Department of Justice, Washington D.C.
- Attwood, F. (2005) What people do with porn: Qualitative Research into the Consumption, Use, and Experience of Pornography and Other Sexually Explicit Media, *Sexuality and Culture*, 2005, 8 (2) 65-86, U.K.
- Baarda, D.B., de Goede, M.P.M., Teunissen, J. (2009) *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen: Noordhoff uitgevers bv <http://www.geschiedenis24.nl/nieuws/2012/augustus/Geschiedenis-van-de-PSP-poster.html>
- Bergner, R. M., & Bridges, A. J. (2002). The significance of heavy pornography involvement for romantic partners: Research and clinical implications. *Journal of Sex and Marital Therapy*, 28 (3), 193–206. doi: [10.1080/009262302760328235](https://doi.org/10.1080/009262302760328235).
- Bernstein, S. (1982). Editorial.
- Bridges, A.J., Bergner, R.M. & Hesson-McInnis, M. (2003) Romantic Partners' Use of Pornography: Its Significance for Women, *Journal of Sex & Marital Therapy*, 29 (1), 1-14, Department of Psychology, Illinois State University, Normal, Illinois, Verenigde Staten
- Bridges, A. J., Wosnitzer, R., Scharrer, E., Sun, C. & Liberman, R. (2010) Aggression and Sexual Behavior in Best-Selling Pornography Videos: A Content Analysis Update, *Violence Against Women*. Vol. 16 Issue 10, p1065-1085. 21p.
- Briere, J., Malamuth, N. (1983). Self-reported likelihood of sexually aggressive behavior: Attitudinal versus sexual explanations. *Journal of Research in Personality*, 17 (3), 315-323
- Delaere, P.J.J. (2012) Lust voor het oog. *Filosofie en Praktijk*, Vol. 32, (4), p.23-37.
- Dietz, P.E., & Evans, B. (1982). 'Pornographic imagery and prevalence of paraphilia.' *American Journal of Psychiatry* 139 (11), 1493-95.
- Donnerstein, E. (1984). 'Pornography: Its Effects on Violence against Women.' In *Pornography and Sexual Aggression*, ed. N.M. Malamuth and E. Donnerstein, Orlando, Fla.: Academic Press
- Donnerstein, E. , Linz, D. & Penrod, S (1987). *The question of pornography: research findings and policy implications*. The Free Press, New York, Verenigde Staten.
- Duits, L. (09/02/2013). Maakt porno de wereld beter? Geraadpleegd op 04-04-2014, van <http://www.volkskrant.nl/vk/nl/2844/Archief/archief/article/detail/3390957/2013/02/09/Maakt-porno-de-wereld-beter.dhtml>
- Fogteloo, M. (2004). *Depornonorm*. Geraadpleegd op 17-02-2014, van <http://www.groene.nl/artikel/de-pornonorm>

- Goleman, D., & Bush, S. (1977). 'The Liberation of Sexual Fantasy.' *Psychology Today* 11 (5), 48-49, 51-53, 104, 106-107.
- Graaf de, Seksueel gedrag en seksuele beleving in Nederland. *TvS* (2012) 36 (2) 87-97
- Donnerstein, E. , Linz, D. & Penrod, S (1987). *The question of pornography: research findings and policy implications*. The Free Press, New York, Verenigde Staten.
- Hawkins, G., Zimring, F.E.(1988) *Pornography in a free society*, New York, Cambridge University Press
- Henline, B. H., Lamke, L. K., & Howard, M. D. (2007). Exploring perceptions of online infidelity. *Personal Relationships*, 14 (1), 113–128. doi:[10.1111/j.1475-6811.2006.00144.x](https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2006.00144.x).
- Hilkens, M. (2008) *McSex*, Amsterdam, L.J. Veen
- Home Office. (1979). *Report of the committee on Obscenity and Film Censorship (Bernard Williams, chairman)*. Londen, Her Majesty's Stationery Office.
- Howard, J.L.; Reifler, C.B.; & Liptzin, M.B. (1971). 'Effects of Exposure to Pornography.' In *Technical Report of The Commission on Obscenity and Pornography* (Vol. 8, pp. 97-132). Washington, D.C.: U.S. Government Printing Office.
- Koolhaas, M. (2012). Maker PSP-verkiezingsaffiche over zijn ontwapenende creatie. Geraadpleegd op 06-01-2013, van <http://www.geschiedenis24.nl/nieuws/2012/augustus/Geschiedenis-van-de-PSP-poster.html> <http://www.uitzendinggemist.nl/afleveringen/1357015>
- Kornhauzen, D., & Kronhauzen, P. (1964) *Pornography and the Law*. Rev. ed., New York, Ballantine.
- Langton, R, *Sexual Solipsism*. Oxford: Oxford University Press, 200
- Linz, D. G. (1985) '*Sexual Violence in the Media: Effects on Male Viewers and Implications for Society*.' ph.D. diss., Univeristy of Wisconsin-Madison.
- Maddox, A. M., Rhoades, G. K., & Markman, H. J. (2011). Viewing sexually-explicit materials alone or together: Associations with relationship quality. *Archives of Sexual Behavior*, 40 (2), 441–448. doi:[10.1007/s10508-009-9585-4](https://doi.org/10.1007/s10508-009-9585-4).
- Malamuth, N.M. (1984). 'Agression against Women: Cultural and Individual Causes.' In *pornography and Sexual Aggression*, ed. N.M. Malamuth and E. Donnerstein. Orlando, Fla. Academic Press.
- Malamuth, N.M., & Check, J.V.P. (1980a). 'Penile Tumescence and Perceptual Responses to Rape as a Function of Victim's Percieved Reactions.' *Journal of Applied Social Psychology* 10 (6), 528-47.
- Malamuth, N.M., & Check, J.V.P.(1981). 'Effects of Mass Media Exposure on Acceptance of Violence against Women: A Field Experiment.' *Journal of Research in Personality* 15 (4), 436-46.
- Malamuth, N.M., & Check, J.V.P. (1983). 'Sexual AroVerenigde Statenl to Rape Depictions: Individual Differences.' *Journal of Adnormal Psychology* 92 (1), 55-67.
- Malamuth, N.M., & Check, J.V.P.(1984). 'Debreifing Effectiveness Following Exposure to Pornographic Rape Depictions.' *The Journal of Sex Research* 20 (1), 1-13.
- Malamuth, N. M. (1981). 'Rape proclivity amond Male.' *Journal of Social Issues* 37 (4), 138-57.
- Malamuth, N.M.; Haber, S.; Feshbach, S. (1980). 'Testing hypotheses Regarding Rape: Exposure to Sexual Violence, Sex Differences, and the 'Normality' of Rapists.' *Journal of Research in Personality* 14 (1), 121-37.

- Malamuth, N.M.; Heim, M.; & Feshbach, S. (1980). 'Sexual Responsiveness of College Students to Rape Depictions: Inhibitory and Disinhibitory Effects.' *Journal of Personality and Social Psychology* 38 (3),339-408.
- Malamuth, N.M.; Reisen, I.; & Spinner, B. (1979). 'Exposure to Pornography and Reactions to Rape.' *Paper presented at the 86th annual convention of the American Psychological Association, New York*
- Malamuth, N.M., & Spinner, B. (1980). 'A longitudinal Content Analysis of Sexual Violence in the Best-selling Erotic Magazines.' *The journal of Sex Research* 16 (3),226-37.
- Mann, J.; Sidman, J.; & Starr, S. (1971). 'Effects of Erotic Films on Sexual Behavior of Married Couples.' *In Technical Report of The Commission on Obscenity and Pornography* (Vol. 8). Washington D.C.: U.S. Government Printing Office
- McKee, A. (2007). The positive and negative effects of pornography as attributed by consumers. *Australian Journal of Communication*, 34 (1), 87–104.
- Mulvey, E., and Haugaard, J.(1986) *Pornography and Public Health*. Washington, D.C.: U.S. Surgeon General's Office
- NTR academie, (2013, 22 juli) *Over seks gesproken*. Geraadpleegd op 28-12-2013, van <http://www.uitzendinggemist.nl/afleveringen/1357015>
- Olmstead, S.B., Negash,S., Pasley,K., & Fincham F.D.,(2013) *Emerging Adults' Expectations for Pornography Use in the Context of Future Committed Romantic Relationships: A Qualitative Study*,Department of Child and Family Studies, College of Education, Health, and Human Sciences, University of Tennessee, Knoxville, Knoxville, TN, 37996-1912, Verenigde Staten, . Archives of Sexual Behavior.
- Penrod, S., & Linz, D. (1984). 'Using psychological Research on Violent Pornography to Inform Legal Chance. ' *In Pornography and Sexual Aggression*, ed. N.M. Malamuth and E. Donnerstein. Orlando, Fla.: Academic Press
- Rijsingen van H. (2008), *Onzichtbare ontrouw*,Aramith.
- Rogala, C., & Tyden, T. (2003). Does pornography influence young women's sexual behavior? *Women's Health Issues*, 13 (1) 39–43.
- Schneider, J.P. (2000).Effects of cybersex addiction on the family :Results of a survey. *SexualAddiction&Compulsivity*, 7 (1-2), 31–58. doi :10.1080/10720160008400206.
- Sinković, M, Štulhofer, A and Božić, J. (2013) Revisiting the Association between Pornography Use and Risky Sexual Behaviors: The Role of Early Exposure to Pornography and Sexual Sensation Seeking. *Journal of Sex Research*. 50 (7), 633-641.
- Smith, D.G. (1976a). 'Sexual Aggression in American Pornography: The stereotype of Rape.' Presented at the annual meetings of the American Sociological Association, New York
- Smith, D.G.(1976b). 'The Social content of Pornography.' *Journal of Communication* 26 (1),16-33.
- Snitow, Ann; Stansell, Christine; and Thompson, Sharon, eds. (1983) *Powers of Disere: The Politics of sexuality*. New York: Monthly Review Press.
- Stewart, D., & Szymanski, D. (2012). Young Adult Women's Reports of Their Male Romantic Partner's Pornography Use as a Correlate of Their Self-Esteem, Relationship Quality, and Sexual Satisfaction. *Sex Roles*. 67(5), 257-271.

- Straver, C. (1980) *Kijken naar seks. Over de sociale en persoonlijke integratie van seks-in-beeld; onderzoeksgegevens en theorie*. Deventer, Van Loghum Slaterus, Paperback
- Stack, S., Wasserman, I., & Kern, R. (2004). Adult social bonds and the use of Internet pornography. *Social Science Quarterly*, 85 (1), 75–88. doi:[10.1111/j.0038-4941.2004.08501006.x](https://doi.org/10.1111/j.0038-4941.2004.08501006.x).
- Sun, C, Bridges, A., Johnson, J. & Ezzell, M. (2013) Pornography and Its Impact on Sexual Intimacy, (ongepubliceerd manuscript).
- Tieger, T. (1981). 'Self-reported Likelihood of Raping and the Social Perception of Rape.' *Journal of Research in Personality*, 15 (1), 147-58.
- Top Ten Reviews, (2006) *Internet Pornography Statistics*, geraadpleegd op 04-02-2014, van <http://internet-filter-review.toptenreviews.com/internet-pornography-statistics.html>
- Vance, Carol, ed. (1984) *Pleasure and Danger: Exploring Female Sexuality*. Boston, Routledge & Kegan Paul.
- Weerd, W. en Bijzet, F. (2013), *Vrij van porno*, Dichterbij Herstel.
- Zillman, D. (2000). Influence of unrestrained access to erotica on adolescents' and young adults' disposition toward sexuality. *Journal of Adolescent Health*, 27S (2), 41–44. doi:[10.1016/s1054-139X\(00\)00137-3](https://doi.org/10.1016/s1054-139X(00)00137-3).
- Zillman, D., & Bryant, J. (1984) *Effects of massive exposure to pornography*. In N. Malamuth & E. Donnerstein (Eds.), *pornography and sexual aggression*. New York: Academic press.
- Zillmann, D., Bryant, J. (1984) 'Effects of Pornography Consumption on Family Values.' *Journal of Family Issues*, 9 (4), 518-44.
- Zillman, D., & Bryant, J. (1988). Pornography's impact on sexual satisfaction. *Journal of Applied Social Psychology*, 18 (5), 438–453. doi:[10.1111/j.1559-1816.1988.tb00027.x](https://doi.org/10.1111/j.1559-1816.1988.tb00027.x). Indiana University, Bloomington, Verenigde Staten
- Zillman, D., & Bryant, J. (1982). Pornography, sexual callousness, and the trivialization of rape. *Journal of communication*, 32 (4), 10-21.

BIJLAGE 2: LABELSYSTEEM

Hoofdlabel	Sublabel	ID nummers bronnenboek		
		Interview Onderzoeksgroep	Interview Controlegroep	Literatuur
Integratie/ toepassing	Problematische toepassing	146,147, 148,153, 154,155, 157,160, 162,163, 166,167, 168,178, 187,189, 190,193, 195	133,135,136, 137,142,143, 197,199,200, 201,202,203, 204,205,208, 209,211,212, 213,214,227, 230	4,5,10,19,20,21,22,23,24,26 ,42,45,46,48,50,51,52,53,54 ,55,57 58,59,60,61,62,68,69 70,75,76,77,78,79,80,81,88, 89,90,91,93,94,95,97,98,10 0,101, 102,103,105,110,115 120,125,126,127,128 129
	Positieve toepassing	-	-	6,8,10,25,42,43,44,47,49,92 ,96,117, 120,124,37,38
	Geen toepassing	-	-	30,31,33,35,71,72,73 74,118,119,121,122, 123,130
Intimiteit	Meer/hetzelfde intimiteit	-	206,215	-
	Minder intimiteit	147,149, 157, 158, 159,160,164,166,1 69, 170,171,172,179,1 80,181, 182, 184,191, 192,196	134,138,140, 213, 214,218, 219,220,223, 224,225,226, 228	45,64,66,67,105,111, 116
Bezorgdheid	Toename bezorgdheid	151,156, 160,165, 174,183, 185,186, 194	139,142,144, 217,229	27,39,40,41,50,51,63,64,65, 67,93,104,106, 108,113
	Geen bezorgdheid	150,173	207,216,221	7,36
Voorkeur	Voorkeur pornografie	152,176, 177	199	18,107,109,112, 114
	Voorkeur seksualiteit	175	222,227	-

BIJLAGE 3: TOPICLIJST DIEPTE- INTERVIEW

Introductie

- Kort voorstellen
- Doel van onderzoek
- Toestemming voor opname
- Uitleg privacy / anonimiteit
- Duur interview

Achtergrondinformatie participant

- Voordat we het over de invloed van pornografie gaan hebben willen wij graag enkele gegevens van u noteren:

*Geslacht: man/vrouw

Start opname

Vragen	Topic
1. Kunt u beschrijven hoe u of uw partner te maken heeft pornografie? Welke rol heeft dat in uw leven gespeeld?	Toepassing/ invloed
2. Wat was voor u de aanleiding om pornografie te kijken?	
3. Merkt u invloed van pornografie op de intimiteit of seksleven die u beleeft met uw partner? of heeft u invloed gemerkt van pornografie op uw seksleven?	Toepassing/ invloed Bezorgdheid
4. Hoe tevreden bent u over uw seksleven en kunt u dit toelichten? Hoe waardeert u uw seksleven in vergelijking met wat u kunt zien in de pornografie?	Toepassing/ invloed Bezorgdheid
5. Hoe tevreden bent u over uw intimiteit binnen uw relatie en kunt u dit toelichten? Welke rol heeft knuffelen, liefkozen en strelen in uw seksleven?	Intimiteit
6. Hoe tevreden bent u over uw eigen lichaam in vergelijking met wat u kunt zien in de pornografie?	Bezorgdheid
7. Kent u of uw partner een fase uit uw leven dat pornografie een voorkeur had boven seksualiteit? Heeft u pornografie nodig of nodig gehad in uw seksleven?	Voorkeur tussen pornografie en seksualiteit

Zijn er nog belangrijke veranderingen geweest die nog niet genoemd zijn?

Heeft u verder nog vragen? Hartelijke dank u voor uw medewerking! Als u vragen heeft over het gesprek of nog iets wilt vragen, dan nodigen wij u uit om contact met ons op te nemen.

BIJLAGE 4: STRAATINTERVIEW

Kunnen wij u iets vragen?

- Kort voorstellen
- Doel van onderzoek
- Toestemming voor opname
- Uitleg privacy / anonimiteit
- Duur interview

Specifieke stellingen m.b.t. onderzoek prof. Chyng Sun

Om hieraan mee te kunnen doen is het van belang dat u boven de achttien jaar bent, hetero bent.

*geslacht: Man/vrouw

Met welke regelmaat heeft u pornografie gezien het afgelopen jaar?

- A. eens in het jaar
- B. Maandelijks
- C. Wekelijks
- D. Dagelijks
- E. Nooit pornografie gezien.

1. Pornografie gebruik en toepassing van pornografie tijdens seks met een partner.

- Ik vind het gebruik van pornografie binnen de seksualiteit fijn.

Mee eens

Oneens

Want:...

2. Pornografie gebruik en seksleven

- Pornografie heeft een negatieve invloed op seksuele intimiteit.

Mee eens

Oneens

Want:..

3. Pornografie gebruik en seksuele bezorgdheid.

- Ik twijfel over met lichaam en mijn seksuele capaciteiten, door pornografie gebruik.

Mee eens

Oneens

Want:..

4. Pornografie gebruik en voorkeur voor pornografie boven seksualiteit.

- Pornografie vind ik gemakkelijker of fijner dan seksualiteit.

Mee eens

Oneens

Want...

Bedankt dat u deze vragen konden stellen. Een prettige dag nog. Mocht u meer willen weten over het onderzoek kijkt u alstublieft op het visitekaartje.

BIJLAGE 5: BEGRIPPENLIJST

Pornoficatie

Binnen dit onderzoek verstaan wij onder pornoficatie het steeds meer openbaar zichtbaar worden van seksualiteit in de samenleving. Door middel van o.a. reclames, films en verhalen.

Erotica

Op de liefde betrekking hebbend artikelen, bv. tijdschriften, films

Integratie pornografie

Pornografie opnemen in een groter geheel

heteroseksuele relatie:

1) Gemengd 2) Meerslachtig 3) Niet homogeen 4) Ongelijkslachtig 5) Ongelijksoortig 6) Samengesteld 7) Van verschillende afkomst

Intimiteit

1) Gemeenzaamheid 2) Huiselijkheid 3) Innerlijkheid 4) Innigheid 5) Vertrouwelijke mededeling 6) Vertrouwde sfeer 7) Vertrouwelijkheid

Legal text

politieke liberale propaganda die regels, voorschriften en een norm voorschrijven over thema's

Pornografie

por·no (de; m) verzamelnaam voor zinnenprikkelende lectuur, films, muziek, tekeningen enz.

Relatie

re·la·tie (meervoud: relaties) (de; v) betrekking waarin zaken of personen tot elkaar staan

Verkrachtingmythe

overtuiging dat vrouwen er stiekem naar verlangen verkracht te worden